

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 35.

Tisdagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sjödahls frågor angående beskattningen av vissa donationsfonder för sociala och kulturella ändamål, erhöll ordet och anförde: Herr Sjödahl har frågat, om jag har uppmärksammat regeringsrättens utslag i fråga om ett beskattningsmål beträffande donationsfonder i Göteborg. Svaret på den frågan blir ja.

Ang. beskattningen av vissa donationsfonder.

Han frågar vidare, om jag ämnar vidtaga några åtgärder för att förbereda en lagstiftning, varigenom dylika fonder, donerade för sociala och kulturella ändamål, fritagas från beskattning till stat och kommun. Även därpå kan jag svara ja, så till vida att 1936 års skattekommitté har till uppdrag att även undersöka dessa frågor, och jag har förvissat mig om att kommittén under sitt fortsatta arbete kommer att taga upp dem till behandling.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för statsrådet Wigforss' snabba svar. Jag skall dock tillåta mig, herr statsråd, att till mina frågor även lägga den, om herr statsrådet har tagit i övervägande, huruvida icke också dessa donationsfonder med hänsyn till arvs- och gåvoskatten skulle kunna bringas i ett bättre skatteläge ur donationens och donatorernas synpunkter än för närvarande.

Herr statsrådet **Wigforss**: På den frågan kan jag svara, att även arvs- och gåvoskatten är under utredning av särskilda sakkunniga inom finansdepartementet, som speciellt uppmärksamma just den av herr Sjödahl berörda sidan av saken.

Justerades protokollen för den 10, 11 och 13 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr **Akerberg** m. fl. väckta motionen, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr **Bergman** och herr **Larsson, Johan**, väckta motionen, nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 349, av herr **Nordborg**,

Första kammarens protokoll 1938. Nr 35.

nr 350, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., samt
nr 351, av herr *Larsson, Johan*, och herr *Björck, John*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester
m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 142—151, andra lagutskottets utlåtande nr 52 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8—11.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att andra lagutskottets utlåtande nr 52 skall sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Vidare hemställer jag, att kammaren likaledes ville besluta, att bankoutskottets utlåtanden nr 44, 45 och 46 måtte lyftas ut och sättas sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan nästkommande lördag.

Denna hemställan bifölles.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 352, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m.;

nr 353, av herr *Sandström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m.;

nr 354, av herr *Albertsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m.;

nr 355, av herr *Asplund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.;

nr 356, av herr *Västberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande; samt

nr 357, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer m. m.;

nr 264, i anledning av två av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd, avseende vissa sociala ändamål;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m.;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag till aktieteckning i Svenska Penninglotteriet Aktiebolag; samt

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Vattendomstolarna: Avlöningar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av väckta motioner om årligt understöd åt fru Beda Hallberg; och

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa grupper av befattningshavare.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 273, i anledning av väckt motion angående utredning om sammanslagning av de båda svinraserna Yorkshire och Förädlad Lantras;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket;

nr 276, i anledning av väckt motion angående skäligen administrationsbidrag till hushållningssällskapen för deras verksamhet i samband med vissa stödåtgärder;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till hushållningssällskapen;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den kemiska analys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov; samt

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur, dels ock anslag till statens veterinär-bakteriologiska anstalt för budgetåret 1938/1939.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 280, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 281, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder för skogs-betets inskränkande.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt studierektorn vid arméns underofficersskola, läroverksadjunkten C. Ene-man;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av vissa förmåner åt Internationella regleringsbanken i Basel;

nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inköp av nya maskiner för riksbankens sedeltryckeri; samt

nr 50, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 352, av herr *Domö* m. fl.,

nr 353, av herr *Sandström* m. fl., samt

nr 354, av herr *Albertsson*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 355, av herr *Asplund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.; och

nr 356, av herr *Västberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

*Motion ang.
frågan om
försvarsbered-
skapens
omedelbara
stärkande.*

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Herr *Lindhagen*: De av mig i denna motion framställda fyra yrkandena äro alla organiskt framsprungna ur propositionens nr 307 sakliga innehåll. För vederbörlig utskottsbehandling av de olika ämnena har jag trott medgivandet i § 44 riksdagsordningen och bestämmelserna om sammansatt utskott anvisat erforderliga utvägar. Då emellertid talmannen ansett, att yrkandenas skilda innehåll i detta fall bort jämlikt § 55 riksdagsordningen föranleda deras uppdelning i skilda motioner, anhåller jag om kammarens tillstånd att få med åberopande av motionens nr 357 motiveringar utbryta de tre sista yrkandena i två särskilda motioner, nämligen yrkandena nr 2 och 4 i en särmotion och yrkandet nr 3 i en särmotion.

I enlighet härmed blev motionen nr 357 på berörda sätt uppdelad i tre särskilda motioner, den första med samma nummer som den ursprungliga motionen, den andra med nummer 358 och den tredje med nummer 359. Samtliga motioner erhöles i likhet med den ursprungliga motionen överskriften: i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Härefter hänvisades ifrågavarande motioner, nr 357 till statsutskottet, nr 358 till utrikesutskottet och nr 359 till bevillningsutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 47—50.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts särskilda propositioner med förslag till sjöarbetstidslag m. m. och förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 23, 51 och 73 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270), dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
sjöarbetstid-
lag m. m.*

Genom en den 12 mars 1938 dagtecknad proposition, nr 223, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till sjöarbetstidslag, dels ock anhängit om riksdagens yttrande beträffande ett av den internationella arbetskonferensen år 1936 vid dess tjugoförsta sammanträde (fjärde sjöfartskonferensen) antaget förslag till konvention angående arbetstid och bemanning å fartyg samt en vid samma tillfälle antagen rekommendation angående arbetstid och bemanning å fartyg ävensom ett av den internationella arbetsorganisationen år 1936 vid dess tjugooandra sammanträde (femte sjöfartskonferensen) antaget förslag till reviderad konvention angående fastställande av minimiålder för barns användande till sjöss.

Därjämte hade Kungl. Maj:t genom en likaledes den 12 mars 1938 dagtecknad proposition, nr 224, vilken ävenledes hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 23, 51 och 73 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922.

I propositionen nr 223 hade föredragande departementschefen framhållit, att antagandet av det framlagda förslaget till sjöarbetstidslag och det med propositionen nr 224 framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i sjömanslagen tillika med genomförandet av vissa administrativa föreskrifter rörande fartygs bemanning m. m. (innefattande jämväl ändringar i befälsförordningen) skulle medföra tillämpning av reglerna i 1936 års konventionsförslag angående arbetstid och bemanning å fartyg och sålunda utgöra grundval för svensk ratificering av denna konvention ävensom innebära vederbörligt beaktande av den i samband med konventionen antagna rekommendationen i samma ämne. Med hänsyn härtill hade departementschefen förordat, att konventionen ratificerades, dock med förbehåll för ratifikation av, förutom övriga nordiska länder, Nederländerna och Sovjetunionen samt Storbritannien såsom villkor för ikraftträdandet av Sveriges ratifikation. Vad förenämnda rekommendation anginge hade departementschefen funnit dess innehåll icke för närvarande påkalla andra åtgöranden från de svenska statsmakternas sida än de för vilka förut i propositionen redogjorts. Vidare hade departementschefen framhållit, att vid bifall till det med propositionen nr 224 framlagda förslaget, i vad det avsåge ändrad lydelse av 10 § första stycket sjömanslagen, förutsättning likaledes komme att skapas för svensk ratifikation av 1936 års reviderade konvention angående minimiålder för barns användande till sjöss; departementschefen hade fördenskull förordat ratificering jämväl av sistnämnda konvention.

I samband med berörda propositioner hade utskottet till behandling förehåft elva i anledning av propositionerna väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 273 av herr *Ohlin*, nr 289 av herr *Berg, Robert*, nr 290 och nr 292 av herr *Velander* m. fl., nr 291 av herr *Andersson, Elon*, samt nr 296 av herr *Petersson, Knut*, och herr *Hansén* ävensom motionerna i andra kammaren nr 399 av herr *Lindberg* i Stockholm, nr 423 av herrar *Aqvist* och *Tengström*, nr 424 av herr *Tengström* samt nr 425 och nr 426 av herr *Bagge* m. fl.

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

I motionen I: 273 hade hemställts, att riksdagen måtte dels uttala, att genomförandet av åttatimmarsprincipen i fråga om skeppstjänst till sjöss för vaktindelad befäl eller manskap i vidare mån än hittills skett borde anstå till dess motsvarande lagstiftning infördes jämväl i Danmark, Finland och Norge, dels ock i och för sådant ändamål besluta, att till den föreslagna sjöarbetstidslagen skulle fogas en övergångsbestämmelse av innebörd, att stagandena i 4 § punkt c) och d) skulle, såvitt anginge sjöman vars arbetstid till sjöss enligt gällande lag utgjorde högst 24 timmar för två dygn i följd, träda i kraft först på dag som av Konungen bestämdes.

I motionerna I: 289 och II: 399, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i huvudsak antaga ett i motionerna angivet förslag till sjöarbetstidslag, innefattande ändringar i vissa delar av 1, 2, 3, 4, 7, 9, 18 och 25 §§ i Kungl. Maj:ts förslag.

I motionerna I: 290 och II: 425, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte dels, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 223, för sin del antaga lag om fortsatt giltighet tills vidare av nu gällande sjöarbetstidslag, dels ock förklara, att internationella arbetsorganisationens förslag till konventioner angående arbetstid och bemanning å fartyg samt angående minimi-ålder för användning till skeppstjänst icke för närvarande kunde ratificeras av Sverige samt att rekommendationen angående arbetstid och bemanning å fartyg ej heller för närvarande borde föranleda till någon åtgärd från de svenska statsmakternas sida.

I motionerna I: 291 och II: 423, vilka voro likalydande, hade hemställts, att 7 § första stycket i Kungl. Maj:ts förslag till sjöarbetstidslag måtte givas en sådan avfattning, att arbetstiden för styrmän, vilkas arbetstid enligt 4 § ej finge överstiga 9 timmar, skulle å avgångs- och ankomstdygn såsom i gällande lag utgöra 9 timmar.

I motionerna I: 292 och II: 426, vilka voro likalydande, hade hemställts, under hänvisning till vad som i motionerna I: 290 och II: 425 anförts angående propositionen nr 223, att riksdagen måtte jämväl avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 224.

I motionerna I: 296 och II: 424, vilka voro likalydande, hade hemställts, att föreliggande förslag till ny sjöarbetstidslag måtte träda i tillämpning först när konventionen angående arbetstid och bemanning ombord å fartyg vunnit anslutning av samtliga nordiska länder, Nederländerna, Sovjetunionen och Storbritannien.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte

a) antaga det genom propositionen nr 223 framlagda förslaget till sjöarbetstidslag;

b) förklara att riksdagen för sin del anslöte sig till föredragande departementschefens i det vid propositionen nr 223 fogade statsrådsprotokollet av den 12 mars 1938 uttalade uppfattning rörande de konventionsförslag och den rekommendation, som fogats vid samma proposition;

c) antaga det genom propositionen nr 224 framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 10, 23, 51 och 73 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270);

2. a) att de i anledning av propositionen nr 223 väckta motionerna I: 273, 289, 290, 291 och 296 samt II: 399, 423, 424 och 425, i den mån de icke blivit

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

besvarade genom vad utskottet under 1 a) och b) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

b) att de i anledning av propositionen nr 224 väckta motionerna I:292 och II:426 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1 c).

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *P. Sandström*, *Nordborg*, *Skoglund* och *Sandström* i Härnösand, vilka på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts propositioner nr 223 och 224, för sin del antaga lag om fortsatt giltighet tillsvidare av nu gällande sjöarbetstidslag ävensom förklara, att internationella arbetsorganisationens förslag till konventioner angående arbetstid och bemanning å fartyg samt angående minimiålder för användning till skeppstjänst icke för närvarande borde ratificeras av Sverige samt att rekommendationen angående arbetstid och bemanning å fartyg ej heller för närvarande borde föranleda till någon åtgärd från de svenska statsmakternas sida;

2) av herrar *Österström* och *Knut Petersson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de i motionen I:273 gjorda yrkandena.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Norman**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 52 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkt 1 a) på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet däri tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med slutstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1 a.

Utskottets förslag till sjöarbetstidslag.

1 §.

1 mom. av denna paragraf lydde:

Denna lag äger, med nedan omförmälda undantag, tillämpning beträffande arbete som å svenskt fartyg anställd person för fartygets räkning eller eljest på grund av förmans uppdrag ombord å fartyget eller annorstädes utför.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den fråga som nu företages till behandling, har väckt ganska stor uppmärksamhet, icke minst i riksdagens första kammare. Det förekom yttranden om saken i remissdebatten, och sedermera har herr Nordborg till mig framställt en interpellation i frågan. Jag har likväl icke tidigare funnit mig hava anledning att taga till orda under remissdebatten på grund därav att regeringens lagrådsförslag redan förelåg offentligt och regeringens inställning till frågan alltså då redan var känd, och beträffande interpellationen på grund därav, att samtidigt med interpellationens framställande hade proposition avlåtits till riksdagen, där man väl får antaga, att huvudinnehållet i interpellantens frågor blivit besvarat. Jag har emellertid med anledning av dessa omständigheter ansett mig böra taga till orda först i dagens debatt, och jag kommer således nu i mitt anförande här att i sak besvara herr Nordborgs interpellation, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad som tidigare har förekommit.

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

En social reform sådan som den, vilken vi nu gå att behandla, får ses ur mer än en synpunkt. I den allmänna diskussionen har man företrädesvis behandlat frågan med hänsyn till den svenska sjöfartens ställning i den internationella konkurrensen, och det är alldeles självklart, att en sådan synpunkt får läggas på frågan. Men man har icke observerat i samma utsträckning, att detta lagstiftningsförslag också får ses ifrån synpunkten av sjöfartsnäringsens sociala läge inom det svenska näringslivet i dess helhet. Man säger: Om denna lagstiftning, som nu föreslås, blir genomförd, så kommer det att medföra stora svårigheter för att inte säga undergång för den svenska handelssjöfarten. Man säger att företagarna komma att sky näringen, att kapitalet kommer att draga sig undan och att det blir en stor olycka. Samtidigt säger man med rätta, att vi inte gärna kunna undvara en handelsflotta i Sverige. Den är ett tillskott till vårt lands försörjning och har betydelse för vårt lands förseende med produkter från främmande länder och ur beredskapssynpunkt.

Vad man alltså är rädd för här, är att företagarna skola försvinna, att kapitalet skall draga sig undan och att landet skall lida skada, men man glömmar ju, att det finns en part till, nämligen de anställda. I vilket läge komma dessa?

Jag hörde nyligen vid en diskussion en representant för de anställda säga: Det är alldeles riktigt; sjöfarten är av stor betydelse för Sverige, vi behöva den ekonomiskt och vi behöva den politiskt. Men, sade han, är det de anställda, som skola betala detta? Skall landet ha sin nytta, skola företagarna ha sin arbetsglädje, skall kapitalet ha sin förräntning, och detta ske därigenom att sjöfartens anställda ha sämre anställningsvillkor än motsvarande befattningshavare inom det svenska näringslivet i övrigt? Och han frågade: Är det inte rimligt, om nu detta är av så stor betydelse för landet, att landet som samhälle betraktat sörjer för att det har en sjöfart och att icke bördan av dess upprätthållande ensidigt lägges på de anställda?

Jag diskuterar icke det berättigade eller icke berättigade i dessa synpunkter, men jag tror att var och en förstår, att de kunna framföras. Nu skola vi naturligtvis inte tro, att någotdera av dessa påståenden är sant, att om denna lag antages, företagsamheten och kapitalet försvinna från sjöfarten, och vi skola inte heller tro, att om man inte tar denna lag, kommer det inte att finnas folk, som vill arbeta inom sjöfarten. Men den har sin betydelse, det kan man inte komma ifrån. Det är ju så, att vi här i Sverige sedan länge ha åttatimmarsprincipen genomförd för industriens arbetare. Samma princip genomfördes förra året för jordbrukets arbetare, och det är väl att räkna med, att den ena gruppen efter den andra bland anställda i landet kommer att få sin arbetstid lagligt reglerad efter åttatimmarsprincipen. Man kan väl då inte gärna räkna med, att de anställda inom sjöfartsnäringen skola ställas utanför och icke komma i åtnjutande av en sådan lagstiftning, utan jag tror det är en ganska uppenbar mening i de flesta kretsar i vårt land, att utvecklingen måste gå dithän, att även sjöfartens anställda få åttatimmarsprincipen genomförd genom lagstiftning.

Det förslag som nu föreligger innebär långt ifrån — det veta alla — att åttatimmarsprincipen blir genomförd över hela linjen. Det innebär bara att man tar ett nytt steg framåt genom att lagen innebär ett framsteg i förhållande till den gamla 1919 års lag. Det har länge varit fråga här i vårt land om en reform av sjöarbetstidslagen, och kammarens ledamöter veta alltför väl, att 1934 ett förslag förelades riksdagen, som hade i huvudsak samma innehåll som det som i dag behandlas. Det blev den gången avvisat av riksdagen, förnämligast med motivering att det pågick ett arbete i Genève på uppdragande av gemensamma internationella riktlinjer för ett dylikt lagstiftningsarbete, och

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

riksdagens majoritet förmenade den gången, att man borde avvakta resultatet av det arbetet, innan man skred till en lagstiftning i Sverige. Nu har det arbetet slutförts, förslaget är utskickat och föreligger antaget av den internationella arbetsbyrån. Det är därför ganska naturligt, att den lagstiftningsfråga, som här förevar för fyra år sedan, på nytt framkommer.

Jag vill inte säga annat än att när man går till en lagstiftning av innebörd som den förevarande har, så bör man gå fram med varsamhet, och man skall inte till en början genomföra en ordning som det blir svårt för vår sjöfart och det svenska samhället att smälta. Men jag skulle för min del vilja påstå, att det föreliggande förslaget bäres av en sådan varsamhet, att det icke är av den naturen, att man kan säga, att man tar ett steg ut i det ovissa och åsamkar sjöfartsnäringen och det svenska samhället skador genom dess genomförande. Ty hur är det egentligen ställt inom den svenska sjöfarten? Är läget så oroväckande, som man ofta i agitationen får höra? Jag säger: det är inte sant; så illa är det inte ställt. Först och främst måste vi nämligen hålla fast vid att den svenska linjesjöfarten icke kan sägas befinna sig i trångmål, inte ens befann sig i trångmål under den gångna krisen, och fortfarande äro utsikterna på det området goda. Utvecklingen i världen går nämligen i den riktningen, att det blir förmånligare för linjetrafiken, och framför allt är det förmånligt för det specialbyggda tonnaget, som tankfartyg och dylikt, och där sker en ständig utveckling, under det att trampfarten går tillbaka. Det ligger i utvecklingens linje, och att den svenska trampfarten går tillbaka hänger alltså mera samman med den allmänna utvecklingen i världen på sjöfartens område än därmed att det skulle föreligga några speciella svårigheter för den svenska sjöfarten.

Det har gjorts mycket väsen av att den svenska handelsflottans tonnage skulle ha sjunkit med ett par hundra tusen ton från år 1931 till 1937, och man säger att den svenska handelsflottans tonnage har sjunkit med 12,5 procent men i världen i övrigt endast med 7,5 procent. Det låter skrämmande, men om man går till en analys av siffrorna, finner man att det inte är så förskräckligt som man talar om. Först och främst är det nämligen så, att den svenska handelsflottan befann sig på en absolut toppunkt 1931. Därefter sjönk den under krisen och kom under 1937 till en absolut lägsta punkt. Sedan har vårt tonnage åter börjat ökas, 1937 med en bagatell, men under 1938 har det blivit ett nytt tillskott på 10,000—11,000 ton bara under det första kvartalet.

Om man vidare observerar, att det har funnits en period i nyare tid, då handelsflottans tonnage också minskats, nämligen år 1921, då finner man, att det är så, att under kristider minskas tonnaget. När tiderna äro bättre, ökas det igen, och detta måste naturligtvis hänga samman med att när det är relativt goda tider, utnyttjar man tonnaget så långt man kan, och när det blir dåliga tider och sjöfarten inte är lika lukrativ, mönstrar man ut en del fartyg. Man vill inte ha dem i trafik längre, ty det är för kostsamt och inte rationellt. Men nu händer det, att en del av dessa utklassade fartyg inte försvinna ur sjöfarten. De säljas bara till andra länder, som sätta mindre värde på ett gott tonnage, och vi ha ju haft ganska upprörande fall av jag skulle vilja säga bristande instinkt hos svenska redare. När man har haft ett fartyg, som borde skrotas ned, har det hänt mer än en gång, att en utlänning bjudit 1,000 eller 2,000 eller 3,000 kronor mer än skrotningsanbudet, och så har man sålt till sina konkurrenter till ett otroligt lågt pris för att rädda 1,000—3,000 kronor. Det är klart, att det är en mycket olycklig politik, och den är naturligtvis till skada.

Jag menar därför, att man inte får överdriva talet om minskningen i den

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

svenska handelsflottans tonnage. Det är ju dock så, att just nu ha vi större tonnage i den svenska handelsflottan än under 1928, så att någon katastrof står ju inte för dörren, och det roade mig att räkna ut, hur mycket den engelska handelsflottan minskat från år 1931 till 1937. Svaret på frågan blev: 15 %. Alltså, den engelska flottan har minskats mer än den svenska, men jag tror inte det är någon som antar, att den engelska sjöfarten befinner sig i en förskräcklig situation på grund av detta, utan jag tror nog att vi alla ha den meningen, att England kommer att hävda sin ställning som den stora, ledande sjöfartsnationen.

Man säger också, att det är omöjligt för den svenska sjöfarten att bära nya sociala bördor, därför att nästan alla länder subventionera sin sjöfart och alltså sätta sin handelsflotta i tillfälle att dumpa frakterna, om jag så får säga, att konkurrera på olika villkor med den svenska sjöfarten, och det är alldeles givet, att detta är ett otrevligt och bekymmersamt kapitel. Men jag säger: även där har man överdrivit. Det har talats så mycket om den engelska subventionen. Vi skola dock komma ihåg, att England visserligen år 1935 gav nedskrotningsbidrag, men att dessa mycket litet användes, och vidare att det visserligen i England infördes en subvention år 1935, men att den tog slut före utgången av år 1936 och således icke var i kraft under ett år. Den engelska subventionen började praktiskt taget inte förrän kriskurvan vänt och frakterna befunno sig i uppgående. Holland har givit räntefria lån åt sin sjöfart under ett år, Japan har lämnat vissa bidrag till nybyggnader, och för närvarande är den enda subvention som existerar i Japan förbilligande av räntekostnaderna. Men när man då ser, att de japanska redarna få betala 3.7 procent trots subventionen, så inser man ju att den subventionen inte heller har så stor betydelse. Det finnes andra länder som Förenta staterna och Frankrike, som subventionera mera effektivt, men jag tror inte det är någon svensk sjöfartsman, som egentligen känner sig skrämmd av konkurrensen från dessa länder. Tyskland och Italien subventionera otvivelaktigt, och det är mycket svårt att veta, hur pass stora deras subventioner äro, men jag tror inte heller att det är från dessa håll, som man här i Sverige anser att det hotar någon stor fara. Jag menar därför, att vi inte få överdriva betydelsen av dessa subventioner. En sak kunna vi ju i varje fall slå fast, och det är, att de engelska subventionerna icke hindrade den engelska handelsflottan att minskas med 15 procent under krisen. Sätter man dessa båda ting i sammanhang, finner man ju, att subventionen inte har varit av någon större betydelse för frågan om upprätthållandet av tonnage.

Man säger också, att andra länder ha billigare skatter för sin rederinäring än Sverige, och man pekar särskilt på Norge. I Norge är det ju så, att rederinäringen har ganska gynnsamma avskrivningsvillkor i skattelagstiftningen. Det vill jag inte bestrida, men jag skulle vilja uppmana dem som föra fram Norge såsom ett land, som lägger låga skatter på sin rederinäring, att göra en undersökning om den totala skattebördan på rederierna i Norge och jämföra den med den svenska skattebördan. När man kom till slutet av den jämförelsen, kanske man skulle få se, att trots de gynnsamma avskrivningsreglerna den norska sjöfarten icke är särskilt gynnad i beskattningsavseende, och om det förslag som förelagts detta års riksdag om ändring i beskattningsbestämmelserna här i Sverige blir beslutat av riksdagen, tror jag man lugnt kan säga, att den svenska rederinäringen i detta avseende står bättre än de flesta andra länders rederinäringsar.

Jag skulle alltså vilja säga, att med hänsyn till den gångna tiden kan man väl ändå våga påstå, att den svenska rederinäringen har hävdat sig ganska bra och kommit ut ur krisen med ganska väl bibehållna krafter. De förmåner,

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

man pekat på att andra länders sjöfart haft, hava icke visat sig spela någon avgörande roll, vilket kan bero på att vi här i Sverige trots allt ge rederinärningen förmåner, som man kanske inte så gärna talar om men som ändå finnas där och som göra det möjligt för svensk sjöfart att hävda sig i konkurrensen även ute på de stora vattnen.

Om vi nu begränsa arbetstiden i överensstämmelse med det föreliggande förslaget, kommer det då att inträda någon stor förändring i handelsflottans ställning? Jag vill inte underskatta betydelsen av de ökade kostnader som uppkomma. Vi ha inom departementet räknat fram en ökad kostnad av något över 1,800,000 kronor. Jag vet ju, att man från rederinärningens håll vill påstå, att kostnaden blir större, och framför allt säger man att det tillkommer engångskostnader. Jag erkänner att det nog blir engångskostnader, men de komma att bli mycket små, och de komma att slås ut på en mycket lång följd av år med hänsyn till de dispensmöjligheter och övergångsbestämmelser som finnas. Jag tror inte, att man på den punkten behöver befara, att det blir några överväldigande svårigheter för rederinärningen. Att det däremot skulle kosta mer i direkt ökning av hyror och andra direkta kostnader än vi räknat med, det tror jag inte på. Det blir snarare tvärtom. Det blir långt mindre kostnader med hänsyn till övergångsbestämmelserna och med hänsyn till att vi icke tänka sätta bemanningsföreskrifterna i kraft. Det finns inom sjöfarten kunniga människor, som säga, att det icke kommer att bli någon ökning till en början, som man ens kommer att märka. Men oavsett detta: låt oss hålla oss till denna ökade belastning på ungefär 2 miljoner kronor. När man då vet, att den svenska handelsflottans bruttoinkomst under det allra sämsta året var 250 miljoner och under det bästa 400 miljoner kronor, så betyder denna ökade belastning 0.5—0.8 procent av bruttoinkomsten. Jag tror inte det anses, att denna siffra skulle ha någon verklig betydelse, och det har den inte heller. Det är inte för handelsflottan i gemen, man behöver ha några farhågor, utan det som gör, att man här verkligen kan hysa en viss betänksamhet, är att kostnaden, om den kommer, till ganska stor del kommer att läggas på en mindre del av tonnaget, nämligen det som ligger i storlekssklassen 2,000—3,000 ton. På denna del, ungefär 10 procent av tonnaget, kommer väl bort emot två tredjedelar av kostnaderna. Men om man går till Svensk Skeppslista och försöker utforska, vilka fartyg det egentligen är, som ligga i denna grupp, och när de äro byggda, t. ex., och man sedan tar hänsyn till dispensbestämmelserna, övergångsbestämmelserna samt den omständigheten, att vi icke tänka sätta bemanningsföreskrifterna i kraft, då kommer jag till den uppfattningen, att det kommer att gå även för denna tonnagegrupp att bära dessa bördor, utan att det blir någon katastrof.

Man säger också: nu skall man genomföra denna lagstiftning, när en ny kristid är i antågande. Man pekar på uppläggningssiffror och man läser ju i tidningarna om det allra förskräckligaste, som inträffat på sista tiden i fråga om uppläggning av svenskt tonnage. Även här är det svartmålningar, som icke hålla stånd inför ett kritiskt betraktelsesätt. Om man som kommerskollegiet gör tar bort säsonguppläggningen, reparanderna och fartygen under 300 ton, som icke ingå i statistiken, finner man, att uppläggningen är lägre för april månad än den var för mars. Utvecklingen går alltså inte emot en större uppläggning utan mot en mindre, såvitt man kan bedöma. Om man vidare jämför uppläggningen under detta år med uppläggningen motsvarande månader under de gångna åren, finner man att kanske inte under 1931 men under alla åren 1932—1936 var uppläggningen tre gånger så stor under april månad som uppläggningen är i år. Det kan vara tråkigt med en uppläggning på 100,000 ton, som vi ungefär ha för närvarande, men i jämförelse med kris-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

tidens uppläggning få vi väl ändå säga, att siffrorna inte tyda på att en kris är omedelbart förestående.

Man fäster också uppmärksamheten på frakternas utveckling, och det är ju visst och sant, att om jag tar toppunkten av frakterna under början av förra året — en toppunkt som knappast uppnåts förr — och jämför den med dagens fraktsiffror, så äro dessa lägre. Man får ju komma ihåg, att de fraktsiffror som finnas i statistiken äro trampfrakterna — linjefrakterna har man inte på samma sätt reda på. Men det visar sig att frakterna av i dag icke äro lägre än de voro år 1928. Huruvida de äro på väg mot en sänkning i framtiden eller en stigning, det kunna vi inte säga någonting om. Den allra sista tiden har ju närmast burit vittne om en liten ansats till åtstramning. Jag vill för min del inte på något sätt gå i god för att vi inte stå inför sämre tider, det vet ju ingen människa någonting om. Det kan bli sämre tider och det kan bli bättre, men de tecken i fråga om sjöfarten, som man särskilt hänvisat till, kunna icke utgöra underlag för påståendet, att vi här stå omedelbart inför en svår nedgångsperiod. Det är inte så, och därför menar jag, att man inte behöver se så hopplöst på situationen, som man på vissa håll gör. Och när herr Nordborg i interpellationens första punkt frågar mig på följande sätt: »Anser herr statsrådet att vår redan i konkurrensen med andra länder ofördelaktigt ställda sjöfartsnäring kan hävda sin ställning på ett sätt, som är förenligt med landets intressen, i det fall att densamma belastas med de ytterligare utgifter, som komma att förorsakas tillfölje genomförandet av de förebådade förslagen till skärpt sjöarbetstidslag och lag om semester?», svarar jag, att jag ser inte hopplöst på ett jakande besvarande av denna fråga.

Om det nu mot förmodan skulle gå på det sättet att det blir mycket sämre tider, att det blir så svårt för vår sjöfartsnäring att det uppstår verklig fara för att den skall försvagas på ett sådant sätt att vi anse oss inte kunna låta det fortgå, vad skola vi då göra? Ja, då kommer jag tillbaka till den fråga jag tog upp i början av mitt anförande: skola vi då ock säga till de anställda »nu är det ni, som skola taga riskerna, nu skola ni ha sämre anställningsvillkor för att vi skola kunna bibehålla företagsamheten vid sin plats, kapitalet vid sin ränta och landet vid sin styrka?» Nej, det skola vi inte göra, och jag kommer då tillbaka till vad jag tillät mig yttra i propositionen, om att allesammans i ett sådant läge få hjälpa till, Sverige såsom samhälle och alla svenska medborgare få hjälpa till för att ge näringen det stöd den kan behöva. Därvid kommer helt naturligt subventionsfrågan i förgrunden.

Finns det då några möjligheter att vidtaga internationella åtgärder för att få bort dessa driftssubventioner och osunda konkurrensförhållanden de olika handelsflottorna emellan?

Den svenska regeringen har vänt sig till grannländernas regeringar och efterhört deras ståndpunkt till frågan om en aktion i det hänseendet på det internationella planet och vi avvakta lämpligt tillfälle för att göra de framstötter, som kunna göras. Det skall icke från den nuvarande regeringens sida försummas något tillfälle att även taga initiativ i det avseendet, men naturligtvis kan jag för min del inte säga någonting om resultatet. När det gäller sådana ting, kan man inte ställa sig alltför förhoppningsfull. Man vet ju hur många olika ting det är som inverka, när det gäller sådana frågor. Skulle vi inte kunna få bort de osunda konkurrensförhållandena på detta område, måste vi naturligtvis å vår sida undersöka vad vi kunna göra för att med särskild styrka stödja vår handelsflotta. Ty en sjöfartsnäring vilja vi ha, det tror jag att alla i landet äro ense om.

Jag vill så peka på, liksom jag förut gjorde, att det ligger inför riksdagen ett förslag till ändring av skattelagstiftningen, vilket otvivelaktigt kommer att

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

spela större roll i uppmuntrande riktning för sjöfartsnäringen än för någon annan av de svenska näringsgrenarna. Härnäst beslöt riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning beträffande möjligheterna att underlätta ombyggnaden av den mindre skeppsfartens fartyg. Vad skulle väl då hindra oss att taga upp samma fråga och låta den i stället gälla: vad skola vi göra från samhällets sida för att stödja moderniseringen och ombyggnaden av det svenska handelstonnaget, ifall det behövs? Vi skola väl hellre göra något sådant än att gå ut och säga till de i sjöfarten anställda: »Sjöfartens upprätthållande fordrar att ni arbeta under sämre sociala villkor än andra grupper inom samhället.»

Jag menar sålunda att stöd från samhällets sida kan lämnas sjöfartsnäringen på åtskilliga områden utan att ett sådant stöd skall taga formen av driftssubventioner, som direkt uppmana till ett underbjudande i fraktavseende och till ett priskrig ute på fraktmarknaden.

Interpellantens andra och tredje fråga lydde: »2) Avser herr statsrådet att taga initiativ till en internationell aktion i syfte att bekämpa subventionsåtgärder för främmande länders fartyg och i så fall anser herr statsrådet att ett positivt resultat kan vara att förvänta inom rimlig tid?

3) Avser herr statsrådet att vidtaga åtgärder, som kunna bidra till att återvinna den tonnagekvantitet, som under den senaste kristiden förlorats, och att i övrigt befordra sjöfartsnäringens utveckling och förkovran?»

Jag anser mig med det jag nyss anfört ha svarat på båda dessa frågor.

Jag kommer nu slutligen över till ett annat spørsmål, nämligen frågan om Sverige ensamt kan genomföra en lagstiftning sådan som den förevarande, eller om vi skola avvakta att komma i sällskap med andra länder?

Jag vill då först påpeka, att såväl England som Tyskland ha infört treskiftssystemet i sina handelsflottor. Dessa länder befinna sig sålunda redan ganska nära den ståndpunkt, som den föreslagna lagstiftningen här innebär. Vi veta dessutom, att det i Norge för närvarande föreligger en proposition inför stortinget med förslag till lagstiftning beträffande sjöarbetstiden. Det är bekant — det har framgått av uttalanden i pressen — att i Danmark ett förslag om sjöarbetstidslag kommer att i oktober månad i år föreläggas den danska riksdagen, och jag har rätt att säga beträffande Finland, att den kommitté, som arbetat med samma fråga där, är färdig att framlägga ett förslag till finsk sjöarbetstidslag. Jag har goda underrättelser på den punkten om att det finns utsikter att en finsk sjöarbetstidslag kommer att till hösten föreläggas den finska riksdagen. Det finns alltså vissa förutsättningar för att nordens stater skola komma på samma linje i denna fråga. När därtill lägges, att England och Tyskland, de största sjöfartsnationerna i vårt grannskap, ha vidtagit anordningar, som i hög grad motsvara den föreslagna svenska lagstiftningen, är det ju tydligt, att vi inte komma att stå ensamma med lagstadgad sjöarbetstid.

När man emellertid på den punkten har sagt: Vad är det som hindrar, att vi nu taga denna lagstiftning med det förbehållet, att den icke träder i kraft förrän samtidigt med att övriga nordiska länder antagit motsvarande lag? vill jag yttra några ord om det nordiska samarbete, som pågått i denna sak.

Detta nordiska samarbete har bestått däri att vi från de olika nordiska ländernas sida resonerat med varandra och konstaterat, dels att ett intresse finnes för att skapa en lagstiftning med utgångspunkt från Genèvekonventionen, dels även att vi på alla håll önska, så snart det är möjligt, förelägga dylika lagförslag för de olika folkrepresentationerna. Skulle man gå längre — om man skulle bestämma sig för ett gemensamt ikraftträdande av dylika lagar — skulle detta icke kunna ske utan en formlig överenskommelse med bindande avtal mellan de olika länderna om en sådan sak. Det viktigaste vid detta samarbete

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

är således enligt min mening, att man konstaterar, att man är överens om att sträva i viss bestämd riktning och att var och en inom sitt område skall söka göra det bästa man kan. Skulle man däremot taga steget fullt ut och träffa en överenskommelse, så vet man inte vilka komplikationer man kan råka ut för och vilka missförstånd som kunna uppstå, och därför har jag för min del inte velat gå den vägen. Jag skulle också i det läget vilja bestämt avråda den svenska riksdagen från att fatta ett ensidigt beslut om att vår lagstiftning beträffande sjöarbetstiden icke skall träda i kraft förrän samtidigt med övriga nordiska länders lagstiftning på det området.

Vi kunna icke överblicka, vilket mottagande ett sådan beslut skulle få i de andra länderna, vi kunna icke avgöra, hur ett sådant skulle komma att tolkas, och jag tror inte att det skulle vara till nytta för saken att besluta ett sådant villkor. I detta sammanhang skulle jag vilja tillägga: Om det nu är så, och åtminstone förefaller det vara så, att man från folkpartiets sida anser, att ett lagfästade av åttatimmarsprincipen för arbetstiden vid handelsflottan är en sak, som måste komma, som tränger sig fram till lösning och som måste genomföras — och den uppfattningen hyser jag — är det väl ändå fråga om, huruvida icke det land, som kommer först, får vissa fördelar därigenom att man i det landet hinner tidigare anpassa sig efter de ändrade förhållandena. Det kan således inte finnas något skäl för att i nuvarande läge dröja med avgörandet på denna punkt.

Vid mitt ställningstagande till frågan har jag resonerat som så: Vi ha här i Sverige en provisorisk lag, som utlöpte förra året och som därefter ersatts med en tillfällig lag för ett år, vi befinna oss därför i det läget att vi måste besluta att någon lagstiftning skall tillämpas. När vi då äro på det klara med att en lagstiftning, sådan som den föreliggande, är vad situationen just nu kräver, finner jag det vara rimligast och riktigast att man tar steget ut och fattar beslut om en sådan lag.

Jag tror sålunda, att man ur alla synpunkter sett kan vara förvissad om, att den lagstiftning, som här föreslås, är så pass försiktig, och anpassar sig så väl med hänsyn till det svenska näringslivets och den svenska sjöfartens bärkraft, att man inte behöver befara bakslag, varför riksdagen utan tvekan kan bifalla det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för hans svar på min interpellation. Jag ser mig tyvärr icke i samma belägenhet som interpellanter vanligen bruka vara, d. v. s. att de i förväg ha fått del av de synpunkter, som vederbörande statsråd ämnar anföra, men jag skall ändå försöka att i vissa punkter beröra vad herr statsrådet nu har framhållit.

Det är ju alldeles tydligt, att herr statsrådet från sin synpunkt måste se de förhållanden, som kunna följa av ett lagfästade av vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition angående sjöarbetstidslag, såsom någonting mera försvarbart än vad t. ex. den part anser, som skall betala kostnaderna. Jag vill också erkänna, att en del av herr statsrådets synpunkter äro mycket behjärtansvärda, men huruvida de i alla delar överensstämma med de ekonomiska synpunkter, som det kan vara nödvändigt att lägga på en fråga som denna, vill jag låta vara osagt.

Herr statsrådet talade om att han hade gått fram med varsamhet. Jag kan inte dela denna uppfattning, ty det kan inte vara förenligt med varsamhetens krav, att vi i vårt land före andra länder ansluta oss till denna Genèvekonvention genom att lagfästa dessa bestämmelser. Det talades också om att man på grund av de dispensmöjligheter, som finnas, kan räkna med att lagen till en

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

början inte kommer att få så svåra ekonomiska verkningar. Med hänsyn till nutidens fackföreningsväsen skulle jag dock tro, att det inte är mycket bevänt med de förmåner, man kan uppnå genom dessa dispensmöjligheter. Jag har alldeles klart för mig, att frågan om extra ersättning åt det sjöfolk, som nu tjänstgör i fartyg, där icke denna nya arbetstidslag kan tillämpas, kommer att tagas upp vid nästa avtalsförhandling, och jag tror inte, att vare sig herr statsrådet eller sjöfolkets representanter för sin del skulle vilja på nuvarande stadium göra några utfästelser om att så icke blir fallet.

Det sades också av herr statsrådet, att trampfarten måste gå tillbara i omfattning. Ja, man kan ju se olika på saker och ting, men då trampfarten är till nytta för landet, lär det väl ändå vara fråga värt, om man utan vidare skall kasta yxan i sjön och låta trampfarten försvinna, allra helst som trampfarten ändå alltid kommer att behövas. Linjesjöfarten kan nämligen inte övertaga trampfartens funktioner, även om utvecklingen kommer att medföra att trampfarten i många fall kanske får jämkas med sig till förmån för linjesjöfarten.

Det talades vidare om att den engelska handelsflottan hade minskat ännu mera än vår. Jag vill då framhålla, att England hade en oproportionerligt stor handelsflotta före världskriget. Efter världskriget ha en hel del nationer på olika sätt sökt öka sin handelsflotta så mycket som möjligt, vilket bland annat har gått ut även över England. De engelska subventionerna, som herr statsrådet också talade om, voro beroende av fraktmarknadens läge. I och med att en redare kunde få en viss frakt för sitt fartyg, blev han utan subvention. Därför står frågan fortfarande öppen i England, när subventionssystemet där på nytt och, så gott som automatiskt, kommer att tillämpas. Herr statsrådet erkände även, att subventionssystem förekomma i ett flertal olika länder. I och med att detta erkännes, måste man ju också erkänna, att detta måste vara till skada för andra länders sjöfartsnärningar, som icke komma i åtnjutande av dylika subventioner. På vilka trader och till vilka belopp subventionen än utgår, är den alltid ett medel till att kunna dumpa frakterna till förfång för alla andra länders fraktfart.

Herr statsrådet sade i fråga om skattesystemen, att man i Norge hade ett förmånligt avskrivningssystem beträffande sjöfartsnäringen, vilket också är alldeles riktigt. Men dessutom har det i Norge varit så, att försäljningsvinster vid försäljning av fartyg varit skattefria, för den händelse vederbörande rederi skaffat ett nytt fartyg inom två år efter försäljningen. Då det nu ställes i utsikt, att vi skola få en liknande bestämmelse i Sverige, vill jag naturligtvis säga, att vi äro mycket tacksamma härför. Jag skulle bara vilja tillfoga, att det är ingen dag för tidigt att så sker, ty det kommer naturligtvis att dröja många år, innan de gynnsamma verkningarna därav kunna visa sig på samma sätt som i Norge. Just denna skattefrihet har nämligen ansetts vara till stor del anledningen till att man i Norge har fått ett så modernt och utökat tonnage. Det norska tonnaget har undergått en alldeles otroligt stor ökning på senaste tiden, och från engelsk sida ser man ej med blida ögon att något sådant har kunnat ske.

Vidare talades om en del förmåner, som den svenska sjöfarten skulle åtnjuta. Jag beklagar, att man inte fick veta, vilka dessa förmåner äro, ty det skulle ju alltid ha varit trevligt att få kännedom om vari dessa förmåner bestå.

Engångskostnadernas betydelse i anledning av detta lagförslag bagatelliserades av herr statsrådet. Vi veta mycket väl, att det i många fall fordras utbyggnad av fartygens skansar, toaletterum och mässar, samt att det kan behövas nya livbåtar m. m. i och med att genom denna lags införande en ökad besättning på fartygen blir erforderlig. Då man också vet, att priserna på varven

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

för sådana arbetens utförande undan för undan ha stigit, förstår man, att rederierna måste åsamkas stora kostnader genom lagens antagande. Det blir även extra kostnader genom att fartygen, för att få dessa omändringar utförda, få lov att ligga på varv under någon tid, eftersom ändringarna icke hinna göras under den tid fartygen under vanliga förhållanden ligga i hamn.

I dessa engångskostnader ha icke heller medräknats de utgifter, som komma att bli en följd av den minskade arbetstiden för kökspersonalen. I propositionen har sagts, att man skall kunna med en rationalisering därvidlag åstadkomma sådana förbättringar, att arbetstiden icke behöver utökas med övertid. Därvidlag tror jag att vi få vara beredda på en missträknung. Kökspersonalen sköter sig nämligen i allmänhet själv, och det är mycket svårt för någon att kontrollera, hur och när den arbetar. Således kan man förvänta att det blir nödvändigt med övertidsarbete för denna personal, men då det i propositionen finns en bestämmelse om att övertid inte får tagas ut regelbundet, kommer man på grund därav att bli tvungen anställa extra personal i de fall då möjligheten att använda övertid inte räcker till. Detta kommer givetvis att medföra en ganska avsevärd utgiftsökning för rederierna.

Då herr statsrådet sedan talade om, att han sammanträffat med redare, som yttrat, att det inte kommer att spela någon roll, om denna lag nu genomföres, vill jag säga, att etterna måste det ha varit redare, för vilka det inte spelar någon roll om företaget går med förlust — jag vet inte, om jag är på rätt bog därvidlag i mitt antagande — eller också har det varit någon redare, som, på grund av herr statsrådets charmerande framställning av detta förslag och av konsekvenserna därav, vid det tillfället kommit att anse olägenheterna vara av mindre betydelse. Men jag är säker om att ifall denne redare kommer till mig, så får jag höra något helt annat.

I anledning av uppgiften om, att uppläggningsen av tonnage skulle ha varit mindre i april än under mars månad detta år, kan jag meddela, att uppläggningsen var störst den 1 maj i år — senare siffror har jag inte till förfogande — och då var uppläggningsciffran sju procent. En jämförelse med motsvarande siffror för Norge och Danmark visar, att vår uppläggning var mer än dubbelt så stor som i dessa länder, vilkas uppläggningsciffror beräknas till omkring tre procent, i ena fallet någon decimal lägre och i andra fallet något högre.

Herr statsrådets uttalade åsikt, att man inte skall lämna sjöfarten åt sitt öde utan hjälpa den, om det är nödvändigt, kan vara tacknämligt. Jag vill dock påpeka, att den hjälp, man kan få därvidlag, kommer att betraktas som subsidiering. Skulle staten t. ex. ge sjöfarten anslag till modernisering och nybyggnader, är det klart som dagen, att det blir ett slags subsidier. Vi ha för närvarande möjlighet att få låna pengar av staten, men räntesatsen för lånen från denna rederilånefond är satt så hög, att man inte får den nytta därav som man skulle kunna ha. I och med att man sänker räntesatsen under den normala eller lämnar räntefria lån, blir det en form av subsidier, hur man än förklarar saken.

Beträffande frågan om subventionernas avskaffande i de länder, där de förekomma, är jag herr statsrådet mycket tacksam för att frågan tagits upp efter framställning från de nordiska ländernas rederiföreningar. Men jag delar uppfattningen, att det troligtvis är ganska hopplöst att åtminstone inom rimlig tid kunna räkna med någon framgång därvidlag, och jag vet, att läget hittills icke har varit sådant, att de nordiska ländernas regeringar ansett sig böra göra en framställning hos engelska regeringen om samarbete. Detta hör samman med det politiska läget i världen, som numera tar all statsmännens tid i anspråk. Jag vill ändå i detta sammanhang framhålla, att jag anser att det

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

effektivaste sättet för att arbeta för subventionernas avskaffande vore, att internationella arbetsbyrån i Genève toge det såsom sin första och största uppgift att söka förmå alla de länder, som lämna subsidier till sin sjöfart, att frångå ett sådant oekonomiskt system. Sedan skulle internationella arbetsbyrån ha något bättre utsikter att få igenom sina förslag än vad som för närvarande är fallet.

Det nämnades också att bestämmelser numera finnas i både England och Tyskland, som äro likvärdiga med vad som här föreslås för Sverige. Detta är inte riktigt. Sålunda finns det i England inte alls någon lagstiftning. utan ett kollektivavtal ingånget mellan sjöfolket och redarna, och därvid är att märka, att i stället för att tonnagegränsen i det här föreliggande förslaget är satt till 2,000 bruttoton, är gränsen där satt till 2,500 bruttoton. Man skall också komma ihåg, att när det gäller närtrafik, anse engelsmännen så gott som hela Nordsjön som »home trade». Om vi däremot sticka näsan in i Nordsjön blir det en annan trade, jämställd med oceantrafik.

Vad Tyskland beträffar vet jag inte om det finns lagbestämmelser eller om det är avtal. Men det vet jag, att det från statens sida betalas subsidier, till och med på så sätt att 20 procent av lönerna till de ombord anställda ha betalats av statsmedel. Vi kunna även tala om Frankrike, där sjöfarten egentligen i alla tider haft subsidier. För ett par år sedan ökades subsidierna i det landet med den speciella och klara motiveringen, att det var med anledning av ökade omkostnader i form av löner och förmåner till de ombord anställda.

Syftet med genomförandet av det här ifrågavarande lagförslaget har ju angivits vara, att man vill bereda de ombord anställda samma sociala förmåner som folk i land. Jag har varit sjöman själv, och fastän jag både i svenska och utländska fartyg varit med om ett sjömansliv, som varit långt hårdare än vad som nu för tiden kommer i fråga, missunnar jag på intet sätt sjöfolket de förmåner, de hittills ha ernått. Jag missunnar dem inte heller ännu bättre förmåner i framtiden. Men förutsättningen är att detta skall ske inom rimliga gränser. Man måste hävda, att sjöfarten skall kunna arbeta under sådana förhållanden, att den kan drivas i konkurrens med andra länder. Om man i strid med detta genomför dyrbara sociala anordningar och reformer, måste näringsens konkurrenskraft försvagas och hela näringslivet skadas, till förfång även för de ombord på fartygen anställda. De senare krisårens verkningar på sjöfartsnäringsen ha tydligt och klart visat detta. Det blev under den perioden bland de ombordvarande en stor arbetslöshet, och sjöfolket hade då en mycket hård tid. För befälet kan man säga att situationen var ännu värre, ty om ett fartyg förliste, såldes eller skrotades ned, var det sedan mycket svårt, för att inte säga omöjligt, för befälet ombord att få anställning på nytt på ett fartyg, och i samma ställning, helst om det gällde ett mindre rederi. I de större rederierna kunde saken te sig annorlunda. Men man får komma ihåg, att om en befälsperson söker ny plats i ett rederi, vill detta rederi högst ogärna taga in annat än ungt folk. De personer i befälsställning, som tjänstgjort några år i ett rederi och som ha familj, äro oftast något till åren komna. Därför hade befälet vid den tiden stora svårigheter att kunna existera, om man ens kan tala om en existens därvidlag, ty någon hjälp var det omöjligt att skaffa dem. De voro uteslutande hänvisade till arbete, som de kunde komma över tillfälligtvis.

Under de senaste krisåren kom också rederinäringsen, i synnerhet trampfarten, i en mycket prekär situation. Bland annat decimerades vårt tonnage avsevärt genom försäljningar till utlandet och genom nedskrotningar. För alla,

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

som voro beroende av näringen, var detta givetvis synnerligen svårt. Man får också tänka på att inte bara sjöfolket utan även många andra, som direkt eller indirekt ha med denna näring att skaffa äro mer eller mindre beroende av densamma. På den grunden blir en tillbakagång i näringen skadlig för alla och inte minst för landet. Har man en annan inställning måste den strida mot alla ekonomiska begrepp. Ingen advokatyr kan rubba på de ekonomiska lagarna därvidlag.

Sjöfarten är som andra näringar utsatt för växlingar, men kanske i högre grad än någon annan. Och i och med att vi kunna bevara vår konkurrenskraft så mycket som möjligt, desto mindre göra sig svårigheterna vid en växling gällande, till nytta och båtнад för alla. Jag skall nu inte alls plädera för redareintresset, ty det är så tillräckligt, om jag håller mig till det rent allmänna intresset. Vi få då komma ihåg att omkring 90 procent av alla våra transporter till och från utlandet ombesörjas sjövägen. Varje fartyg är således en del av Sverige eller en koloni, som tjänar pengar åt landet, ty även om det är dåliga tider, bereder man i alla fall arbetsmöjligheter för de anställda och alla andra, som ha med sjöfarten att skaffa. Varje last vi själva kunna taga till Sverige, varje last vi kunna frakta till utlandet är en ekonomisk förmån för hela riket. Under ett krig är sjöfarten ännu mera nödvändig. Det visade sig under världskriget hur svårt det var att kunna erhålla tillräckligt tonnage. För att vi skulle kunna få in förnödenheter från utlandet eller bunkerkol för våra fartyg fingo vi bl. a. lämna s. k. kompensationsfartyg. Vi miste dessutom en hel del tonnage på grund av krigshändelser, och det rekvirerades till och med fartyg utan vidare från de krigförande makterna, vilket allt gjorde, att det många gånger var svårt att kunna få tillräckligt tonnage för landets försörjning. I fråga om vår handelsflottas ekonomiska betydelse för landet kan man räkna med att i fredstid omkring hälften av bruttofrakterna kommer vår betalningsbalans till godo. — År 1936 kunde således betalningsbalansen förbättras med 136 miljoner kronor, resten hade gått åt till utgifter och omkostnader av olika slag i utlandet. Minskas då flottan, få vi räkna med att det blir en minskad inkomst för landet, och redan den minskning av handelsflottan, som har skett, kan beräknas ha uppgått till stora belopp. Det är således för landet till stor nytta att ha så stor handelsflotta som möjligt både i fred och i krig.

Dragkampen har länge pågått mellan de olika länderna om att skaffa sig så stor handelsflotta som möjligt. Därför har man betalat ut stora subsidier, med belopp av sådan storleksordning, att man tycker att det är någonting alldeles otroligt. Vidare lämnas preferens för eget tonnage, d. v. s. egna laster skola gå på det egna landets kölar. Man har i vissa länder tillämpat fördelaktigare beskattningssystem, fördelaktig valuta har även i sin mån hjälpt till, för att inte tala om att i en del länder omkostnaderna för fartygsdriften äro högst betydligt lägre än i Sverige. Slutligen ha dessa handelsflottor förmånen av att segla med ett mycket modernare tonnage än vi i Sverige, ty vårt tonnage är omodernt och därför mindre konkurrenskraftigt. Ett ovedersägligt bevis för att det inte är bra ställt med den svenska sjöfarten är, att vi ha förlorat 12.6 procent av det tonnage vi hade vid slutet av år 1931. Sedan dess har tonnaget under 1937 ökat med 1,300 ton, d. v. s. vad en östersjöbåt representerar i tonnage. Under första kvartalet i år ha vi, såsom herr statsrådet förklarade, fått en ökning som han anser vara avsevärd. Jag får dock göra gällande att med den högkonjunktur, som rådde förra året, är detta ingenting märkvärdigt — jag tycker tvärtom att det är märkvärdigare att vi inte fingo en ännu större ökning. Nu lär det väl med den lågkonjunktur, som vi nu ha, knappast vara att förvänta att ökningen skall fortgå ens på det sätt, som skett under första kvartalet. — Men man vet ju aldrig vad som kan hända; jag liksom herr statsrådet

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

vill inte spå i konjunkturer, utan jag håller mig till de förhållanden, som nu råda.

Den nu rådande dåliga fraktmarknaden återspeglar sig naturligtvis först och främst i uppläggningsarna. Att dessa inte kommit upp till vad som var fallet under de hårdaste krisåren kan väl ha sin förklaring däri, att rederierna under den konjunktur, som rådde i fjol, fingo en liten hjälp framåt, så att de bättre kunna hålla ut. Ty man lägger inte upp ett fartyg i onödan. Man lägger inte upp ett fartyg, även om det gör en förlust, såvida inte förlusten blir större än vad det kostar att ha ett fartyg upplagt. Vi få tänka på att i varje upplagt fartyg är ett kapital investerat, som ändock kan göra anspråk på någon räntes-avkastning. Vidare skall man betala assurancesavgifter och det fordras vaktmanskap och tillsyn, förutom det att fartyget under en uppläggning anses lida större skada än om det är i gång. Man brukar även ta hänsyn till önskemålet att hålla befäl och besättning i verksamhet. Man lägger sålunda inte upp ton-naget förrän det blir alltför oekonomiskt att hålla det i gång. Under kristiden var emellertid en hel del trampredriers ekonomi så ansträngd, att de inte kunde tänka på någonting annat än kraven för dagen.

Trampfarten var i synnerhet efter den långa krisen en illa medfaren näring, något som också ådagalagts genom kommerskollegii utredningar så sent som år 1936, och de siffror, som av kommerskollegium därvidlag framlades, ha icke blivit vederlagda. Följderna härav gävo sig också till känna genom arbetslös-het, konkurser och likvidationer, nedskrivningar av aktiekapital, tvångsförsälj-ningar av tonnage till utländska konkurrenter, nedskrotningar, eftersättande av behövliga avskrivningar, moderniseringar och förnyelse av tonnage samt ute-blivna utdelningar till aktieägarna.

Under sådana förhållanden kan man utan att åberopa kommerskollegii utred-ningar påstå, att åtminstone en stor del av trampflottan, d. v. s. den del som lyckades överleva krisen, hade en minst sagt svag ekonomisk ställning. I an-ledning härav fick också kommerskollegium på riksdagens anmodan av Kungl. Maj:t i uppdrag att göra en utredning angående handelsflottans läge och be-hov. Som resultat av denna utredning sammanfattar kollegium sitt omdöme om läget för den svenska sjöfarten på följande sätt, som jag skall tillåta mig att citera:

»Den sjöfartsekonomiska utredningen måste, såsom framgår av den förut i stark sammanfattning lämnade redogörelsen, anses giva vid handen, att den kris, som näringslivet genomgått och som ännu icke kan anses hava upphört för sjöfarten, för denna senares vidkommande, särskilt för vissa delar därav, med-fört mycket betänkliga verkningar. Vår linjefart torde kunna sägas hava, om än i viss utsträckning under rätt betydande svårigheter, rätt sig förhållandevis tillfredsställande. Däremot har i avsevärd utsträckning vår trampfart, på grund av otillfredsställande driftsresultat under en följd av år, kommit i ett prekärt läge. — — —

Det otillfredsställande läget inom företrädesvis svensk trampfart karak-teriseras i första hand genom under en följd av år bristande balans mellan in-komster och utgifter i rörelsen, d. v. s. i stor utsträckning förekommande drifts-underskott eller, där driftsöverskott förekommit, alltför låga sådana.

Genom driftsunderskotten, särskilt där sådana förekommit under en följd av år, har företagens likviditet blivit ansträngd eller otillfredsställande. Även om den omfattning, vari likviditetssvårigheter förefinnas, icke kan anses vara sådan, att en *allmän* likviditetskris kan sägas föreligga inom trampfarten, må-ste dock med stöd av den förebragta utredningen konstateras, att svårigheterna av denna art förekomma i betydande utsträckning.

De slutförda statistisk-ekonomiska undersökningarna rörande sjöfarten hava

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

vidare visat, att bokföringsvärdena på fartygen, särskilt inom trampflottan, i stor utsträckning ligga väsentligt över de antagliga marknadsvärdena, ett förhållande som säkerligen främst har sin orsak i att de otillfredsställande driftresultaten under jämförelsevis lång tid icke lämnat rum för tillräckliga eller, ofta, ens några avskrivningar å tonnaget. Härigenom och genom andra på frågan inverkan faktorer har företagens allmänna ekonomiska ställning blivit i många fall undergrävd och i andra, i betydande antal förekommande fall, avsevärt försvagad.

En konsekvens härav har i sin tur slutligen blivit, att vår trampflotta i väsentlig omfattning arbetar med omodernt tonnage, vilket att döma av föreliggande utredning i varje fall genomsnittligt sett är mindre konkurrenskraftigt och mindre räntabelt än det mera moderna.»

Detta uttalande avgavs år 1936 av kommerskollegium. Sedan dess ha vi haft en högkonjunktur, men svenskt fraktindex hade redan i februari återgått till det index, som var gällande när man kan anse att den goda konjunkturen under år 1936 tog sin början.

Ingen kan förvåna sig över om sjöfartens utövare under sådana förhållanden äro bekymrade över att Kungl. Maj:t lägger fram ett förslag, som onekligen kommer att förorsaka sjöfarten stora kostnader. Men det är inte nog med denna arbetstidslag. Dessutom framlägges ett förslag om semester, som skall tillämpas även för sjöfolket — som även skola inbegripas i den allmänna semesterlagen. Nu förhåller det sig så att år 1936 fattades i Genève beslut om två semesterkonventioner, och där delades frågan upp så att den ena konventionen gällde arbetare i land och den andra konventionen gällde för sjöfarande. På basis av denna sjöfartskonvention utarbetades även ett lagförslag om semester för svenska sjömän. Detta tycks emellertid ha lagts på hyllan, och i stället skall sjöfolket inrangeras under den semesterlag, som avses för arbetare i land. I detta sammanhang kan jag tillägga, att de bestämmelser, som i detta avseende föreslås, äro långt strängare än vad man i Genève hade ansett vara lämpligt och som fastslagits i konventionen berörande de ombord anställda. Även om sålunda en del eller alla länder komma att ratificera den i Genève beslutade semesterkonventionen för sjöfolk, få vi ha klart för oss, att vi i alla fall åläggas strängare semesterbestämmelser, ifall vi inorporeras i den allmänna semesterlagen, vilket kommer att betyda mycket stora utgifter för sjöfarten. Kostnaderna växa även därför att om en man till sjöss skall ha semester, måste man alltid skaffa en ersättare för honom, ty fartygen kunna inte gå med mindre de ha en personal av en viss storlek. I många fall behövs ej detta, då det gäller anställda i land. Med den föreslagna semesterns längd är det dessutom knappast troligt, att semestern skall i någon avsevärd del kunna uttagas under den tid, då fartygen ligga i hamn. Det blir således mera fråga om en lagstadgad löneförhöjning.

Sedan ha vi något alldeles nytt, som herrarna säkerligen inte ha hört talas om. I Oslo har nyligen hållits en nordisk konferens angående tre nya Genèvekonventioner, av vilka den ena icke är av någon större betydelse för oss, medan däremot de två andra komma att förorsaka sjöfarten avsevärda kostnader, vilket även erkändes av de regeringsrepresentanter, som voro närvarande. I dessa dagar har det, enligt vad jag förstår, redan utarbetats ett förslag till en nordisk överenskommelse i frågan, som vi kunna förvänta inom kort tid.

Under sådana förhållanden och med alla dessa påbröd, som inte alls kunna komma att uppvägas av den förebådade omläggningen av avskrivningssystemet i skattehänseende, kommer det enligt min uppfattning att bli omöjligt att taga tillbaka den tonnagekvantitet, som vi förlorat, och en ökad tillbakagång av vår sjöfart kan förväntas bli följden. Detta har handelsministern även själv förut-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

sett, och utskottet har förutsett det i ännu högre grad. Jag har tidigare vid olika tillfällen framhållit, att om man förutser någonting sådant, då hade det varit mera konsekvent om herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet samtidigt hade lagt fram ett förslag om stödåtgärder för sjöfartsnäringen med anhållan om riksdagens bemyndigande att sätta dessa i funktion om och när så skulle visa sig behövt. Det tar som vi veta mycket lång tid att genomföra någonting sådant här i Sverige, och jag emotser även, alla löften till trots, att förtjusningen i kamrarna, när det läggs fram något förslag i denna riktning, inte kommer att bli alltför stor. Dessutom kan man behöva vidtaga åtgärder vid en tidpunkt, då riksdagen inte är samlad. Jag föreställer mig också att för att sådana åtgärder skola kunna vidtagas, måste det först förekomma utredningar etc. med justeringar och bearbetningar, som måste taga lång tid. Detta har andra lagutskottet tydligt insett, när utskottet framhåller, att man bör göra undersökningarna om sjöfartens stödjande snarast möjligt, försävt de icke redan äro gjorda.

Vi ha även ämbetsverkens utlåtanden att hålla oss till i detta sammanhang. Kommerskollegium och socialstyrelsen, som gemensamt i juli månad 1937 yttrade sig över handelsdepartementets då utarbetade förslag i denna fråga, ha ansett det vara nödvändigt att i detta fall med hänsyn till sjöfartens säregna förhållanden ägna särskild uppmärksamhet åt dess räntabilitet. Efter att sedan i korthet ha redogjort för resultatet av kollegii förut omnämnda sjöfartsekonomiska utredning år 1936 framhöllo ämbetsverken, att den lättnad för åtminstone utrikestrafiken, vilken i och med högkonjunkturen inträtt, icke kan ha hunnit åstadkomma tillräcklig eller ens någon mera avsevärd sanering av sjöfartens redan år 1933 i betydande utsträckning mycket svåra ställning. För att undvika missförstånd får jag framhålla, att därefter fortfor högkonjunkturen någon tid, varför läget förbättrades, ehuru icke tillräckligt. De väsentliga kostnader, som den föreslagna reformen skulle innebära, förmodades efter av ämbetsverken förordade jämkningar kunna bäras av sjöfarten så länge de goda fraktmarknadsförhållandena voro rådande, men i och med en avsevärd försämring av dessa måste svårigheter vållas förr eller senare, ej minst med hänsyn till möjligheterna att tillgodose det erkända behovet av en fortgående modernisering av den svenska handelsflottans tonnage. Det syntes även ämbetsverken angeläget att Sverige, innan ratificering sker, förvisar sig om att åtminstone Danmark, Finland, Norge, Nederländerna, Sovjetunionen och Storbritannien komma att ansluta sig till konventionerna. Att anslutning från Tyskland, som ej är medlem av arbetsbyrån, ej kan förväntas ansågs skapa vissa betänkligheter. Den nämnda anslutningen från utländsk sida ansågo dock ämbetsverken vara en huvudförutsättning för svensk ratificering, men även under den förutsättningen ansågs konkurrensen ej bli utjämnad, mest till följd av det i flera viktiga sjöfartsländer under olika form förekommande subventionssystemet. Ämbetsverkens slutomdöme blev en varning till varsamhet med avseende på genomförandet av författningar i här ifrågavarande ämnen.

Lagrådet har, som herrarna veta, senare i huvudsak anslutit sig till ämbetsverkens uppfattning. Nu är att märka, att kommerskollegium är det ämbetsverk, som har näringarnas vårdande om hand, och socialstyrelsen det ämbetsverk, som har den sociala välfärdsordningen till sin uppgift. Då dessa ämbetsverk enhälligt mana till en sådan försiktighet, som de här ha gjort, anser jag, att det borde ha tagits mera hänsyn till dessa utlåtanden än som blivit fallet.

Det är alldeles tydligt, att när andra länder ta dessa konventioner, måste även vi vara med därom. Men vi få komma ihåg, att den internationella arbetsbyrån tillkommit som ett instrument med uppgift att genomföra konventioner och rekommendationer, som genom ratifikationer skulle underlätta den inter-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

nationella anslutningen till de av byrån föreslagna sociala reformerna. Det har tyvärr icke blivit så med internationella arbetsbyrån. Dess konventioner ha inte blivit ratificerade i den utsträckning, som man avsett. 53 nationer ha deltagit i arbetsbyråns arbete och 58 konventioner ha antagits, men det finns ingen konvention än så länge eller åtminstone till i oktober 1937, som har fått en sådan anslutning, att man kan tala om internationell anslutning. En konvention har ratificerats av 35 stater, medan alla de andra blott ha ratificerats av ett mindre antal stater, och jag vill i detta sammanhang säga, att en del av de länder, som ha ratificerat konventionerna i fråga, i de flesta fall icke äro av någon vidare stor betydelse. Ett exempel därpå är Luxemburg, som kanske är den flitigaste nationen, då det gäller att ratificera Genèvekonventionerna. I länder av betydelse har man däremot ingen brådska alls med ratifikationerna.

Nu skola vi i Sverige alldeles gå förbi ratifikationsförfarandet. Här skola vi, innan någon annan nation har ratificerat, lagfästa denna konvention med till och med strängare bestämmelser i vissa fall. Det kan väl ändå icke vara riktigt, att vi på det sättet skola vara föregångslandet. Även om det skulle vara så att herr statsrådets förmodan om en allmän nordisk anslutning till detta förslag skulle komma till stånd, anser jag det vara en ganska klen tröst, därför att det finns andra länder, med vilka vi ha att konkurrera. Dessutom anser jag att den brådska, som nu visas, genom att vi skola gå före de nordiska länderna, är ganska onödig. Det märkliga är även, att man åberopar det nordiska samarbete, som har kommit till stånd och hela tiden försiggått; men då det kommer till kritan, äro vi ändå först.

Som förhållandena ha utvecklats sig, producera papperskvarnarna i Genève konventioner och rekommendationer till ganska liten nytta, och enligt den uppfattning, som jag haft i många år, är det för mycket begärt, att internationella arbetsbyrån skall kunna krasa kastanjerna ur elden för huvudsakligen en stat, som har gått in för sociala lagstiftningar i sådan grad, att den intet högre önskar än att andra länder skola komma i samma läge. Nu ha vi ju ett allas krig mot alla inom sjöfarten. Varje nation försöker att komma över så stor del av transportererna över haven som möjligt, och under sådana förhållanden tror jag icke, att Genève kan komma till några resultat. För den händelse någon bemöter mig i denna punkt, ber jag att få överlämna åt framtiden att besvara frågan.

Nu skola vi i alla fall gå längre än vad man beslutat i Genève och i propositionen har man i detta fall, då så är förhållandet, åberopat bestämmelser i gällande kollektivavtal. Det är icke riktigt att åberopa någonting sådant, ty ett kollektivavtal ingås för ett år och kan därför undergå ändringar. Ett kollektivavtal beror även på parternas styrkeförhållanden, som ett annat år kunna vara helt annorlunda. Att i förevarande fall åberopa avtalsöverenskomelser måste medföra, att man för framtiden måste undvika att i avtal ta in någon bestämmelse angående något, som redan är lagfäst.

Nu är frågan, vart det skall leda med alla dessa nya pålagor för sjöfarten. Svaret tycks bli, att sjöfarten skall kunna tilldelas någon slags statlig fattighjälp. Jag vet inte vad som kan ligga bakom detta, men nationalekonomiskt kan det absolut inte vara.

Sedan ha vi en annan fråga. Utan att på något sätt vilja vara personlig, måste jag ändå säga, att det är ganska märkligt, att vårt handelsdepartement, som på sin tid tillkom därför att det behövdes ett statsorgan, som med sakkunskap i avseende å näringslivets förhållanden och med insikt om vad som kunde vara ägnat att befordra dess utveckling och förkovran förenade förstågan att framhålla näringarnas krav och föreslå lämpliga åtgärder att tillgodose desamma, skall vara tvunget att komma fram med förslag, som givetvis

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

icke kunna vara till någon nytta näringsekonomiskt sett. Nu vet jag mycket väl, att den bestämmelsen har tillkommit, att handelsdepartementet är skyldigt att även ta upp frågor om förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Detta gör, att handelsdepartementet kommer i en dubbelställning, och jag får säga, att inte måtte det vara roligt att vara handelsminister under sådana förhållanden. För den händelse att handelsministern skulle vilja ta initiativ till att frågan om departementets arbetsuppgifter tages under omprövning, skulle jag för min del hälsa detta med tillfredsställelse.

Nu gäller det i alla fall att ta ståndpunkt till den fråga vi diskutera, och då har man enligt min mening att välja på två vägar. Den ena vägen är att gå på Kungl. Maj:ts förslag, som i sig innebär en tillbakagång för sjöfartsnäringsen, såvida icke statsåtgärder komma att vidtagas. I detta fall måste jag säga, att jag inte tror på några löften om statsåtgärder. Den andra vägen är att bifalla herr Sandströms m. fl. reservation, som innebär, att sjöfartsnäringsen måtte förskonas från de av Kungl. Maj:t nu föreslagna pålagorna. För kammaren gäller nu att avgöra, vilken väg man skall gå och även att ta ansvaret därför.

Herr talman! I anslutning till den av herr Sandström m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen ber jag att få yrka avslag på den nu föredragna första paragrafen.

Herr Berg, Robert: Herr talman! Departementschefen har i sitt yttrande till denna proposition uttalat, att det icke är en dag för tidigt, att det vidtas åtgärder för att få arbetstiden reglerad ombord på våra fartyg.

För min personliga del har jag i likhet med en motionär i andra kammaren tillåtit mig att motionera om en del ändringar i vissa paragrafer i detta förslag till lagtext. Jag har bland annat ansett, att bestämmelsen om att denna lag skall tillämpas å fartyg, först när de uppgå till 2,000 registerton, d. v. s. en lastkapacitet mellan 3,000 och 4,000 ton dödvikt, bör ändras därhän, att man stannar vid en registertonkapacitet av 700. Emellertid har utskottet vid behandlingen av dessa motioner inte ansett sig kunna ta någon hänsyn till dem, och utskottet har också på grund därav lämnat dem utan avseende.

Det är givet, att när man under en lång följd av år har deltagit i arbetet på svenska fartyg och även på utländska och sett huru förhållandena äro ordnade — vad avser arbetstiden och annat — har man frågat sig, om icke tiden snart var mogen för att reglera arbetstiden för våra sjömän på svenska fartyg. När man har gjort sig den frågan, har man ju varit förvissad om, att ifall sådana åtgärder skulle vidtagas, kommer en kraftig opinion att resas från rederinäringsen och denna opinion är givetvis baserad på de ekonomiska intressen, som äro investerade i rederiföretagen. Det är uppenbart, att inga åtgärder av det slag, varom här är fråga, kunna vidtagas på något sätt med mindre än att de bli förenade med ökade kostnader — i vissa fall ganska stora kostnader — men frågan är då, om man från social synpunkt skall hesitera för dessa kostnader.

Vid genomförandet av lagen om arbetstidens begränsning år 1918 framhölls ju, att denna förkortning av arbetstiden inom industrien och andra företag skulle medföra verkliga katastrofer. Emellertid tror jag icke, att man nu i dag inom arbetsgivarkretsar är beredd på att avge samma vittnesbörd. Man har nog konstaterat, att dessa spådomar ingalunda ha slagit in. Det är givet, att det har kostat pengar, men jag tror också, att man har vunnit ganska stora fördelar. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att tala om att före genomförandet av åttatimmarslagen i vårt land hade man, vad gäller rederinäringsen, i allmänhet det så ordnat i sina certeparti — det gäller nu närmast

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

lossning av kol — att man dagligen skulle lossa 350 ton. Detta gällde, när arbetstiden vid hamnarna var tio timmar. Så genomfördes åttatimmarslagen, och det var givet, att denna förkortning av arbetstiden skulle tas igen på något sätt. Det blev emellertid icke ordnat på det sätt, man spådde. Det ordnades i stället på det sättet, att man nu vid lossning av kol i våra hamnar i många fall har i sina certeparti inskrivet, att man skall lossa en kvantitet av 500 ton på åtta timmar. Detta bevisar, att det ingalunda har gått tillbaka utan snarare andra vägen.

Nu har framför allt av den siste ärade talaren gentemot detta lagförslag framförts en hel del argument, som säkerligen från hans utgångspunkter ha mycket stor betydelse vid frågans avgörande. Om vi emellertid titta litet närmare på förhållandena, tror jag, att det icke är så förfärligt farligt, som han i detta fall gör gällande. Jag har framför mig en statistik, som omfattar 18 fartyg, tillhörande redareföreningen, och dessa 18 fartyg motsvara den lastkapacitet, som lagförslaget avser. Dessa fartyg hade i vissa fall år 1919 en besättning av 42 man, men år 1937 en besättning av allenast 34 man. På detta sätt har man minskat manantalet ombord på fartygen. Medan man år 1921 hade 248 man ombord, för att nu ta ett fall, har man nu endast 217 man, och medan man i ett annat fall hade 249 man ombord, har man nu endast 221. Det framgår sålunda av denna statistik, att man redan vidtagit åtgärder, som äro avsedda att åstadkomma besparingar i de utgifter, som äro förenade med denna näring. Jag har här en annan statistik, som omfattar 173 av redareföreningens fartyg, och av den framgår, att år 1937 var det sammanlagt 5,311 man ombord på dessa fartyg. Skulle den nu ifrågasatta lagbestämmelsen genomföras, behöver besättningen på dessa fartyg inte utökas med mer än 248 man, och denna utökning skulle säkerligen inte ha den ruinerande verkan, som man här vill påstå, och detta synnerligast, om man ser saken mot bakgrunden av de frakter på cirka 4 miljoner kronor, som man erhållit under föregående år. Går jag sedan till en statistik från i år, finner jag, att det antal fartyg, som denna statistik omfattar, har utökats från 173 till 174 och att manantalet ombord på dessa fartyg är 5,460. För lagens genomförande erfordras i detta fall en ökning av 202 man.

Det är alldeles uppenbart, att sjöfartsnäringen är utsatt för ganska kraftig konkurrens från utländska rederier. Om vi se på förhållandena inom de engelska och tyska rederierna, vilka jämte de skandinaviska ligga oss närmast, finna vi, att dessa tillämpa redan nu ungefär de bestämmelser, som man här ifrågasätter skola träda i kraft. Under sådana omständigheter borde det icke vara så stor fara för vårt land, om vi genomförde denna lagbestämmelse.

Emot detta resonemang har man anført, att vi här i Sverige inte borde gå fram isolerade, utan att vi borde se till, att vi få sällskap med de övriga skandinaviska länderna. På denna punkt har herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i sitt anförande givit tydligt och klart besked. Han har talat om, att man i Norge och Danmark och jämväl Finland har för avsikt att lägga fram ungefär enahanda lag beträffande arbetstiden ombord på sina fartyg. Sålunda borde det från denna synpunkt icke anses vara något skäl, som talade för att vi icke borde gå in för denna bestämmelse. Framhållandet av denna synpunkt, att genomförandet av lagen borde anstå tills den infördes jämväl i Danmark, Finland och Norge, är huvudpunkten i den reservation, som är avgiven av de frisinnaade representanterna i utskottet. Då de emellertid i övrigt i princip ha erkänt denna lagbestämmelses berättigande, borde den upplysning, som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet lämnat i detta avseende, enligt min uppfattning kunna vara avgörande för deras ställningstagande.

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

Nu talas det ju om, att den svenska rederinäringen är utsatt för konkurrens från utländska rederier, och det är nog också riktigt. När man talar om detta, borde man kanske erinra sina egna landsmän om vilka skyldigheter de böra ha gentemot det svenska tonnaget. Man får ofantligt många gånger bevittna, att svenska affärsmän befrakta på utländska kölar varor, som de säkerligen skulle kunna få lika billigt befraktade på svenska kölar. Det synes mig sålunda, som om man borde se till att man i detta avseende får till stånd en annan ordning.

Vidare talar man om att det svenska tonnaget i jämförelse med det utländska, och framför allt då det norska, är omodernt och därigenom mindre konkurrenskraftigt. Jag måste på grund av den erfarenhet, som jag har, medge, att det svenska tonnaget verkligen är mycket omodernt i jämförelse med det norska. Men därför att det svenska tonnaget är mera omodernt än det norska, kan man väl inte med fog göra gällande, att även den svenske sjömannen skall ha det sämre än den norske. Det borde väl snarare vara så, att den svenska rederinäringens män borde vara angelägna om att modernisera sina fartyg, så att de bli mer konkurrenskraftiga gentemot de utländska rederierna.

Man har här också framhållit, att rederinäringen inte förmår bära den utgiftsökning på inte fullt 2 miljoner kronor, som skulle drabba redarföreningens fartyg. Jag vet ju inte, i vad mån ett sådant påstående är riktigt, men jag har hört från andra rederiers representanter, att redarföreningens fartyg mycket väl förmå bära denna utgift. Det ligger väl också närmast till hands att antaga, att detta senare påstående är det riktiga, då ju de fraktsiffror, som nämnts i samband med den utgiftsökning, som för rederiernas vidkommande skulle bli följden av lagens bestämmelser, tydligen bära vittnesbörd om att rederierna skulle tåla en sådan utgiftsökning.

Den lagbestämmelse, som nu är ifrågasatt att genomföras, är till sitt innehåll inte på långt när sådan, som sjömännen egentligen hade rätt att fordra med hänsyn till deras tunga arbete och de risker, som de ständigt äro utsatta för. Då det emellertid inte för närvarande är möjligt att komma längre, än vad som nu synes bli fallet, måste man säga sig, att detta förslag i alla fall är ett steg på vägen mot att vi slutligen skola få det ordnat så, som det är nödvändigt, för denna arbetargrupp.

Herr Nordborg sade i sitt anförande, att den nyligen framlagda lagen om semester även är avsedd att tillämpas för sjöfolket. Jag måste verkligen fråga mig: varför skulle den inte det? Varför skulle inte sjöfolket liksom alla andra arbetargrupper ha rätt till lagstadgad semester? Jag behöver väl inte erinra om hur förhållandena på denna punkt tidigare ha varit. Det fanns ju en tid, då en sjöman ombord på våra fartyg visserligen kunde få åtta dagars semester, om han anhöll därom, men mot vilka skyldigheter? För att han skulle få denna semester måste han först skaffa sig en vikarie, och sedan skulle han själv av sin månadslön avlöna vikarien. En semester av det slaget måste man väl ändå anse vara sådan, att den vare sig tillfredsställer sjömännen eller några andra.

Såsom denna fråga nu ligger till, är det egentligen inte så mycket att resonera om, utan det är bara, som herr Nordborg sade, att ta ställning till alternativen: bifall till utskottets hemställan eller också bifall till den vid ärendet fogade reservationen. Då jag inte kunnat få min motion beaktad, och det således gäller att taga ställning till dessa båda andra alternativ, måste jag, herr talman, obetingat ansluta mig till utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Engberg* att avlämna en kungl. proposition.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 318, angående statsbidrag för vårterminen 1938 till vissa allmänna läroverks ljus- och vedkassor.

Förslag till
sjöarbetstids-
lag m. m.

(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlå-
tande nr 52 tillstyrkta förslaget till sjöarbetstidslag.

Herr **Sandström**: Herr talman! I min egenskap av reservant ber jag att i den största korthet få redogöra för de huvudsynpunkter, som varit avgörande för mig, när jag inte kunnat ansluta mig till utskottsmajoriteten vid dess tillstyrkande av den kungl. propositionen med förslag till ny sjöarbetstidslag.

För kammarens ärade ledamöter torde det vara bekant, hurusom Sverige bland de sjöfartssidkande nationerna intager en ganska blygsam plats i fråga om storleken av dess handelstonnage. Den svenska handelsflottan har en storlek, som endast utgör omkring en fjärdedel av Norges handelstonnage. Men det svenska handelstonnaget är likväl så pass stort, att det ungefär motsvarar det sammanlagda handelstonnaget i våra båda grannländer Danmark och Finland. Gentemot de tre andra nordiska länderna har Sverige svårt att hårdna ut i konkurrensen ute på haven. Statsmakterna i Danmark och Norge ha — som min ärade kamrat i utskottet, herr Nordborg, förut framhållit — gentemot sjöfartsnäringen intagit en långt mera förstående och välvillig inställning, än vad som skett i vårt land. I Finland utgör dessutom, som bekant, den där rådande lägre levnadsstandarden med lägre arbetslöner överallt inom näringslivet en mycket stark faktor till Finlands favör i konkurrensen med grannlandet Sverige, särskilt på de områden, där arbetslönens storlek är av avgörande betydelse för en närings ekonomiska utbyte.

En annan allvarlig olägenhet för den svenska rederinäringen är uppenbarligen — såsom också här framhållits under debatten — att dess tonnage till stor del är föråldrat. Allvaret i situationen ökas än mer därigenom, att detta föråldrade tonnage huvudsakligen står att finna inom trampflottan, vars betydelse för Sverige icke bör underskattas. Trampfartygen utgöra nämligen den rörligaste delen av handelstonnaget och äro därför särskilt väl rustade för att kunna i fullt mått utnyttja fördelarna av en högkonjunktur, när denna uppenbarar sig, samt att kunna verka utjämnande på Sveriges handelsbalans, som ju alltid på papperet visar sig vara passiv, enär importen alltid är större än exporten. Här åstadkommer trampflottan en utomordentligt värdefull utjämning genom intjänandet av betydande kapital, som flyta in från utlandet. Desto allvarligare är, med hänsyn härtill, den omständigheten, att just den svenska trampflottan befinner sig i en betryckt situation, något som bland annat tydligt framgår av det också här förut påpekade förhållandet, att för närvarande en avsevärd del därav, eller inemot fjorton procent, är upplagd och sålunda försatt ur bruk. Det torde även förtjäna framhållas, att tramprederiernas ekonomi i allmänhet är rätt så svag och i varje fall icke så stark, som de stora linjerederiernas. Nu har visserligen herr handelsministern under debatten framhållit, att trampfarten, enligt vad erfarenheten givit vid handen, synes vara på väg att inskränkas överallt i världen. Riktigheten av denna synpunkt har även bekräftats under frågans diskussion i andra lagutskottet. Men icke förty tror jag, att herr Nordborg har rätt, när han under debatten här i kammaren gjorde gällande, att sjöfartsnäringen icke bör vara i avsaknad av ett tramptonnage, även om linjefarten i viss mån utbreder sig på trampfartens bekostnad. Jag tror därför, att man inte annat än med oro kan motse en utveckling, som leder till att det svenska tramptonnaget försvinner från världsmarknaden.

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

Redan av den korta skissering, som jag här gjort, torde framgå, att den svenska rederinäringen icke befinner sig i ett så lyckligt ekonomiskt läge, att den utan att nå bristningsgränsen kan åtaga sig ytterligare ekonomiska bördor. Den lågkonjunktur, som varade från och med år 1931 till hösten år 1936, har förra hösten återtagit sitt välde över rederinäringen, och den sista högkonjunkturen, som blott räckte från hösten år 1936 till hösten 1937, var av så kort varaktighet, att de ekonomiskt svaga rederierna inte därunder hunno vinna en verklig återhämtning. De ökade utgifter, som genom den föreslagna nya sjöarbetstidslagen skulle komma att åsamkas rederinäringen, ha av de utredande ämbetsverken beräknats till 1.8 miljoner kronor men av rederinäringens egna experter uppskattats till 3.7 miljoner kronor om året. Detta är, vilkendera siffran som nu må vara den mera verklighetsbetonade, ett avsevärt årligt utgiftsbelopp, som kommer att belasta den svenska rederinäringen. Men det är tyvärr ej nog härmed. På riksdagens bord ligger en annan proposition med förslag till lag om semester, jämväl omfattande sjöfartsnäringen. Denna sistnämnda lag kommer givetvis att väsentligt stegra åtminstone ett stort antal rederiers utgiftskonton.

Man må vara statsrådet och chefen för handelsdepartementet uppriktigt tacksam för att han inte redan vid denna riksdag velat gå in för framläggandet av en ny bemanningslag. Det torde emellertid inte dröja alltför länge, innan även denna sistnämnda reform i huvudsaklig överensstämmelse med ett av internationella arbetsorganisationens generalkonferens utarbetat förslag anses kräva sin lösning, och också den kommer då att medföra högst betydligt ökade utgifter för den svenska rederinäringen.

När den svenska riksdagen år 1934 genom ett samgående mellan de borgerliga partierna ställde sig avvisande mot regeringens då framlagda förslag om en mindre vittgående reform beträffande sjöarbetstidslagen, motiverades riksdagens ställningstagande bland annat med en hänvisning till rederinäringens betryckta läge. Man har då anledning att fråga sig, om situationen härutinnan nu är en annan än då. Detta spörsmål kan inte annat än besvaras nekande. Departementschefen har också i sin plädering för det nu framlagda förslaget egentligen inte kunnat åberopa något annat skäl, än att tiden nu bör vara inne för att jämväl sjöfolket skall komma i åtnjutande av den förmån, som åttatimmarsarbetsdagen medför. Enligt den synvinkel, som anlägges av det politiska parti jag tillhör, måste emellertid en reform av den art, varom det här är fråga, föregås av en utredning, som visar, att den näring, som beröres av den ifrågasatta reformen, verkligen förmår att bära de ökade bördor, som man vill pålägga densamma. Efter vad jag förut sökt visa, kan detta i förvarande hänseende icke anses vara fallet. Tvärtom synes den svenska rederinäringens betryckta läge under rådande lågkonjunktur böra mana till mycket stor försiktighet från statsmakternas sida gentemot sjöfartsnäringen beträffande dess möjlighet att härda ut i den svåra konkurrensen. Enligt mitt sätt att se på denna fråga är sakläget i verkligheten sådant, att det varit mera påkallat att söka ingripa stödjande till förmån för sjöfartsnäringen och att sälunda här söka hjälpa i stället för att stjälpa.

Sjöfolkets arbetstid och övriga förhållanden synas ej heller enligt nu gällande lagstiftning vara så betungande för personalen, att enbart på grund därav en reform på området måste anses vara oundgängligen påkallad. I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om vad som för ett par dagar sedan yttrades av en ärad kammarledamot, som framhöll, hurusom den dagliga arbetstiden för de mindre jordbrukarnas hustrur här i landet inte vore inskränkt till åtta timmar, utan ofta stege till det dubbla. I samma belägenhet befinna sig fortfarande de talrika grupper av svenska medborgare, som äro egna mindre

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

företagare, exempelvis bönder och hantverkare. För dessa medborgargrupper är arbetstiden säkerligen inte i regel inskränkt till åtta timmar per dag. Jag har velat erinra om detta, när herr handelsministern här i kammaren nyss liksom sökte att spela ut de kategorier av kroppsarbetare, som redan äro i åtnjutande av en reglerad åtta timmars arbetsdag, mot de övriga grupper arbetstagare, som ännu inte äro i besittning av denna förmån.

Under hänvisning till vad jag nu i korthet anfört ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den till behandling föreliggande paragrafen i utskottets utlåtande.

Herr Norman: Herr talman! De olika synpunkter, som kunna läggas på det föreliggande lagstiftningsspörsmålet, ha i stor utsträckning redan kommit fram under den debatt, som försiggått här. Om jag skulle inlåta mig på olika detaljer i det framlagda förslaget, skulle det därför endast bli en upprepning av vad som förut har blivit sagt.

Jag vill emellertid erinra om att det grundläggande vid denna frågas behandling har från början varit behovet av en överarbetning av vår nu gällande sjöarbetstidslag. Denna trädde i kraft, vill jag minnas, år 1920 som ett provisorium, och har sedan gång efter annan utan några nämnvärda förändringar förlängts till sin giltighetstid. Att det ur olika synpunkter gjort sig gällande ett mycket starkt behov av en överarbetning av den gällande lagen, framgår ju av den befattning, som riksdagen vid olika tillfällen haft att ta med dessa lagbestämmelser. Det är också enligt min mening helt naturligt, att man, när man nu är inriktad på en definitiv reglering av sjöfolkets arbetstidsspörsmål, i görligaste mån söker tillämpa de arbetstidsreglerande bestämmelser, som i stor utsträckning gälla beträffande annat lönearbete. De anställda, som det här är fråga om, ha otvivelaktigt samma rätt att kräva, att det allmänna tar hänsyn till deras sociala intressen, som övriga arbetargrupper. Åttatimmarsprincipen tillämpas visserligen inte i sin fulla utsträckning i det nu föreliggande lagförslaget, men det innebär en utsträckt tillämpning av denna princip.

Man har i detta sammanhang också haft att överväga bestämmelserna i det konventionsförslag, som blivit utarbetat, sedan riksdagen sist hade ärendet under behandling. Utskottet har funnit det helt naturligt, att dessa synpunkter också böra bli beaktade, när man nu inriktat sig på att få till stånd en överarbetning av den gällande lagstiftningen. Men dessa konventionsbestämmelser ha inte, efter vad jag kunnat förstå — åtminstone har inte utskottet fattat det så — varit det primära, utan det primära har, som jag nyss sade, varit behovet av en reformering av den nu gällande lagstiftningen, och man har då samtidigt syftat till att den blivande lagstiftningen skulle bli sådan, att möjligheter förefinnas för en ratificering av konventionsförslaget. Dessutom har man beaktat önskvärdheten av likartade bestämmelser i hela den nordiska lagstiftningen. Det resultat, som från dessa olika utgångspunkter framkommit, har utskottet funnit vara sådant, att utskottet kunnat tillstyrka propositionen.

Vi hörde nyss av en föregående talare, att sjöfolkets intressen inte ha kunnat bli helt tillgodosedda genom det föreliggande förslaget. Det har säkerligen hos en del ledamöter av utskottet funnits en önskan att kunna tillgodose sjöfolkets berättigade intressen i ännu större utsträckning, än som skett i lagförslaget, men vi ha i utskottet inte kunnat undgå att också ta hänsyn till nödvändigheten att här göra en lämplig avvägning. Det problemet föreligger ju alltid, när statsmakterna ha att ta ståndpunkt till en social reform, som i hög grad berör näringslivet, att man måste avväga mellan de olika intressena,

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

alltså mellan de sociala synpunkter, som i sig själva äro berättigade, och de ekonomiska möjligheterna att för tillfället kunna åstadkomma ett visst resultat. Det har ju här svartmålat rätt starkt beträffande svårigheterna för den näringsgren, som det här är fråga om, att kunna bära de ökade kostnader, som en vidgad sociallagstiftning på detta område kommer att medföra. Man måste emellertid då ställa sig den fråga, som handelsministern här framställde, nämligen: kan det, när vi, såsom också här starkt understrukits och som ingen vill förneka, ha behov av en blomstrand sjöfartsnäring, vara rimligt att lägga en större börda på lönearbetarna inom denna näring än på andra medborgargrupper, för att denna blomstring skall kunna komma till stånd eller vidmakt hållas? Utskottets majoritet har inte kunnat komma till någon annan uppfattning, än att, om det kommer att visa sig, att det blir ekonomiska svårigheter för sjöfartsnäringsens upprätthållande i en ur landets synpunkter tillräckligt stor omfattning, böra statsmakterna undersöka de möjligheter, som kunna finnas för att ge denna näring det stöd, som den i denna situation kan behöva, men att det är oriktigt att ge detta stöd på så sätt, att man undviker att tillföra arbetargrupperna inom denna näringsgren det sociala skydd och stöd, som de i lika hög grad som andra medborgargrupper äro berättigade till.

De olika synpunkter, som på detta område kunna göra sig gällande, ha alltså varit föremål för ett mycket noggrant övervägande. Det lagstiftningsförslag, som nu föreligger, har föregåtts av en mycket grundlig utredning, där de olika synpunkterna ha vägts mot varandra, där de olika parternas meningar ha fått komma fram i sin fulla utsträckning och där man efter att ha avvägt spörsmålet ifrån olika synpunkter slutligen kommit fram till det förslag, som nu ligger på kammarens bord. Utskottet har för sin del funnit, att den grundlighet, som ligger bakom det framlagda lagförslaget, bör garantera, att man här, sedan man alltså vägt de olika synpunkterna mot varandra, kommit fram till det för stunden lämpliga. Med hänvisning till denna uppfattning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den punkt, som nu föreligger till avgörande.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Innan jag övergår till vad jag egentligen har att säga i denna fråga, kan jag inte underlåta att framföra en komplimang till handelsministern för det utomordentliga sätt, på vilket han inledde dagens debatt. Han ådagalade i sitt anförande en renodlad saklighet, som jag finner föredömlig, när det gäller sociala reformfrågor, och som jag gärna vill hoppas hädanefter kommer att bli svensk riksdagspraxis.

Jag vill till att börja med säga, att när vi nu gå att definitivt reglera arbetstiden för sjöfolket, kommer denna strävan inte att från den meningsriktning, som jag företräder, möta några som helst invändningar. Jag finner det riktigt, att man tagit upp frågan såsom ett led i strävandena mot en allmän utjämning i socialt och lönepolitiskt hänseende de olika arbetargrupperna emellan. Det är nu fråga om att så att säga inhämta de efterblivna och ge dem en plats vid bordet, och därutinnan kan mycket litet vara att invända. Däremot är jag inte alldeles beredd att följa herr statsrådet, när han drager så vittgående slutsatser av denna allmänna och gemensamma strävan, att han fattar det som en skyldighet för staten att sörja för en fullkomlig likformighet beträffande arbetsvillkoren inom olika näringsgrenar. En sådan absolut likformighet tror jag inte är möjlig att uppnå. Man kan i varje fall inte komma fram till den, med mindre man offrar den grundsats, som vi hittills alla accepterat, nämligen att varje näringsgren skall sörja för sig själv och för sina egna anställda. Därför kan jag inte godtaga den uppfattningen, att statsverket skulle vara skyldigt att inskrida och genom subsidier eller på an-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

nat sätt möjliggöra, att varje näringsgren här i landet betalar sina anställda på samma sätt som andra näringsgrenar och bjuder dem samma arbetsvillkor.

Jag har velat göra denna reservation, herr talman, därför att den princip, som herr statsrådet här uppställt, uppenbarligen i sina konsekvenser kan bli mycket vittgående. Emellertid äro vi ju alla ense om, att vi här röra oss på ett område, som är alldeles särskilt känsligt för statsingripanden. Man kan inte likställa sjöfart och industri. En fabriksanläggning springer inte sin väg, därför att statsmakterna bestämma, att man normalt inte får arbeta mer än åtta timmar om dygnet. Inom industrien råder en lokal bundenhet, som inte har någon motsvarighet för sjöfartens vidkommande. Ett fartyg kan drivas lika bra från Helsingfors som från Hälsingborg eller Göteborg. I det fallet föreligger det ingen egentlig skillnad. Vi röra oss vidare med en näringsgren, som utgör ett utomordentligt betydelsefullt inslag i svensk ekonomi. Sjöfarten är den lätta brigaden i det svenska näringslivets tunga armé. Det är sjöfarten, som ligger ute i de främsta linjerna och som där söker sina arbetsuppgifter. Den så att säga avpatrullerar världshaven för att ta reda på, var och om det finns något att uträtta för svensk företagsamhet. Den arbetar också under villkor, som ofta äro mycket otillfredsställande, som kräva en oavslätlig vaksamhet ifrån ledarnas sida och förutsätta ideliga insatser av personligt initiativ. Det är dessa ting, som vi få hålla i minnet, när vi bedöma det sätt, på vilket sjöfartsnäringens män reagera både nu och tidigare emot statliga ingripanden av den ena eller andra arten.

Sjöfarten har också länge varit den progressiva faktorn i svenskt näringsliv. Det finns ett gammalt uttryck, som säger, att handeln följer flaggan. Efter den regeln ha också vår sjöfartsnäringens ledande män handlat, när de undan för undan byggt upp de transmarina linjer, som för närvarande äro den egentliga ryggraden i hela vår sjöfartsnäring och som under de gångna åren varit ett utomordentligt stöd för svensk export.

Sedan några år befinner sig emellertid näringen i tillbakagång. Vi ha sedan år 1931 förlorat omkring 226,000 ton. Handelsministern dröjde rätt utförligt vid detta sakförhållande, såsom sig ju också bör. Han betraktade det som ett led i en allmän utveckling och ansåg inte, att det inrymde några särskilt oroväckande tecken. Det är naturligtvis i viss mån riktigt, att denna tillbakagång är ett led i en allmän utveckling. Det förhåller sig alldeles obestriddigt så, som handelsministern påpekade, att linjefarten vinner på trampfartens bekostnad och att det är de specialbyggda fartygen, som nu mera i stor utsträckning taga hand om tillgängliga frakter. Men därmed är inte sagt, att den minskning av den svenska handelsflottan och framför allt av det svenska tramptonnaget som ägt rum innebär en rationalisering av den svenska sjöfarten. För att man skall kunna godtaga en sådan uppfattning måste man ju förutsätta, att de frakter, som på det sättet gå förlorade för den svenska trampfarten, verkligen överflyttas på den svenska linjefarten. Om så sker, är oss fullständigt obekant. Jag tror snarare, att förhållandet är ett helt annat. Det är inte den svenska linjefarten, som åter ut vår trampfart utan det är de främmande konkurrenterna, som göra sina mycket allvarliga strandhugg på den svenska näringsverksamhetens område.

Det är också en annan omständighet, som vi få hålla i minnet, när vi tänka på denna sak: det är den våldsamma omfattningen av denna minskning. På fem år uppgick den som sagt, till 226,000 ton. Herr talman, om detta fortgår på samma sätt och i samma tempo ännu någon tid framåt, ja, då är hela vår handelsflotta avvecklade på 25 år.

Nu hoppas jag i likhet med handelsministern, att det inte skall vara fråga om någon så allvarlig företeelse, men nog finns det anledning att besinna vad

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

det är för något, som är i görningen, och nog finns det anledning att se till, att man inte genom statliga avgöranden ytterligare stimulerar en sådan avveckling.

Om jag nu skulle säga några ord om det föreliggande lagförslaget, måste jag till att börja med konstatera, att vi under frågans behandling i utskottet nog fingo en stadgad uppfattning, att det var ett väl genomtänkt och väl genomarbetat lagförslag. Jag måste också erkänna, att detta lagförslag i åtskilliga delar är så konstruerat, att det bereder möjlighet till nödig smidighet i tillämpningen. Därvidlag kommer 1 § 3 mom. att bli av speciell betydelse, och likaledes kommer naturligtvis uppskovet med bemanningsföreskrifternas ikraftträdande att bereda en viss lättnad under själva övergångsåren. Emellertid finns det framför allt ett önskemål, som icke blivit tillgodosett i den framlagda propositionen. Det har ju alltsedan vi började diskutera sjöfartens arbetstidsfrågor varit ett önskemål, som framstått såsom angeläget, nämligen, att man bör söka avvägabringa en viss överensstämmelse mellan olika länders föreskrifter i hithörande avseenden. Helst borde naturligtvis vår lagstiftning på området samordnas, och så att säga synkroniseras med tillämpningen av en allmängiltig internationell överenskommelse, alltså i detta fall med den föreliggande Genèvekonventionen. Det är nu omöjligt. Jag hade vissa förhoppningar, att man skulle kunna ställa frågeställningen just så när detta ärende förelades riksdagen. Av de upplysningar, som lämnades i utskottet, framgick emellertid, att man även denna gång måste skrinlägga förhoppningarna på internationellt uppträdande. Det är ju inte första gången som en Genèvekonvention stannar på papperet, så att det var i och för sig ingen överraskning. Däremot var det onekligen en besvikelse, ty nog trodde man, att man ändå för en gångs skull hade kommit till någonting positivt. Emellertid förhåller det sig tydligen så, att Genèvekonventionen rörande sjöfolkets arbetstid kommer att stanna på papperet. Det upplystes i utskottet, att England för sin del icke gjort någon antydning om att landet komme att engagera sig för denna konvention. Det upplystes även att Holland bestämt sagt ifrån, att det kommer att ratificera bestämmelserna, endast om England gör det. Att Ryssland ställt sig vid sidan om konventionen är nog samt bekant, och Tyskland är, som vi veta, numera alldeles utanför den internationella arbetsorganisationen. Under dessa förhållanden förefaller det mig så mycket angelägnare, att vi sörja för åtminstone en nordisk samverkan på området. Handelsministern har också i sådant syfte tagit ett mycket behjärtansvärt initiativ och även, såvitt jag kunnat finna, lagt ned ett mycket betydelsefullt arbete på att avvägabringa ett samarbete. Men varför har han då stannat på halva vägen? De förslag, som föreligga i ämnet, äro såsom i propositionen angivits, icke förpliktande, de äro oförbindliga. Vi veta ingenting om i vad mån dessa förslag komma att genomföras av övriga nordiska länder. Vi veta inte, när de komma att genomföras. Vi stå här faktiskt och vänta på vad som skall hända. Genom att skapa en definitiv lagstiftning på området, oberoende av vad som händer i övriga länder, ge vi tillspillo själva den grundtanke, efter vilken handelsministern tydligen handlat. Besluta vi en lag, som träder i kraft från och med den 1 nästa januari, utsätta vi oss för risken att under obestämd tid framåt exponera vår sjöfart för en skärpt konkurrens, på allt annat än jämlika villkor. Det medför, såvitt jag kan förstå, risken att en ytterligare del av vår trampflotta överflyttas å främmande händer, och att en del av vårt sjöfolk hänvisas att arbeta under förhållanden, över vilka vi icke ha någon bestämmanderätt, under förhållanden, som sannolikt komma att bli sämre än om de fortfarande kunde söka sitt uppehälle inom den svenska handelsflottan.

Vore det verkligen något allvar med detta försök att avvägabringa en sam-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

nordisk lagstiftning, måste det samtidiga ikraftträdandet uppfattas såsom en minst lika viktig sak som att lagarna bli något så när likalydande.

Nu har handelsministern givit tillkänna, att han för sin del icke kan sätta i fråga att tillmötesgå det önskemål, som i en av de framlagda motionerna och reservationsvis inom utskottet framställts i detta avseende. Han säger, att samtidighet förutsätter ett bindande avtal, och ett bindande avtal är han för sin del icke i stånd att garantera. Han vill bestämt avråda den svenska riksdagen från att fatta ett beslut om uppskov. Då frågar jag: vad är egentligen ett samarbete värt, som icke är avsett att utmynna i några bindande överenskomelser? Är icke ett sådant samarbete av den platoniska art, att det egentligen inte har något praktiskt värde alls? Det ser ut, som om man vore på väg tillbaka till de förhållanden, som rådde under den gamla skandinavismens tid, då man tyckte att det var förfärligt intressant att hålla långa lysande tal och anordna stora banketter, men bekymrade sig rätt litet om de praktiska resultaten. Om ett internationellt lagstiftningsarbete skall vara någonting värt, bör det väl leda fram till någonting annat än oförbindliga förslag.

Nu tjänar det förmodligen inte mycket till att vädja till handelsministern att tillmötesgå ett önskemål, som jag annars måste beteckna såsom i högsta grad rimligt, men jag vill ändå inte alldeles uppge hoppet, utan begagnar tillfället att till den verkan det hava kan vädja till handelsministern att taga saken under förnyat övervägande. Jag gör det så mycket hellre, som han uppenbarligen icke är blind för de svårigheter, som komma att möta den svenska sjöfarten under den närmaste tiden. Han talar på ett ställe i propositionen om det florerande subventionsväsendets skadliga verkningar och gör det i ordalag, som från min sida icke möta de ringaste erinringar. Han säger sig också vara starkt betänkt på att i samråd med övriga nordiska länder vidtaga de åtgärder, som eventuellt kunna finnas tjänliga för att avvägbringa en internationell diskussion på detta område. En bättre mission i den sunda ekonomiens tjänst skulle handelsministern icke kunnat åtaga sig, och han kan vara förvissad om att han i allt vad han har där gjort eller gör kommer att följas av den svenska sjöfartens bästa välgångsönsknningar.

Däremot synes det mig ganska olyckligt, att han i samma andedrag som han talar om detta förestående initiativ, förklarar sig beredd att under vissa omständigheter medverka till denna oseds vidare utbredning, nämligen genom att föreslå införande av statsunderstöd för handelssjöfarten även i Sverige. Var nu tillfället riktigt lämpligt att blotta de planer, regeringen eventuellt har på detta område? Har man inte därmed från början helt spolierat sina chanser? Skall man ut för att frälsa världen, herr statsråd, bör man väl rimligtvis icke på förhand förkunna, att man under vissa omständigheter är beredd att ge sig synden i våld.

Det är nu min tro, att detta ord om svenska sjöfartssubsidier är ett olyckligt ord. Därmed är liksom antytt, att regeringen själv tvivlar på näringens förmåga att reda sig på egen hand. Denna hänvisas i stället till att dela den lott, som redan blivit vissa andra näringars, som vanligen är de gamlas och oförmögnas, nämligen att taga plats på ålderdomshemmet, i detta fall statsförsörjningens ålderdomshem. Perspektivet är för mig så olustigt, att jag så långt det låter sig göra, kommer att skjuta det ifrån mig. En näring, som icke kan försörja sig själv är icke någon tillgång för ett land, utan blir i stället en börda för folkförsörjningen. Det är en ringa tröst, att denna anordning samtidigt blir ett nytt steg mot en statskontroll över det ekonomiska livet, som säkert för många hägrar såsom det eftersträfvansvärda målet. Kan inte sjöfartsnäringen hjälpa sig själv, så inte kan staten göra det.

Herr talman, jag är strax vid slutet av mitt anförande, men jag skall be att

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

få tillfoga ännu några ord! Jag är förvissad om, att sjöfarten för sin del skall göra allt vad på den ankommer för att bringa alla onda spådomar på fall. Jag tror, att dess målsmän ingenting komma att försumma av vad som kan göras. I striden om denna arbetstidslag ha de sagt sin mening rakt ut, och jag tror att ingen har förmenat dem eller ämnar hädanefter förmena dem det.

Sjömän bruka ju inte tala, som om de hade mjöl i munnen, och mycket skulle jag misstaga mig, om de, när avgörandet fallit, skulle hemfalla åt någon grinig missbelåtenhet. Jag tror tvärtom, att de skola så bete sig, att man på dem skall kunna tillämpa de ord, som sagts om en annan lätt brigad: »Here is not to reason why: here is but to do *or die*», om jag nu får tillåta mig en den allra lättaste retusch.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få komma fram till mitt yrkande, nämligen om bifall till den reservation, vilken i utskottet avgivits av herr Österström och mig.

Häri instämde herr *Larsson, Sam*, och herr *Bjurström*.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ber att få börja mitt anförande med att taga upp till bemötande det yttrande herr Knut Petersson hade om det nordiska samarbetet i denna fråga. Jag vill då först och främst säga, att jag icke deltagit i någon bankett i detta sammanhang och icke heller hållit ett enda, varken litet eller stort tal. Samarbetet har inte alls tagit dessa former.

Jag har sökt klargöra i mitt föregående anförande, varför jag icke ansett mig böra arbeta för ett fast avtal och varför jag icke vill tillråda, att vi ställa vårt beslut om lagens ikraftträdande i beroende av de andra nordiska länderna. Jag skulle otvivelaktigt kunna tillfoga ytterligare skäl för denna min ståndpunkt. Det finns nämligen många ting att taga hänsyn till, ting av praktisk natur, men jag anser mig icke här kunna lägga fram allt, som har kommit mig att intaga den ståndpunkten att jag bättre befordrar detta samarbete och når säkrare resultat på den väg, vi valt att gå, det oförbindliga samarbetets väg. Och jag vill tillfoga, att detta är icke någon ny princip utan det är precis samma form för nordiskt samarbete, som på lagstiftningens område praktiserats under många år. Kammarens ledamöter känna väl till att vi ha en internordisk lagstiftning på flera fält, där man efter samråd mellan de olika länderna kommit till en likartad utformning av lagar, men där man aldrig träffat några avtal om att man skall låta de olika ländernas lagar komma till tillämpning på samma gång och låtit beslutet i det ena landet bli beroende på hur man gör i det andra. Detta är alltså en gammal vanlig form för interskandinaviskt lagstiftningsarbete, som vi här fullföljt, fastän det är klart, att läget här blir något känsligare, eftersom vi här röra oss med ett mer utpräglat ekonomiskt konkurrensförhållande. Jag vill bara fastslå, att jag har den uppfattningen, att man lättare kommer till målet med den taktik, jag här tillämpat, och eftersom jag gärna vill ha ett sådant samarbete och vill ha en sådan gemensam lagstiftning, är det klart, att jag för min del måste gå den väg, som jag tror leder till det bästa och säkraste resultatet.

Men, som sagt, det är här fråga om taktik och psykologi, på ett område, där den ena människan kan ha en och den andra människan en annan uppfattning. Jag har följt den väg, som jag för min del tror lättast leder till målet.

Jag vill också göra några tillrättalägganden. Jag har aldrig hävdat den meningen, som herr Petersson lade i min mun, att jag skulle anse, att det

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

skulle fordras absolut likformighet i arbetstidsförhållandena för olika grupper av arbetare. En sådan uppfattning har jag icke. Jag tror icke, att det överhuvud är möjligt att där komma till absolut likformighet. Däremot tror jag, att det ligger i sakens natur, att det är en allmän strävan att komma fram till den likformighet, som är möjlig. Det lagförslag, som här föreligger, innebär icke någon likformighet med andra grupper, men en strävan att komma fram så långt i fråga om likformighet som möjligt.

Jag kan också dela herr Peterssens uppfattning, att varje näring bör sörja för sitt folk. Jag är mycket liberal till min åskådning i det fallet och finner det vara lugnast och säkrast, om varje näring kan sörja för sitt folk. Men vad nyttjar det till, att man har en sådan teoretisk inställning, då man vet, att det praktiska livet ter sig på ett annat vis? Det är nämligen så, att det finns vissa näringar, som ett land *icke vill* undvara. Och kom ihåg, att med liberalt betraktelsesätt får en näring, som inte kan bereda den däri anställda och det investerade kapitalet sådana förmåner, som krävas i konkurrensen, gå under och försvinna. Det är konsekvensen av detta liberala betraktelsesätt. Men så finns det, som sagt, vissa näringar, som ett land icke vill avstå ifrån. Det gör precis detsamma vilken ekonomisk åskådning man omfattar; vi komma icke att tillåta det svenska jordbruket att försvinna, vi komma icke heller att tillåta den svenska sjöfarten att försvinna, och när man det vet, så är det verkligen bara ett talesätt att i ett sådant fall säga, att varje näring skall sörja för de sina. Ty om konkurrensen om arbetskraft och kapital i framtiden skulle leda till, att den svenska sjöfarten inte kan upprätthållas, komma vi att vidtaga åtgärder för dess upprätthållande, huru vi teoretiskt än se på dessa spörsmål.

Herr Nordborg ville göra gällande, att jag sagt, att sjöfarten inte kan bära de pålagor, som genomförandet av de förslag, vi nu behandla, skulle innebära. Det har jag aldrig sagt, det har ingen sagt, varken Kungl. Maj:t i propositionen eller utskottet i sitt utlåtande. Tvärtom försökte jag i mitt förra anförande visa, att det fanns goda utsikter för att näringen skulle kunna bära dessa bördor. Men jag vill inte säga, att det under inga omständigheter inte skulle kunna inträffa svårigheter för sjöfarten, och anser jag, att sådana konsekvenser kunna följa, då har jag att taga ståndpunkt till detta. Då har jag att fråga mig: skall jag låta sjöfarten gå under eller medverka till att anställningsvillkoren försämrats för sjöfolket? Eller skall jag säga: sjöfarten utgör ett sådant intresse för hela landet, att landet får se till, att den upprätthålles? Jag tycker det sista är det naturliga och det riktiga i den situationen. Men inte är det väl så, att man kan säga, att vi genom att vi här i Sverige komma med uttalandet, att »om det stundar hårda tider för sjöfarten, skola vi ställa oss bakom den», förspilla våra chanser att kunna förmå andra länder att intaga en förnuftigare ställning till konkurrensspörsmålet? Bland de människor, som se realistiskt, är det inte många, som tro, att man t. ex. befrämjar freden i världen genom att isolerat avrusta. Och vi befrämja alldeles säkert icke benägenheten hos andra folk att gå oss till mötes i fråga om likformiga villkor för sjöfarten, om vi säga: hända vad som hända vill, får det gå för vår sjöfart hur det vill! Icke heller på den punkten delar jag alltså den mening, som herr Knut Petersson gav uttryck åt.

Till herr Sandström vill jag säga, att jag aldrig påstått, att sjöfarten kommer att försvinna. Jag har sagt, att utvecklingen går i den riktningen, att linjefarten utbreder sig och trampfarten krymper ihop. Men därav följer inte, att trampfarten försvinner. Det tror jag visst inte. Den kommer bara att utgöra en mindre del av sjöfarten. Jag tror säkert, att trampfarten kommer att i viss utsträckning leva kvar även i fortsättningen.

Jag vill också göra det tillrättaläggandet, herr Nordborg, att jag i mitt för-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

sta anförande icke sade, att jag hade talat med en redare och att redaren sagt, att det inte blir några ökade omkostnader alls! Jag sade, att jag talat med en i sjöfartsförhållanden väl insatt person, så herr Nordborg behöver inte gå ut och söka upptäcka förrädare i det egna lägret, ty det var inte på det sättet, som han gjorde gällande.

Så var det handelsdepartementets dubbelställning. Herr Nordborg har den uppfattningen, att handelsdepartementet kommit i en dubbelställning genom att lägga fram förslag till sjöarbetstidslag, men den uppfattningen kan väl inte grunda sig på annat, än att herr Nordborg menar, att sjöfarten är detsamma som redarna. Ty om inte herr Nordborg menar det, utan anser att sjöfarten också består av de anställda, så är det väl inte så märkvärdigt, att handelsdepartementet tar upp frågor, som beröra inte bara redarnas välfärd, utan också de anställdas. Och när herr Nordborg uppmanar mig att se till, att departementalstadgan ändras, så att sjöarbetstidslagen överföres till socialdepartementet, får jag väl därav draga den slutsatsen, att kapten Nordborg menar, att om detta lagförslag hade lagts fram från socialdepartementets sida, skulle det varit förmånligare för redarna än det blivit, när det framlagts genom handelsdepartementet. Ty om herr Nordborg inte menar det, måste jag säga, att önskemålet är något märkligt och litet misstänkt.

Till sist skulle jag också vilja gå in något närmare på de förmåner, som jag anser att sjöfarten har här i Sverige i jämförelse med sjöfarten i vissa andra länder. Det är sådana saker, som man inte så ofta talar om och som mycket ofta förnekas, men som existera ändå. Vi få exempelvis inte glömma, att vi här i Sverige leva i ett samhälle, där det råder socialt och politiskt lugn. Det är en stor fördel. Då säger man kanske: »Ja, men det finnes ju också i andra länder.» Då frågar jag: finns det också i andra länder samma frihet för den enskilda företagsamheten, som vi ha i vårt land? Förenar man på så många håll i världen socialt och politiskt lugn med rörelsefrihet för den enskilda företagsamheten, frihet från tvång i så stor utsträckning, som vad fallet är i Sverige? Jag tror man kan säga, att det är ganska sällsynt. Det är otvivelaktigt en stor förmån, som svensk företagsamhet har och vars existens man ofta glömmar.

Det betyder också mycket, att vi leva i ett ekonomiskt väl stabiliserat samhälle. Detta medför bl. a., att vi här i vårt land ha relativt låga skatter för företagsamheten. Visst vet jag, att man klagat över höga skatter i Sverige, men om man jämför skattebördan här med de skattebördor, som råda i många andra länder, komma vi kanske underfund med att vi även i detta avseende befinna oss i en förmånsställning.

Det finnes ännu en fördel, som man inte skall bortse ifrån, och det är, att den svenska sjöfarten har så dugligt folkmaterial att arbeta med, vilket i sin tur skapar förutsättningar för en handelsflotta, som icke många andra länder kvalitativt kunna uppvisa motstycke till.

Det är åtskilliga sådana ting, som göra, att man kan se förhoppningsfullt på framtiden och tro, att den svenska sjöfarten både vill och kan bära de offer, som den föreslagna lagstiftningen innebär — offer, som sannerligen inte bli till en börda för sjöfarten i det långa loppet, utan till nytta, och till nytta för hela det svenska samhället.

Herr Ohlin: Herr talman! Denna fråga är ju, som från alla sidor betonas, av stor betydelse för den svenska sjöfartsnäringen. Det förefaller mig, som om de siffror, herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet anförde i sitt första uttalande, knappast gjorde full rättvisa åt detta förhållande. Han

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)
yttrade bl. a., att om man räknar ut fördyringen i procent av bruttoinkomsten, så kommer man, om man tar läget för några år sedan — jag minns inte, om det var 1933 — till det resultatet, att det blir en omkostnadsökning, som uppgår till ungefär 0.8 % av bruttoinkomsten. Det kan då vara av visst intresse, att man med ledning av de siffror, som kommerskollegium räknat fram, kommer till resultatet, att den svenska trampfarten 1933 visserligen hade en bruttoinkomst på, jag tror, 75 miljoner, men en nettoförlust efter normala avskrivningar på ungefär 3 miljoner. Om man nu tar hänsyn till att denna trampfart sannolikt skulle få bära åtminstone 1 miljon av omkostnadsökningen, blir resultatet, att nettoförlusten i ett läge som det, som då rådde — och det kan komma igen! — ökas från 3 till 4 miljoner. Jag förmodar, att den siffran i alla fall ställer saken i något annat ljus, än om man räknar med den blygsamma siffror, som herr statsrådet anförde.

Herr statsrådet säger vidare, att utvecklingen här i landet beträffande sjöfarten går i riktning mot bättre förhållanden och att man därför inte skall överdriva talet om att sjöfarten nu har svårigheter. Som bevis för detta anförde herr statsrådet, att uppläggnings av tonnage skulle ha varit mindre under april än under mars. Jag skall be att få göra två observationer till detta förhållande. För det första är det så, att uppläggnings av tonnage den 1 maj — vilket tydligen var den siffra herr statsrådet hade i tankarna, när herr statsrådet talade om april — i anseende till tonnagets storlek var större än den 1 april. Det är visserligen sant, att antalet upplagda fartyg var något mindre, därför att vissa småfartyg satts i drift, men det väsentliga är väl i alla fall tonnagets storlek, inte antalet fartyg. Och då finner man, att det upplagda tonnaget ökats från 1 april till 1 maj. Men därtill kommer en annan sak: detta är en tidsperiod, då den säsongsmässiga uppläggnings av svenskt tonnage brukar minskas. Tar man hänsyn här till, finner man, att uppläggnings av tonnage från 1 april till 1 maj undergått en icke oväsentlig ökning, om man söker eliminera bort säsonginflytelserna.

Det förefaller alltså, som om det vore alldeles oberättigat att av de tillgängliga siffrorna draga den slutsatsen, att härvidlag någon förbättring ägt rum. Jag måste tillägga, att även om herr statsrådets siffror hade varit riktiga — vilket de alltså enligt mitt sätt att se icke äro — har man inte rättighet att draga slutsatser på basis av variationer från en månad till en annan, ty erfarenheten visar, att dessa svängningar från en månad till en annan ofta bero på helt tillfälliga omständigheter. Jag kan således för min del icke se annat än att man måste lämna den frågan alldeles öppen, huruvida här förelegat någon tendens till förbättring eller icke.

Under dessa omständigheter kan man, förefaller det mig, icke säga något annat än att det som skett på sjöfartens område under de sista tolv månaderna är ägnat att stämma alla till en viss försiktighet. Såsom från alla håll betonats, är det alldeles klart, att man beträffande reformer, hur önskvärda de än kunna vara, är tvungen att ta hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna. När det då gäller en så konkurrensbetonad näring som sjöfarten, måste man med eller mot sin vilja beakta, hur reformerna påverka konkurrensförhållandet mellan den svenska näringsgrenen och motsvarande utländska. Detta har också av kommerskollegium och socialstyrelsen med stor styrka framhållits. Även herr statsrådet själv har i den kungl. propositionen uttalat, »att svårigheterna uppenbarligen minskas i den mån internationell likformighet kan komma till stånd genom de sjöfartsidkande staternas anslutning till sjöarbetstids- och bemanningskonventionen eller på annat sätt. Härvid är det av vikt att kunna konstatera, att det av mig förut omförmälda nordiska samarbetet inom detta lagstiftningsområde skapat en grundval för nordiskt samgående

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

i strävan mot bättre sociala förhållanden för sjöfolket.» Och herr statsrådet tillägger senare: »Den återhållsamhet som de svenska statsmakterna hittills ålagt sig då det gällt reformering av sjöarbetstidslagstiftningen, har huvudsakligen föranletts av hänsyn till sjöfartens starka beroende av den utländska konkurrensen, och liknande skäl torde alltså mana till viss försiktighet.» Ja, konsekvensen av denna ståndpunkt blir väl, såvitt jag kan se, när vår sjöfart har så intensiv och betydelsefull konkurrens med de övriga nordiska ländernas handelsflottor, som fallet är, att man då bör eftersträva att göra sådana reformer som dessa parallellt med de övriga nordiska länderna.

På detta invänder herr statsrådet, att det finnes utsikt till att de övriga nordiska länderna till hösten kunna komma att införa en liknande lagstiftning med enahanda ekonomiska konsekvenser. Ja, herr talman, om denna förhoppning är befogad, vilket jag inte har någon som helst anledning att betvivla, så förefaller det mig, som om det icke hade funnits någon anledning att här motsätta sig, att ikraftträdandet av de paragrafer, som ha de största ekonomiska konsekvenserna, kunde anstå, till dess den situationen föreligger, då även de andra nordiska länderna äro färdiga att taga detta steg. Kungl. Maj:t kunde då sörja för att dessa paragrafer trädde i kraft. Men skulle det vara så, att herr statsrådet Skölds optimism icke är berättigad, utan i de övriga nordiska länderna något inträffar — det kan vara inrikespolitiska eller arbetsmarknadspolitiska förändringar — som gör, att de icke kunna taga detta steg, som herr statsrådet nu väntar, ja, då ha vi givetvis kommit i ett nytt läge, då vi få lov att överväga: Kunna vi här i Sverige ensamma taga detta steg eller ej? Under frågans tidigare behandling har, såvitt jag kunnat finna, icke från någon sida hävdats, att vi kunde genomföra detta utan att taga hänsyn till vad som skedde i de med oss konkurrerande länderna, framför allt de övriga nordiska länderna. Nåväl, om det skulle vara så, att herr statsrådets förväntan om dessa reformers genomförande i övriga nordiska länder icke visar sig grundad, då kommer man i det läget, att man blir tvungen att taga under övervägande frågan, hur långt vi i Sverige ensamma skola gå och med vilken hastighet vi kunna taga de i och för sig önskvärda reformstegen.

Det förefaller alltså mig, som om just de synpunkter herr statsrådet själv anförde beträffande de övriga nordiska länderna, starkt talade till förmån för att man vid denna frågas behandling bör fortsätta att liksom hittills eftersträva en med de övriga nordiska länderna parallell politik. Gentemot detta har herr statsrådet, såvitt jag kunnat uppfatta, huvudsakligen anført, att det skulle kräva en — om jag icke missförstod herr statsrådets första yttrande — formell överenskommelse av något slag, vilket jag icke förstår, utan det förefaller mig, som om den väg, som anvisats i den av mig väckta motionen, skulle vara den framkomliga: att Kungl. Maj:t får tillstånd att sätta dessa paragrafer i kraft, när förutsättningar föreligga beträffande de andra nordiska länderna. Men herr statsrådet har sedan tillagt, att vi icke kunna överblicka, vilket mottagande det skulle få hos de övriga nordiska länderna, om vi här i Sverige intaga den ståndpunkten, att vi skola vänta på dem. Ja, det kan vara sant, att det är svårt att veta precis. Det kan vara psykologiska faktorer, som spela in. Men åtminstone har jag svårt att inse, att det i denna ståndpunkt från svensk sida skulle ligga någon som helst anledning för riksdagar och regeringar i de övriga nordiska länderna att underlåta att skrida till en reform, som Sveriges riksdag har förklarat sig redan godkänna under den angivna förutsättningen.

Herr statsrådet Sköld säger också, att det land, som kommer först med reformen, har lättare att kunna anpassa sig genom att vara tidigare ute än de

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

andra. Ja, det är, såvitt jag kan se, en ny synpunkt, att man skall skynda sig att genomföra även mycket dyrbara sociala reformer så fort som möjligt, därför att det ur konkurrenssynpunkt är en fördel, ju fortare man genomför dem. Men det förefaller mig, som om detta argument icke räckte längre än att svårigheterna kunna något mildras, i den mån man genomför anpassningen, men vissa olägenheter ur konkurrenssynpunkt kvarstå naturligtvis, om ett land går till sådana reformer ensamt.

Jag kan således, herr talman, icke komma till någon annan slutsats än den, att det icke påvisats några nämnvärda olägenheter, om kammaren skulle följa den linje, som anvisats i herrar Peterssons och Österströms reservation, nämligen att man gör ikraftträdandet av de ekonomiskt betydelsefullaste punkterna beroende av, att även de övriga nordiska länderna stå på samma linje. Jag är angelägen betona, att denna ståndpunkt icke i något hänseende är uttryck för en mindre reformvänlig inställning än den, som intagits av herr statsrådet och av utskottsmajoriteten. Men om det är fråga om att man för en tidsvinst på några månader med ikraftträdandet av viktiga sociala reformer skall taga alldeles onödiga risker, förefaller det mig som om man icke längre kunde tala om reformvänlighet, utan i stället om en oförsiktighet beträffande reformpolitiken, som icke förefaller motiverad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herrar Peterssons och Österströms reservation.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag begärde ordet för att tillrätta-lägga några sifferuppgifter, som jag begagnade mig av i mitt första anförande. Det är nämligen så, att siffrorna angående upplagt tonnage insamlas av redareföreningen och därefter lämnas till kommerskollegium. Jag hade i morse, när jag höll mitt anförande, icke tillgång till siffrorna per 1 maj. Det var ju ett slarv från min sida. Jag trodde nämligen, att kommerskollegium ännu icke hunnit få dessa siffror, och därför använde jag siffrorna per 1 mars och 1 april. Sedermera har jag telefonledes fått veta, att det upplagda tonnaget ökades med 10,000 ton från 1 april till 1 maj. De slutsatser jag drog vila naturligtvis därför på mindre säker grund, i den mån jag drog dem, men jag vill säga, att jag drog inga säkra slutsatser, utan sökte bara sammanställa de fakta, som voro tillgängliga, för att visa, att någon absolut grund för att tro, att man står inför en ny lågkonjunktur, har man inte. Dessutom är det, som herr Ohlin sade, naturligtvis inte lätt att draga några slutsatser av siffror, som komma månad efter månad med variationer på 2,000, 3,000 eller kanske 10,000 ton. Det är så små tal, att man naturligtvis inte kan tillmäta dem större betydelse. Men det gjorde jag inte heller i mitt anförande.

Jag har ingen lust att fortsätta diskussionen om gemensamt nordiskt samgående. Det ligger i sakens natur, att i allmänna talesätt kan herr Ohlin och jag diskutera dag efter dag, och det blir ändå intet resultat. Och varför blir det intet resultat? Jo, därför att man — som jag antydde i mitt förra anförande — har att ta hänsyn till saker och ting, som man inte offentligt kan uttala och säga ut. Det gör, att jag har min ståndpunkt grundad. Andra kunna ha andra meningar. Jag har kommit till den uppfattningen, att jag lättare befordrar en gemensam lagstiftning i de fyra nordiska länderna genom att gå den väg, som jag här har föreslagit. Jag tillåter alla andra att ha motsatt mening. Var och en får bygga på sina möjligheter att bedöma saken. Men jag vill tillägga, att jag aldrig å min sida ansett det som ett ofrånkomligt villkor för denna lagstiftnings genomförande i Sverige, att de andra nordiska länderna äro med, ty så stor roll spela de väl ändå inte i den internationella konkurrensen, att det kan ha avgörande betydelse. Det är önskvärt och

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

lyckligt, om vi kunna få en gemensam lagstiftning, men jag betraktar det inte som en absolut förutsättning. Om vi nu hade varit alldeles bergfast övertygade om, att här om några månader kommer att finnas en internordisk lagstiftning — ja, då är det klart, att herr Ohlin kunde ha rätt; då spelar det ingen roll att vänta några månader. Men jag vet ingenting om den saken. Varför vet jag inte det? Jo, därför att jag inte behärskar majoriteten i riksdagarna. Jag kan inte veta, hur strömningarna komma att gå i andra länder. Jag vill inte skriva på någon växel i det avseendet, varken hit eller dit, såsom var och en lätt kan förstå. Ur min synpunkt har jag således aldrig betraktat det som ett villkor för godtagande av denna lag, att de nordiska länderna äro med. Jag betraktar det såsom önskvärt och som ett mål, värt att arbeta för, och det har jag försökt göra efter bästa förmåga och förstånd.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord, först och främst angående herr Bergs yttrande.

Herr Berg sade, att de svenska rederierna borde se till att modernisera sitt tonnage. Det är mycket lätt att säga, men för sådan modernisering fordras pengar, och även om man kan få fartyg och maskiner på kredit behövs det stora summor i handpenning och driftskostnader, vilket är mycket svårt att skaffa för rederier, som äro i stort ekonomiskt betryck och mången gång stå på ruinens brant.

Herr Berg talade också om semestern, och jag kan inte hjälpa, att jag tyckte han snedvred den frågan. Han kom med ett så absurt påstående som att en sjöman, som skulle ha semester, finge själv skaffa ersättare och därtill betala denna ersättare. Det finns ju ingen människa här, som talat om en sådan semester. För närvarande åtnjuta sjöfolket semester enligt avtal, och icke nog därmed, utan den, som icke under semestern intar sina måltider ombord, har matpengar.

Sedan skulle jag bara vilja säga ett par ord med anledning av herr statsrådets och chefens för handelsdepartementet yttrande. Han påpekade, att linjefarten breder ut sig på bekostnad av trampfarten, och menade, att detta kunde vara en anledning till att trampfarten har minskats. Men därvidlag få vi komma ihåg, att oavsett vad linjefarten har tagit ifrån trampfarten, har *hela* vår handelsflotta under de angivna åren minskats med 12.6 %, en minskning som visserligen nu inte är fullt så stor, tack vare den lilla ökning, som å sista tiden gjort sig gällande.

Beträffande handelsdepartementets och socialdepartementets mellanhanden när det gäller sociala ärenden, frågade herr statsrådet, om jag hade ansett förslaget på något sätt smakligare, om det kommit från socialdepartementet. Jag vill bara säga, att smakligare hade förslaget nog inte varit, men det hade varit naturligare, att det kommit därifrån.

Herr Linder: Jag har länge tvekat, om jag skulle begära ordet, då jag anser, att de anföranden, som ha hållits, dels av statsrådet och chefen för handelsdepartementet, dels av herr Nordborg, äro mer än tillräckligt klarläggande för att kammaren skall kunna gå till beslut. Men det har i sista ögonblicket kommit upp en sak, som jag anser icke bör stå alldeles oemotsagd, innan man går till votering, och det är yrkandet om bifall till reservationen nr 2.

Herr Ohlins yttrande innebar ju ingenting annat än vad som, efter vad jag kunde fatta, på ett mera elegant sätt hade yttrats av doktor Knut Petersson — mjukt och försiktigt inlindat som alla yttranden från det hållet. Herr Ohlins anförande hade emellertid den stora förtjänsten att det genom den iver, med vilket det framfördes, avslöjade vad jag länge misstänkt om denna re-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

servation, nämligen att den ingenting annat är än en skickligt gillrad fälla för detta lagförslag. I reservationen yrkas endast bifall till motionen I:273, men denna motion, som just är väckt av herr Ohlin, innebär en hemställan »att riksdagen måtte *dels* uttala, att genomförandet av åttatimmarsprincipen i fråga om skeppstjänst till sjöss för vaktindelad befäl eller manskap i vidare mån än hittills skett bör anstå till dess motsvarande lagstiftning införes jämväl i Danmark, Finland och Norge, *dels ock* i och för sådant ändamål besluta, att till den föreslagna sjöarbetstidslagen skall fogas en övergångsbestämmelse av innebörd, att stadgandena i 4 § punkt c) och d) skola, såvitt angår sjöman vars arbetstid till sjöss enligt gällande lag utgör högst 24 timmar för två dygn i följd, träda i kraft först på dag som av Konungen bestämmes». Det är emellertid just de viktigaste och mest avgörande punkterna i denna lag, som finnas upptagna i 4 § punkt c) och d). Genom att taga ut dessa bestämmelser och överlämna dem åt framtiden — därest voteringen skulle ge ett sådant resultat — har man i själva verket till väsentliga delar slagit benen av den reform, man här väntar på, nämligen ett definitivt fastställande av sjöarbetstidslagen. Jag vill därför för min del, till den kraft och verkan det hava kan, varna kammaren att ägna uppmärksamhet åt denna reservation.

Det har för övrigt yttrats så mycket, att något ytterligare icke behöver tilläggas, och jag skall alltså icke göra annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Domö**: Jag kunde inte undgå att få det intrycket av herr statsrådets uttalande, att han i själva verket är ganska betänksam i fråga om de verkningsgar, som lagen skulle medföra. Statsrådet försökte visserligen eliminera de kritiska invändningar, som hade gjorts, och påpekade, att förslaget var varsamt formulerat och noga anpassade sig efter den svenska sjöfartens bärkraft. Men det tycks vara synnerligen delade meningar om den saken. Man behöver ju bara läsa de uttalanden, som det föreliggande utskottsutlåtandet refererar, för att få klart för sig, att icke minst de ansvariga myndigheterna ha varit synnerligen betänksamma.

Jag noterade ett uttryck i herr statsrådet Skölds anförande, som enligt min mening ger en viss belysning av hans inställning. Han sade, att sjöfartsnäringsens situation *icke var hopplös*, och att det för näringen skulle kunna reda sig, även om en försämrad konjunktur inträdde. Däri ligger ju, mina herrar, ganska mycket pessimism även från herr statsrådets sida. När, som det förefaller, man t. o. m. har anledning att hysa stor misstro beträffande utsikterna till att motsvarande lagbestämmelser skola antagas av de övriga länderna, förstår man, att målsmän för sjöfartsnäringen ge uttryck åt sådana betänkligheter som exempelvis herr Nordborg här gjorde. Hur går det, om de andra länderna icke ta denna lagstiftning? Herr Sköld är en mycket handlingskraftig och målmedveten man, och han tror helt visst, att han skall lyckas driva de andra nordiska länderna att antaga en motsvarande lag. Men man kan ju misstaga sig här i världen, herr statsråd, och ligger det inte mycket stor fara i att, om jag så får säga, sätta allt på ett kort?

Det var ytterligare ett uttalande av handelsministern som jag tillåter mig något beröra. Herr statsrådet sade, att även de inom sjöfartsnäringen anställda kunna kräva uppmärksamhet för sina intressen. Ja, men de anställdas villkor äro säkerligen beroende av förhållandena för sjöfarten i dess helhet och även av hur redarna få det. Det går icke att renodla den ena eller den andra gruppens intressen, och ställer man den svenska sjöfarten i det läget att den undantränges, har man sannerligen icke heller tjänat de anställdas intressen.

Slutligen var det ett uttalande, som jag noterar med största tillfredsställelse.

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

Herr statsrådet talade om, att vår sjöfartsnäring i motsats till en del andra länders har en frihet, som inte finns överallt, och herr statsrådet framhöll i samband därmed betydelsen av frihet för företagsamheten. Detta erkännande om betydelsen av frihet för företagsamheten är det för mig en tillfredsställelse att notera. Det kanske får betraktas som ett uttryck för tvivel på, att statens hårda hand över näringarna alltid är fördelaktig. Herr statsrådet låter framskymta, att därest icke sjöfartsnäringen kan bära den tunga, som han räknar med att den nya lagen skall medföra, kan man genom statssubvention komma näringen till hjälp. I annat sammanhang har herr statsrådet framhållit att man borde söka få bort statssubventionssystemet varigenom andra länders sjöfart gynnas i konkurrensen. Å ena sidan skall han alltså arbeta på att få bort den internationella statssubventionen, å andra sidan ställer han i utsikt statsstöd åt den svenska sjöfartsnäringen, därest för stor belastning skulle bli följden av sjöarbetstidslagen.

Mot genomförande f. n. av sjöarbetstidslagen ha, herr talman, såvitt jag kan se, uttalats starka betänkligheter från olika håll, och om någonsin försiktighet är av nöden är det i fråga om antagandet av denna lag. Jag tycker det föreligger synnerligen goda skäl för ett bifall till avslagsyrkandet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar P. Sandström m. fl. avgivna reservationen.

Herr Petersson, Knut: Låt mig försäkra den högt aktade talaren på Malmöbanken, att den i ärendet avgivna reservationen ingalunda är en fälla, allra minst en skickligt gillrad fälla för att bringa saken på fall. De omständigheter, som påpekades i hans anförande, ha ingalunda varit reservanterna främmande. Det har för mig hela tiden stått klart, att ett bifall till reservationen som nödvändig konsekvens måste få en återremiss till utskottet i akt och mening att få till stånd nödiga övergångsbestämmelser och undvika det legislativa vakuum, som skulle uppstå, därest man skjuter på ikraftträdandet av de ifrågavarande momenten. Ett sådant yrkande kommer också att ställas, i händelse kammaren, som jag hoppas, bifaller det yrkande, som jag tidigare har gjort. För att ytterligare understryka ärligheten i den uppfattning, jag här givit till känna, kan jag tillägga, att jag för min del vid omröstningen om 1 § kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordborg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 52 tillstyrkta förslaget till sjöarbetstidslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nordborg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 36.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

2 §.

Herr *Nordborg*: Jag skall be att få anmäla, att jag röstade mot 1 § och följaktligen kommer att motsätta mig även de övriga paragraferna, men att jag icke anser det vara nödvändigt att begära ordet på varje punkt.

Herr *Linder*: Från utskottets sida bör det sägas, att vi yrka bifall till förslaget.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

3—25 §§.

Godkändes.

Slutstadgandena.

Dessa stadganden hade följande avfattning:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft meddela undantag som avses i 1 § 3 mom. och 15 § eller godkännande som avses i 14 §.

I fråga om fartyg som vid denna lags ikraftträdande redan i svensk mans ägo nyttjas till sjöfart, eller som då redan är under byggnad för svensk mans räkning och blivit sjösatt, gäller följande:

Erfordras vid tillämpning av stadgandena i 4 § punkt c) och d) angående ordinarie arbetstid till sjöss för sjöman som tillhör däck- eller maskinmanskapet större antal man än det för vilket fartygets bostäder eller stadigvarande inrättningar äro avsedda, må där Konungen, eller den myndighet åt vilken Konungen må hava uppdragit prövningen därutinnan, funnit anordnande av ytterligare bostäder eller inrättningar icke vara praktiskt möjligt eller icke kunna ske utan oskäligen kostnad, samt däröver utfärdats särskilt bevis, ordinarie arbetstid till sjöss för sjöman, varom här är fråga, beräknas utan avseende å vad i nämnda lagrum stadgas. Bevis som nyss sagts må icke utfärdas att gälla för längre tid än fyra år åt gången; beviset skall förvaras ombord.

Herr *Petersson, Knut*: Herr talman! Jag ber att i samband med övergångsbestämmelserna få yrka att riksdagen måtte *dels* uttala, att genomförandet av åttatimmarsprincipen i fråga om skeppstjänst till sjöss för vaktindelade befäl eller manskap i vidare mån än hittills skett bör anstå till dess motsvarande lagstiftning införes jämväl i Danmark, Finland och Norge, *dels ock* i och för sådant ändamål besluta, att till den föreslagna sjöarbetstidslagen skall fo-

Förslag till sjöarbetstidslag m. m. (Forts.)

gas en övergångsbestämmelse av innebörd, att stadgandena i 4 § punkt c) och d) skola, såvitt angår sjöman vars arbetstid till sjöss enligt gällande lag utgör högst 24 timmar för två dygn i följd, träda i kraft först på dag som av Konungen bestämmes. I syfte att få detta förslag inarbetat i lagtexten anholder jag nu om återremiss till utskottet.

Herr **Norman**: Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande, som innebär bifall till propositionens bestämmelser i detta avseende.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att de nu föredragna slutstadgandena skulle godkännas, dels ock att förslaget i denna del skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på slutstadgandenas godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Knut*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner slutstadgandena i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 52 tillstyrkta förslaget till sjöarbetstidslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas förslaget i denna del åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sandström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1 a.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avsende å lagförslaget.

Punkterna 1 b, 1 c, 2 a och 2 b.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 15 kap. strafflagen;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.; samt

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag ur kyrkofonden till bostadsbyggnad för en kontraktsadjunkt i Ammarnäs i Sorsele församling.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

*Lagförslag om
avbrytande av
havandeskap
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 februari 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 136, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om avbrytande av havandeskap;
- 2) lag om ändring i 14 kap. strafflagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 254, av herr *Myrdal*, och

nr 256, av herr *Emil Andersson* m. fl., samt

inom andra kammaren:

nr 378, av herr *Olsson* i Staxäng m. fl., och

nr 381, av herr *Nordström* i Kramfors m. fl.

I motionen I: 254 hade hemställts, att riksdagen ville, i samband med antagandet av propositionen, i skrivelse till Kungl. Maj:t påkalla skyndsamma och verksamma åtgärder till en vidgad och förbättrad sexualupplysning samt — i den mån riksdagens medverkan kunde vara erforderlig — anhålla att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag härutinnan till 1939 års riksdag.

I motionerna I: 256 och II: 378, vilka voro likalydande, hade hemställts, att propositionen ej måtte av riksdagen bifallas.

I motionen II: 381 hade hemställts, att riksdagen måtte bifalla propositionen med vissa i motionen närmare angivna ändringar och tillägg till 1 och 4 §§ i lagförslaget.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra i Kungl. Maj:ts förslag vidtagas, för sin del antaga fyra under punkten införda, med 1—4 betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att motionerna I: 256 samt II: 378 och 381 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A); samt

C) att motionen I: 254 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Lagförslag om avbrytande av havandeskap m. m. (Forts.)

Reservationer hade anmälts av, utom andra,

1) herr *Schlyter*, som anförde:

»I fråga om indikationerna för rätt att avbryta havandeskap står jag principiellt på den ståndpunkt, som representerades av det till lagrådet den 31 maj 1935 remitterade kommittébetänkandet, vari jämväl den sociala indikationen för abort var upptagen.

Vidare anser jag övervägande skäl av olika art tala för att kvinna icke straffas för avbrytande av eget havandeskap eller att i varje fall möjlighet till åtalseftergift införes efter prövning av kvalificerad överåklagare.

Då den av utskottet tillstyrkta kungl. propositionen innehåller mycket betydande förbättringar i förhållande till nu gällande lagstiftning i ämnet, kan jag emellertid acceptera densamma såsom en efter det nuvarande tidsläget avpassad sammanjämkning under hänsynstagande till skiftande synpunkter i den svårbedömda frågan.»

2) herr *Emil Andersson*, vilken hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 256 och II: 378, avslå förevarande proposition.

Angående sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr *Schlyter*: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 42 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A på det sätt, att de däri framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det första, i den mån så erfordras, paragrafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr *Schlyter* sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om avbrytande av havandeskap.

1 §.

Denna paragraf var så lydande:

Havandeskap må enligt denna lag avbrytas:

1. när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa;

2. när kvinnan hävdats under förhållande varom förmäles i 15 kap. 12, 13, 15 eller 15 a § eller 18 kap. 1, 2, 3, 7, 8, 8 a eller 9 §, så ock då hävdandet ägt rum under omständigheter som omförmälas i 18 kap. 6 § strafflagen samt inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet;

3. när med skäl kan antagas att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom.

Avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan må ej företagas efter havandeskapets tjugonde vecka.

Herr *Andersson, Emil*: Herr talman! När jag vid denna punkt på dagens föredragningslista begärt ordet för att yrka avslag på utskottets förslag och därmed även på Kungl. Maj:ts proposition nr 136, vilka ju i stort sett samman-

Lagförslag om avbrytande av havandeskap m. m. (Forts.)
 falla, är det inte min mening att här ingå på någon längre polemik rörande förslaget särskilda punkter. Mitt ställningstagande till hela detta förslag är helt bestämt av vad min religiösa ståndpunkt säger mig om vad jag och samhället äga rätt att göra. Jag kan icke frångå vad som stod i en gammal tacksägelsebön, där det heter: »Üti skapelsens allsmåktiga verk hava Dina hånder gjort och berett mig; med hud och kött har Du beklått mig, med ben och senor har Du sammanfogat mig, liv och vålgårning har Du gjort mig, och Ditt uppseende bevarar min anda. Tånk dock, Herre, på mig att jag är dina hånders verk, och att Du vakade över mig i moderlivet.» Ett spirande människoliv är ett Skaparens verk och står under hans beskydd även i moderlivet. Hur kunna vi då äga rätt att taga detta? Även om vi ge samhället denna rätt, kunna vi aldrig komma förbi, att utövandet av denna rätt, om den kommer i strid med Skaparens skapelsehandling, kan draga över oss ett stort ansvar.

Det är därför, herr talman, som vi i vår motion ha ansett, att skall samhället här i lag medgiva abort, skall den inskränka sig till de fall, då det klart gäller att rädda ett liv genom att taga ett annat, och därutöver hava vi med mycket stor tvekan accepterat bevislig våldtäkt som indikation. Detta medgivande innebär icke något frångående av vår principiella ståndpunkt, emedan, som det också vid en förutvarande debatt i denna fråga av en framstående ledamot av riksdagen uttalades, »detta hemska övergrepp mot en kvinna kan så förstöra hennes själsliga liv, att även här får man våga liv emot liv, och i sådant fall mera en medicinsk indikation föreligger än en humanitär».

Utöver denna gråns kan jag icke gå, och då dårtill kommer, att en omsvängning till det bättre i tänkesättet är klart påtaglig under senaste år, har det synts mig föreligga skål att avbida någon tids erfarenhet, innan staten skrider till lagstiftning i detta mycket ömtåliga och viktiga problem.

Herr talman, jag yrkar därför avslag på utskottets hemställan.

Herr Schlyter: När det mångåriga arbetet på en reglering av villkoren för råtten till avbrytande av havandeskap resulterade i det begrånsade förslag som den kungl. propositionen innehåller, hade man snarast väntat sig att kritiken skulle komma från det håll, där man anser att propositionen icke gått tillräckligt långt. Den föregående årade talaren åberopade för sitt yrkande om avslag å den kungl. propositionen sådana skål, som för honom och andra kunna vara i högsta grad personligt beståmmande, men som ju icke åro ågnade att i en beslutande församling bli förmål för någon som helst vederläggning. Var och en får i en fråga som denna göra upp med sitt samvete hur han vill röstå.

För egen del har jag i en reservation till utskottets utlåtande givit till kånna, att jag delar abortkommitténs i dess betånkande uttalade uppfattning betråffande de sociala indikationerna för avbrytande av havandeskap, och jag skall be att med några ord få belysa min ståndpunkt i denna fråga.

Ingen meningsskiljåktighet kan råda dår om, att det samhållsönda var om här är fråga i första hand bör motas dårigenom, att samhålllet inriktar sig på att söka undanröja de sociala missförhållanden av olika slag, som utgöra bakgrunden för aborttrafik, framför allt genom en förbåtttrad moderskapshjålp. De flesta torde också anse det vara av vikt att upplysning sprides i sexuella frågor, dårvid särskilt om de antikönceptionella medlen och deras stora företräden framför fosterfördrivning såsom ett sätt att begrånsa barnantalet i de fattiga familjerna och överhuvud taget såsom ett medel till födelsekontroll. Med all energi bör också upplysningsarbete om de med fosterfördrivning förånede farorna bedrivas. En mycket viktig uppgift i upplysningsarbetet och opinionsbildningen är också motarbetandet av förestållning om den ögifta moderns

Lagförslag om avbrytande av havandeskap m. m. (Forts.)

mindervärdighet i jämförelse med den gifta. Det är den hårda förkastelsedommen inom vissa samhällskretsar över de ogifta mödrarna som gör, att så många unga kvinnor söka abortören för att undgå vanäran.

Även på lagstiftningens område kan en del göras till motverkande av de faktorer som framdriva aborterna. För vår del ha vi här i landet därvid i främsta rummet att tänka på avskaffande av preventivlagen, ett ärende som återkommer under nästa punkt på dagens föredragningslista. En åtgärd för aborternas bekämpande, som påkallas redan av yttre anständighet och icke torde vara alldeles betydelselös, är också den, att man på allvar ingriper mot försäljningen av och reklamen i tidningspress och skyltfönster för sådana s. k. sjukvårdsartiklar, som uteslutande finna användning för framkallande av abort. Även på den punkten ha vi i vårt utredningsarbete kommit därhän, att vi under nästa punkt på föredragningslistan ha att behandla ett förslag i den riktningen.

Även om sålunda i första hand ingenting bör försummas, som kan vara ägnat att undanröja de missförhållanden av olika slag, som förklara den stora frekvensen av framkallad abort, torde det för var och en stå klart, att vi sent komma att uppnå ett sådant idealsamhälle att icke, till trots för alla välfärdsanordningar och all upplysning, nödlägen av olika art måste komma att föreligga, vilka kunna motivera abortframkallning som en sista nödfallsutväg. Därmed äro vi inne på frågan hur man skall finna någon lämplig avfattning i lagen av de förutsättningar för rätt till havandeskaps avbrytande, som sammanhånga med samhälleliga missförhållanden av olika slag, eller eljest motiveras av humanitära hänsyn. Jag hade för några år sedan tillfälle att föreslå en formulering av denna den sociala indikationen för abort. Jag föreslog då, att havandeskap skulle få avbrytas, när *genom barnets tillkomst kvinnan skulle försättas i nöd eller eljest allvarlig fara uppstå för hennes välfärd*.

Med nöd menade jag i första hand svårt ekonomiskt nödläge, det nödläge vari den genom många barnsängar och hårt försörjningsarbete utsläpade hustrun skulle råka genom ännu en barnsäng. Fallet kan stå på gränsen till medicinsk indikation, om hustruns hälsa skulle äventyras genom havandeskapets fullbordan, och i den kungl. propositionen har detta fall sålunda beaktats, att det har införts såsom en socialmedicinsk indikation.

Vidare finns det ogifta kvinnor i nöd, som möjligen skulle kunna klara ett barn rent ekonomiskt sett, men som skulle känna sig utstötta ur samhället eller ur familjen, om de framfödde ett barn utom äktenskap. Icke sällan stegras den unga kvinnans själanöd ända därhän, att hon går från den läkare som vägrat henne sin hjälp direkt i sjön. Kan detta förutses, hava vi här återigen ett fall som står på gränsen till den medicinska indikationen och som i brist på en lagfäst social indikation enligt min mening bör behandlas som medicinsk, låt vara en s. k. utvidgad medicinsk indikation.

Jag kan för min del inte acceptera som princip att varje ogift kvinna i grossess skall ha rätt att få havandeskapet avbrutet. Jag menar nämligen, att man icke skall utan vidare böja sig i vördnad för en föräldrad opinion som hjärtlöst utlämnar den ogifta modern åt föraktet. Den konsulterade läkaren skall stå den unga kvinnan bi och söka övertyga henne om det riktiga i att sätta sig över världens dom. Han skall tala om för henne att det finns otaliga kvinnor som under havandeskapets första månader i det depressionstillstånd vari de då befinna sig önskat få havandeskapet avbrutet men om de lyckats övervinna denna frestelse fått en helt förändrad syn på saken längre fram när moderskänslorna vaknat och då tackat Gud att de träffat rådgivare som förmått dem att avstå från sitt uppsåt. Läkaren skall tala om för förstföderskan, att abortoperationen ingalunda är riskfri, att om den genomföres utan

Lagförslag om avbrytande av havandeskap m. m. (Forts.)

annat men för kvinnan det dock förekommer att hon blir steril för sitt återstående liv, och att de kvinnor äro många som genom hela livet bittert fått ångra det dyra pris de sålunda fått betala för sitt havandeskaps avbrytande.

Jag skall icke plocka fram flera exempel på fall, i vilka tillkomsten av ett barn skulle försätta kvinnan i så svårt nödläge eller eljest medföra så allvarlig fara för hennes välfärd, att ett avbrytande av hennes havandeskap kan anses socialt indicerat. De anförda exemplen kunna räcka såsom de viktigaste typfallen för att belysa, att det vid sidan av intressekollisioner av medicinsk, humanitär och eugenisk art, som kunna göra att ett avbrytande av havandeskap icke framstår som rättsstridigt, även finns en grupp, av samhällsförhållandena skapade intressekollisioner av icke mindre vikt, vilka icke av lagstiftaren kunna lämnas obeaktade.

På i huvudsak dessa skäl grundade jag för fyra år sedan det förslag till avfattning av den sociala indikationen, som jag nyss anfört. Denna definition återkom i huvudsak i samma skick i abortkommitténs förslag, där det stadgades, att havandeskap får avbrytas, när barnets tillkomst skulle ådraga kvinnan varaktig nöd eller ofärd, som finnes icke kunna på annat sätt avvärjas. Det är för denna formulering av den sociala indikationen, som jag i reservationen har uttalat sympati, då jag alltjämt anser, att en dylik bestämmelse skulle ha varit berättigad. Jag har emellertid också i reservationen anført skäl, varför jag i det läge, som frågan för närvarande har, inte anser det vara lämpligt eller nödigt att yrka någon ändring i den kungl. propositionen på denna punkt. Den innebär nämligen så många och så stora förbättringar i fråga om lagstiftningen på detta område, att man måste betrakta den såsom ett mycket stort framsteg. Man måste anse, att genom den socialmedicinska indikationen vägen dock har öppnats för kvinnor i nöd att vända sig till läkare. När det blir bekant, att läkaren inte såsom hittills städse måste ställa sig avvärjande till varje skäl för åtgärden, som inte är rent medicinskt, så är det att hoppas, att lagstiftningen kommer att föra läkarna och kvinnorna närmare varandra i denna angelägenhet.

I andra punkten av reservationen uttalar jag också rent principiellt min anslutning till uppfattningen att den kvinna, som avbryter sitt eget havandeskap, icke bör härför behandlas efter strafflagen. På detta område ligger reservationen helt utanför den kungliga propositionen, och något yrkande kan därför i denna del inte framställas. Jag har därför i närvarande ögonblick inte någon anledning att närmare ingå på den frågan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till § 1.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Det föreliggande förslaget avser ju att bereda möjligheter för laglig abort i alla de fall, där det kan uppvisas en officiellt rimlig anledning till sådan. Men den *stora* frekvensen av abort kommer att stå kvar lika obehindrad och lika straffbar och lika ledande till försök till abort som förut.

Den stora frågan är emellertid, att vid förbindelse mellan, särskilt en ogift kvinna, och en man sexuallivets påfrestningar kunna leda till en icke avsedd befruktning, och då detta upptäckes medför det särskilt i de högre och de förmögnare samhällsklasserna en stor vanära och de rysligaste lidanden. Då är det klart, att den individ, som ställes i sådant läge, gör en konst i samhällets lagstiftning och begagnar sig utan ringaste tvekan av de lärdomar, som han eller hon förvärvat sig, eller också vänder sig till så kallade abortteknici för att bli av med fostret. Detta förekommer i alla samhällsklasser, och kanske mest i de högsta, ty där är vanäran större. Detta förhållande kommer att obeskuret fortfara.

Lagförslag om avbrytande av havandeskap m. m. (Forts.)

Visserligen tillät Sovjet i sina första tider avbrytande av allt havandeskap om man inte ville fullfölja det. Men efter åtskilliga år fann Sovjet, att här måste man återgå till så kallade sociala indikationer såsom grund för att tillåta abort. Anledningen till Sovjets ändrade inställning vet jag inte, men den kan måhända förklaras därav, att denna sak har flera sidor.

Inför dessa faktiska svårigheter har nu också detta lagförslag blundat för det, som ger anledning till de största missförhållandena. Jag är heller inte beredd att föreslå något annat än vad som innehålles i den kungl. propositionen och utskottets förslag. Med dessa ord har jag endast velat framhålla, att här föreligger icke någon större reform. Man har endast sökt experimentera med hjälp i det lilla, där man ansett sig beredd att göra det.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De övriga av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen.

Genom en den 25 februari 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 146, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t dels föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g
om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen.

Härigenom förordnas, att 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen skall upphöra att gälla med utgången av år 1938,

dels ock förklarat sig vilja inhämta riksdagens yttrande över två vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om handel med preventivmedel,
- 2) förordning med vissa bestämmelser angående fosterfördrivande medel.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

Första kammarens protokoll 1938. Nr 35.

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)

inom första kammaren:

nr 251, av herr *Reuterskiöld*,

nr 255, av herr *Myrdal*, och

nr 257, av herr *Emil Andersson* m. fl., samt

inom andra kammaren:

nr 379, av herrar *Olsson* i Staxäng och *Hansson* i Hölö, samt

nr 383, av herr *Spångberg*.

I motionen I:251 hade hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga som lag ej mindre det framlagda förslaget till förordning om handel med preventivmedel än ock det likaledes framlagda förslaget till förordning med vissa bestämmelser angående fosterfördrivande medel med de ändringar i texterna, som kunde anses påkallade.

I motionen I:255 hade hemställts, att i samband med preventivlagens avskaffande apoteksinnehavare måtte förpliktas tillhandahålla preventivmedel.

I motionerna I:257 och II:379, vilka voro likalydande, hade hemställts, att det i propositionen framförda förslaget till upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen måtte avslås samt att vid sådant förhållande de i propositionen framförda förordningarna icke måtte föranleda till något riksdagens yttrande.

I motionen II:383 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid antagande av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om handel med preventivmedel de föreslagna paragraferna 3—6 måtte utgå ur förordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t förklara, att riksdagen vid sin granskning av de vid propositionen fogade förslagen till förordningar icke funnit anledning till andra erinringar än i utskottets utlåtande upptagits;

C) att motionerna I:251, 255 och 257 samt II:379 och 383 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A) och B).

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Enligt propositionens förslag skulle någon skyldighet för apoteksinnehavare att tillhandahålla preventivmedel icke införas, men i motionen I:255 hemställles att apoteksinnehavare måtte — i enlighet med de sakkunnigas och befolkningskommissionens av det övervägande antalet hörda myndigheter tillstyrkta eller utan erinran lämnade förslag — förpliktas tillhandahålla preventivmedel. Utskottet har funnit skäl tala för att preventivmedel skulle obligatoriskt finnas tillgängliga å apoteken. Därigenom skulle handeln med preventivmedel onekligen lättare kunna bringas upp på en eftersträvad högre nivå. Såvitt utskottet kunnat finna torde icke heller några mera väsentliga olägenheter vara förenade med en sådan anordning. Då den ifrågasatta skyldigheten emellertid mött vissa gensagor från apotekarhåll, anser utskottet att man för närvarande bör stanna vid att, på sätt i propositionen föreslagits, låta tillhandahållandet av preventivmedel å apoteken ankomma på apoteksinnehavarnas frivilliga åtagande.»

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Wagnsson*, vilken ansett, att det stycke av utskottets yttrande, som började med orden »Enligt propositionens förslag», bort hava följande lydelse:

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)

»Enligt propositionens förslag skulle någon skyldighet för apoteksinnehavare att tillhandahålla preventivmedel icke införas, men i motionen I:255 hemställas att apoteksinnehavaren måtte — i enlighet med de sakkunnigas och befolkningskommissionens av det övervägande antalet hörda myndigheter tillstyrkta eller utan erinran lämnade förslag — förpliktas tillhandahålla preventivmedel. Utskottet har funnit starka skäl tala för att preventivmedel skulle obligatoriskt finnas tillgängliga å apoteken. Därigenom skulle handeln med preventivmedel onekligen lättare kunna bringas upp på en eftersträvad högre nivå. Såvitt utskottet kunnat finna torde icke heller några mera väsentliga olägenheter vara förenade med en sådan anordning. Den ifrågasatta skyldigheten har emellertid mött vissa gensagor från apotekarhåll. Såväl medicinalstyrelsen som 1934 års sakkunniga, befolkningskommissionen och det övervägande antalet hörda myndigheter, som tillstyrkt förslaget, torde icke svävat i ovetenskap om apotekarkårens inställning. Med stöd av den förberedande utredning, denna fråga i olika instanser fått, anser utskottet att apoteksinnehavare bör förpliktas tillhandahålla preventivmedel.»

Herr Wagnsson: Herr talman! Det måste utan tvivel betecknas som ett stort framsteg, att första lagutskottet *enhälligt* tillstyrkt ett upphävande av preventivlagen. Visserligen torde lagen under sin 28-åriga tillvaro inte ställt till så mycket ohägn, som man vid dess antagande befarade. Denna lag har nämligen varit ett exempel på det slag av lagar, som i regel ostraffat fått överträdas. Men genom att i vissa fall hämma en lojal upplysningsverksamhet har lagstiftningen otvivelaktigt vållat ohägn. Den har ju dessutom bidragit till att respekten för gällande lag undergrävt, och den har vidare verkat neddragande på den nivå, varå den offentliga diskussionen och upplysningsverksamheten i könslivets frågor kommit att föras i vårt land, liksom på handeln med tekniska preventivmedel.

Det nu föreliggande förslaget innebär en lösning efter de av riksdagen 1934 uppdragna riktlinjerna — en lösning, som å ena sidan inte hindrar eller hämmar en ansvarskännande och lojal upplysningsverksamhet i hithörande ämnen, men som å andra sidan inte heller lämnar fritt spelrum åt en av vinningslystnad eller andra illojala grunder förestavad propaganda för användandet av preventivmedel.

Om utskottet enhälligt accepterat Kungl. Maj:ts förslag, föreligga dock i fråga om vissa detaljer delade meningar. Den reservation, jag har avgivit, berör frågan om apotekens skyldighet att tillhandahålla preventivmedel. Det är en detalj, som kan te sig oväsentlig i det genom lagförslaget aktualiserade problemkomplexet, men det är en detalj, som inte saknar sin principiella betydelse.

Det övervägande flertalet av de hörda myndigheterna ha påyrkat skyldighet för apoteksinnehavare att tillhandahålla preventivmedel. Medicinalstyrelsen har med skärpa gått in härför, likaså befolkningskommissionen och de särskilda sakkunniga, som utrett frågan. Skyldighet för apoteksinnehavare i detta avseende har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i yttranden av så gott som alla hörda myndigheter och sammanslutningar, av kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Västerbottens och Jämtlands län, de tre hörda handelskamrarna, Stockholms stads barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd, förste stadsfiskalen i Stockholm, förste provinsialläkarna i Södermanlands, Kronobergs, Gotlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län, sundhetsinspektören i Göteborg, landsfogdarna i Kronobergs, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län, poliskammaren i Norrköping, Värmlands

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)

länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler, svenska läkaresällskapet och centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund. Direkt mot detta förslag ha egentligen endast vissa apotekarsällskap samt förste stadsläkaren i Stockholm och — svenska sjukvårdsaffärernas riksförbund uttalat sig.

Utskottet har ställt sig mycket välvilligt mot tanken på att ålägga apoteks-innehavarna att tillhandahålla dessa medel. Jag har också i mitt yttrande i reservationen bara behövt ändra ett par ord i utskottsutlåtandet. Och så har jag av de premisser, utskottet haft, dragit en annan konklusion än utskottet. Det synes mig nämligen uppenbart, att om man verkligen vill höja upp denna handel till ett högre plan, bör inte apoteksinnehavare kunna undandra sig skyldigheten att medverka vid försäljningen av dessa varor. Att sjukvårdsaffärernas riksförbund avstyrker är ju ganska förklarligt. Apoteken kunna i någon mån, som det framhållits i åtskilliga yttranden, ha en inverkan på prisnivån och kunna också åstadkomma en viss kvalitetskontroll. Men framför allt: om allmänheten vände sig att förlägga dessa inköp till apoteken, kunde i framtiden ett ur olika synpunkter mindre önskvärt privatgeschäft med dessa alster stoppas, vilket i sin tur utan tvivel skulle innebära en sanering av denna handel. Det har ju också måst från utskottets sida föreslås en serie åtgärder för att förhindra, att detta privatgeschäft tar sig uttryck i en osmaklig reklam från de olika affärerna. Vi ha efter mitt förmenande ännu inte hunnit så långt, att man helt kan förlägga handeln med dessa varor till apoteken, men eftersom man bör syfta dit, och eftersom det inte, såvitt jag kan finna, anförts något bärande skäl emot det förslag, som från olika sakkunnigas och myndigheters sida anförts, har jag framställt yrkande om skyldighet för apoteksinnehavare att tillhandahålla preventivmedel.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Schlyter: Herr talman! För min personliga del skulle jag mycket väl ha kunnat instämma med herr Wagnsson, och hade den kungl. propositionen innehållit det förslaget, är jag säker på, att utskottet inte skulle ha gjort någon invändning emot det. Nu yttrar sig utskottet i sitt utlåtande på följande sätt: »Utskottet har funnit skäl tala för att preventivmedel skulle obligatoriskt finnas tillgängliga å apoteken. Därigenom skulle handeln med preventivmedel onekligen lättare kunna bringas upp på en eftersträfvansvärd högre nivå. Såvitt utskottet kunnat finna torde icke heller några mera väsentliga olägenheter vara förenade med en sådan anordning. Då den ifrågasatta skyldigheten emellertid mött vissa gensagor från apotekarhåll, anser utskottet att man för närvarande bör stanna vid att, på sätt i propositionen föreslagits, låta tillhandahållandet av preventivmedel å apoteken ankomma på apoteksinnehavarnas frivilliga åtagande.» I princip kan jag inte finna någon skillnad mellan utskottets ståndpunkt här och den av herr Wagnsson förfäktade. Hela skillnaden är den, att herr Wagnsson vill, att man inte alls skall nu fästa något avseende vid de motsträviga apotekarnas önskingar utan klämma till med detsamma och ålägga dem att sälja preventivmedel. Kungl. Maj:t har varit mild och nådig och uppskjutit ett ställningstagande i den punkten och har där följts av utskottet.

Jag har ingen betänklighet, herr talman, mot att yrka bifall till utskottets förslag i den punkten.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall icke yttra mig i sak om det föreliggande förslaget, men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten därpå, att samma fråga, fastän i mycket mera begränsat omfång, är behandlad av kon-

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)

stitutionsutskottet i dess utlåtande nr 17, som nyligen är utdelat. Det gäller bestämmelser rörande brott, begånget genom tryckt skrift. Kungl. Maj:t har föreslagit, att en bestämmelse i tryckfrihetsförordningen, icke i sekretesslagen utan i själva tryckfrihetsförordningen, skall upphöra att gälla. Konstitutionsutskottet tillstyrker, att förslaget antas såsom vilande. Men förslaget såsom vilande kan icke definitivt genomföras förrän efter nyval till andra kammaren, och man måste ju principiellt räkna med att en nyvald kammare kanske icke vill vara med om förslaget. Det är ju icke troligt, men i varje fall måste man ta hänsyn till den möjligheten. Därför saknar jag i det nu föreliggande förslaget en punkt, som efter min mening bort finnas med. Det är nämligen uppenbart, att en ändring i strafflagen icke kan medföra en ändring av tryckfrihetsförordningen. En lag av lägre rang kan icke upphäva en lag av högre rang. Och när straffskyldighet är stadgad i tryckfrihetsförordningen — texten finnes återgiven i konstitutionsutskottets utlåtande nr 17 — är det klart, att den står kvar. Det har departementschefen också sagt, men han anser, att man kan tillåta denna överensstämmelse med strafflagen. Efter min mening borde herr talman, det föreliggande förslaget angående upphävande av andra stycket av 13 § — texten står i lagutskottets betänkande nr 43 på sid. 4 — ha åtföljts av en övergångsbestämmelse, som sade, att i den mån detta stycke i sagda paragraf avser brott, begånget genom tryckt skrift, träder upphävandet icke i kraft förrän tryckfrihetsförordningen i den punkten blivit ändrad. Det hade varit det naturliga.

Nu är frågan icke av så synnerligen stor praktisk betydelse, eftersom det icke förekommer så värst många åtal — de äro kanske mycket lätt räknade — enligt denna bestämmelse i tryckfrihetsförordningen, och det är icke troligt, att det blir fråga om några åtal i framtiden heller. Men en sådan överensstämmelse bör icke få finnas, och jag har velat betona, att det efter min mening hade varit riktigast och även grundlagsenligast, för att icke säga nödvändigt, att ha en sådan övergångsbestämmelse. Nu kommer tryckfrihetsförordningens bestämmelse angående ifrågavarande brott, som begås genom tryckt skrift, att gälla under dessa år. Straffskyldigheten kvarstår enligt tryckfrihetsförordningen, men straffsatsen, som skulle finnas angiven i strafflagen, är upphävd. Däremot står kvar i tryckfrihetsförordningen bestämmelsen, att skriften skall konfiskeras.

Jag kan icke finna, att detta är riktigt, men jag har intet yrkande att framtälla.

Herr Andersson, Emil: Herr talman! Sveriges kristliga farmaceutförening har i sitt yttrande över såväl de sakkunnigas som befolkningskommissionens förslag till förordning om handel med preventivmedel, vilka förslag Kungl. Maj:t lagt till grund för sitt för riksdagen framlagda förslag, uttalat följande principiella och etiskt tungt vägande synpunkter: Inställningen till frågan om preventivlagen är givetvis i hög grad beroende av uppfattningen, huruvida bruket av preventivmedel överhuvud taget kan anses berättigat eller icke. Det erkännande av det berättigade i bruket av preventiva medel, som befolkningskommissionen vill bibringa svenska folket, står i strid mot kristen etik. Föreningen tillåter sig också framhålla, att det är staten ovärdigt att, på samma gång som kyrkans tjänare och ungdomens fostrare undervisa om vad kristen moral innebär, propagera för undervisning om samt genom de halvstatliga apoteksinrättningarna tillhandahålla de medel, varigenom de yttre, påtagliga riskerna för överträdelse av denna moral elimineras. Det har väckt berättigad förvåning att kommissionen, som tillsatts för att föreslå åtgärder mot den sjunkande nativiteten, finner sig böra förorda åtgärder för än mera

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)
allmänt praktiserad födelsekontroll. Då orsak och verkan icke kunna skiljas, torde, alla motsatta påståenden till trots, följden därav icke kunna bli någon annan än den hotande folkdödens påskyndande. Vad som anföres om preventivmedlens obetydliga inflytande på folkminskningen förefaller icke vila på tillförlitlig grund.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna 257 i första kammaren och 379 i andra kammaren.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att påpeka, att detta betänkande är ett komplement till det, som vi behandlade under föregående punkt på föredragningslistan. De båda ingripa i och betinga varandra. Här föreligger också ett fruktlöst försök från samhällets sida att kämpa mot sexualdriftens yttringar.

På den tid, när jag lärde mig strafflagen, innehöll den förbud för »lönskaläge», men nu lär det vara upphävt. Alltså är nu lönskaläge tillåtet. Men när det gäller tillgången till preventiva medel att användas i lönskaläge för att förhindra sådana följder, som kunna föranleda tillgripande av aborter, vilka vi behandlade i det föregående betänkandet och som böra motarbetas, skall man numera inte kunna få köpa sådana preventivmedel annat än på ett minskat antal ställen hos särskilt privilegierade. Och inte heller vet man, efter vilka grunder dessa privilegierade skola utväljas.

Denna lagstiftning kommer alltså att verka i den riktningen, att antalet aborter ökas, vilket man avsåg att förhindra genom den författning, som framlades i det föregående betänkandet.

Jag har intet yrkande att framställa i denna röriga fråga. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att de här två lagstiftningarna utgöra ett fåfängt sprattlande i samhället att genom lagstiftning reglera ifrågavarande företeelser, med resultat att man i vissa fall förvärrar tillståndet. Aborterna på lönnvägar komma att öka i antal i samma mån som man söker begränsa användning av medel för att undvika befruktning.

Herr Schlyter: Med anledning av det framställda avslagsyrkandet ber jag att under återopande av utskottsutlåtandet få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Beträffande det av herr Reuterskiöld gjorda påpekandet, att efter antagandet av det föreliggande lagförslaget, som innebär ett upphävande av preventivlagen, alltså tryckfrihetsförordningens bestämmelser skulle äga gällande kraft, så att utbudande till salu av föremål, som omförmälas i tryckfrihetsförordningens 3 § 13 mom., alltså skulle vara straffbelagt, om det sker i tryckt skrift, har jag en annan uppfattning än herr Reuterskiöld i fråga om giltigheten av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Då det i tryckfrihetsförordningen hänvisas till att brottet skall straffas enligt allmän lag och den allmänna lagen är upphävd, finns det ju inga bestämmelser att straffa brottet efter. Då hänger tills vidare kvar såsom några ord utan betydelse i tryckfrihetsförordningen beskrivningen på det, som var straffbart, medan det ännu fanns någon motsvarighet till stadgandet i den allmänna lagen. Den komplikation, som herr Reuterskiöld här talade om, kan alltså icke inträda. Saken har beaktats under förarbetena och — det tror jag mig veta — även av lagrådet. Det har inom utskottet icke rått några delade meningar om den frågan.

Herr Reuterskiöld: Ja, herr talman, att första lagutskottets ärade ordförande icke delar min uppfattning i denna fråga, förstår jag, eftersom det står i konsekvens med den ståndpunkt, som han intagit förut och som av kam-

Ang. upphävande av den s. k. preventivlagen. (Forts.)
maren ogillats. Det gällde frågan om krigsdomstolarna och grundlagens bestämmelser därom. Då hävdade den ärade talaren precis samma uppfattning som nu, nämligen att om man upphävde lagstiftningen om krigsdomstolarna, betydde det ingenting, vad som stod därom i grundlagen. Men konstitutionsutskottet och kammaren hade en motsatt mening.

Herr **Schlyter**: När kammaren i dag kommer att gilla min ståndpunkt i denna fråga, visar det, att herr Reuterskiölds jämförelse icke var träffande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering; 2:o), av herr *Wagnsson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Andersson, Emil*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna I: 257 och II: 379.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckt motion angående de inom statskyrkans ram existerande fria evangeliska samfundens rättsliga ställning m. m. *Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 104, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Moseson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en allsidig utredning av frågan om de inom statskyrkans ram existerande fria evangeliska samfundens rättsliga ställning samt om behovet av förbättrad lagstiftning rörande s. k. främmande trosbekännare.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Schlyter, Wagnsson, Karl Johan Olsson, Roos* och *Bergquist*, fru *Östlund* ävensom herr *Olsson* i Mellerud ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om en revision av gällande dissenterlagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Den religiösa och kyrkliga utvecklingen i vårt land under de senaste hundra åren har lett till den svenska enhetskyrkans sönderfallande och till uppkomsten av flera fria trossamfund och andra i förhållande till folkkyrkan avvikande riktningar. Endast ett ringa antal medlemmar av dessa samfund ha begagnat sig av rätten att enligt dissenterlagens medgivande utträda ur statskyrkan och bilda s. k. dissentersamfund. Det ojämförligt största antalet av dem, som i tro och lära avvika från den svenska statskyrkan, äro fortfarande formellt medlemmar av henne, och de ha inom statskyrkans ram bildat fria samfund med egen sakramentsförvaltning och egna

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.) predikanter och församlingsledare. Detta faktiska förhållande, att statskyrkan icke längre är en enhetskyrka utan att flera fria trossamfund existera och komma att alltfört existera, skapar problem, som staten i sin lagstiftning icke gärna kan undgå att ta ställning till. Försök ha ju redan i slutet på 1850-talet och även senare gjorts att ordna förhållandet mellan statskyrkan och de nämnda samfunden genom en dissenterlagstiftning, men det kan knappast sägas, att dessa försök slagit väl ut. Under tiden ha de fria trossamfunden ökat sitt medlemsantal och stabiliserats, så att för närvarande en ganska stor procent av svenska folket har sin andliga hemortsrätt inom dessa samfund och religiösa rörelser.

Det jag nu sagt citerar jag från den frikyrkliga samarbetskommitténs sekreterare, rektor N. J. Nordström, som i utskottet hördes som sakkunnig. Jag kommer också i fortsättningen att hålla mig till den redogörelse han lämnade i utskottet. Han angav bland annat några siffror, som kunna ge en föreställning om de fria samfundens nuvarande status och inflytande.

Svenska missionsförbundet hade enligt senast tillgängliga statistik för år 1937 över 111,000 församlingsmedlemmar, 69,000 medlemmar i ungdoms- och juniorföreningarna och nära 107,000 barn inskrivna i söndagsskolorna. Svenska baptistsamfundet hade samma år 63,000 församlingsmedlemmar, 25,500 medlemmar i ungdoms- och juniorföreningarna och 52,000 söndagsskolbarn. Metodistkyrkan hade 15,000 församlingsmedlemmar, 8,500 medlemmar i ungdomsföreningarna och 14,000 söndagsskolbarn. Detta gör tillsammans över 189,000 församlingsmedlemmar, 103,000 medlemmar i ungdoms- och juniorföreningarna och 173,000 söndagsskolbarn. Om man beräknar, att cirka 50 procent av ungdomsföreningarnas medlemmar också äro medlemmar av församlingarna, återstå ändå omkring 436,000 personer, som äro matrikulerade i de tre nämnda samfunden. Räknar man därtill, att pingströrelsen har omkring 70,000 medlemmar i sina församlingar och 50,000 söndagsskolbarn samt frälsningsarmén och andra fristående organisationer minst 50,000 matrikulerade, så kommer man till en summa, som betydligt överstiger 600,000 personer eller med andra ord omkring 10 % av hela svenska folket.

Av svenska missionsförbundets, svenska baptistsamfundets och metodistkyrkans statistik framgår också, att de årligen insamla på frivillighetens väg mer än 10 miljoner kronor för sin verksamhet.

Tre alternativ erbjuda sig, då det gäller att med tillämpning av religionsfrihetens grundsats ordna de kyrkliga förhållandena i det moderna samhället. Dessa äro följande:

1. Skilsmässa mellan stat och kyrka och de olika religiösa samfundens principiella likställighet inför lagen och staten.

2. Statskyrkans bibehållande och antagandet av en dissenterlag, som ger de från statskyrkan avvikande samfunden och sammanslutningarna rätt att utträda ur henne och bilda s. k. dissentersamfund.

3. Statskyrkans bibehållande och antagandet av en särskild lagstiftning för sådana religiösa samfund, som inom statskyrkans ram vilja bedriva självständig verksamhet utan att bilda s. k. dissenterförsamlingar.

De frikyrkliga samfunden i vårt land ha vid olika tillfällen, särskilt vid de vart femte år återkommande frikyrkomötena, uttalat sig för det första alternativet, d. v. s. upplösandet av bandet mellan stat och kyrka. De ha menat, att endast detta innebure ett radikalt förverkligande av religionsfrihetens princip, då, vilken form en statskyrka än har och hur dess förhållande till staten än gestaltar sig, den ju innebär, att staten på något sätt ställer ett av kyrkosamfunden i en särställning och gynnar det, ett ställningstagande som man ansett icke kunna bringas i överensstämmelse med religionsfrihetens grundsats.

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

Detta första alternativ torde emellertid icke nu vara aktuellt vad vårt land angår.

Det andra alternativet, som innebär rätt till fritt utträde ur statskyrkan och bildandet av dissentersamfund för dem, som ej anse statskyrkoformen vara det lämpligaste sättet för ordnandet av statens förhållande till kyrkan, har ju på senare tid ivrigt anbefallts från folkkyrkligt håll. Man vill omarbета och förbättra den nuvarande dissenterlagen av 1873, så att de frikyrkliga skulle kunna i enlighet med dess bestämmelser bilda dissentersamfund. År 1925 till-satte Kungl. Maj:t de s. k. religionsfrihetssakkunniga, som två år senare fram-lade ett förslag om vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan.

De frikyrkliga samfunden ha genom sin samarbetskommitté i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit, att de för sin del icke anse religionsfrihetssakkunni-gas förslag tillfredsställande. Det rör endast en detalj i ett stort frågekomplex, och de frikyrkliga samfundens styrelser ha tillika med samarbetskommittén trots sig kunna förutse, att ett medgivande av rätten till fritt utträde ur stats-kyrkan enligt religionsfrihetssakkunnigas förslag knappast komme att ha till följd, att några frikyrkliga skulle vilja begagna sig av denna rätt. Resultatet av en sådan lagstiftning bleve sannolikt detsamma som resultatet av 1860 års dissenterlagstiftning: den senare blev alldeles verkningslös med hänsyn till dem, vilkas kyrkliga förhållanden man ville ordna. De frikyrkliga samfunden äro därför principiellt emot att utbryta frågan om fritt utträde ur statskyrkan ur det större sammanhang, som den hör till, och söka lösa den frågan utan hän-syn till andra, som förefalla viktigare. Men givetvis bör en dissenterlag fin-nas och möjlighet medgivas att utträda ur statskyrkan för sådana, som av samvetsskäl anse sig tvingade att taga ett sådant steg och för sådana, som av kyrkliga och principiella skäl äro förhindrade att tillhöra den, t. ex. katoliker. Men då utträde nu så gott som helt och hållet upphört från medlemmar av fri-kyrkosamfunden, förefinnes här icke något egentligt frikyrkligt behov. Meto-distkyrkan, som ju är ett dissentersamfund, består till ungefär två tredjedelar av medlemmar, som alltfört kvarstå i statskyrkan. Utträde torde där icke förekomma annat än i den utsträckning, som är nödvändig för att man skall få bilda en dissenterförsamling eller när någon vill anlita en metodistpastor att förrätta vigsel. Icke heller frågan om bildandet av dissentersamfund och utträde ur statskyrkan kan alltså för närvarande anses som ett aktuellt spörs-mål inom frikyrkosamfunden.

Återstår så det tredje alternativet, nämligen en särskild lag eller förord-ning för sådana religiösa samfund och korporationer, som vilja utöva fri och självständig religiös verksamhet inom folk- eller statskyrkans ram. Det är om en sådan lagstiftning rektor Mosesson motionerat. Det skulle således här gälla en av den religiösa och kyrkliga utvecklingen i vårt land betingad ny lagstiftning. I vilken riktning den kyrkliga utvecklingen än må komma att gå i framtiden, kan man med stor säkerhet utgå ifrån att statskyrkan aldrig kom-mer att bli ensam bärare och vårdare av det religiösa livet och arbetet i landet. Det kommer att vid sidan av henne eller inom hennes yttre ram finnas andra kristna samfund, och det förefaller, som om det kunde vara ett statens intresse att bättre än vad hittills skett ordna och fastställa dessa samfunds eller korpo-rationers rättsliga ställning. Om statens intresse för religionen som en viktig faktor i folkets liv även i fortsättningen skall ta sig uttryck i upprätthållandet av en statskyrka, bör ju icke detta betyda, att det icke också är ett statens intresse, att förhållandet mellan å ena sidan de nämnda fria samfunden och staten och å andra sidan mellan dem och statskyrkan blir i lag fastställt. Vad det senare förhållandet angår, har man, såsom förut från kyrkligt håll påpe-kats, velat göra gällande, att det i ordningens och klarhetens intresse vore önsk-

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

värt, att den ena parten ställer sig helt fri i förhållande till den andra, d. v. s. att de frikyrkliga samfunden utträda ur kyrkan. Detta vore kanske riktigt, om det här gällde ett förhållande mellan två samfund, som båda stode i samma ställning till staten. Men så länge utträdet ur statskyrkan medför konsekvenser, som beröra medborgarnas förhållande i samhället, och så länge ett utträde de facto betyder ett avstående från rätten att öva något inflytande på en för de religiöst intresserade så viktig angelägenhet som statsreligionen, torde man icke kunna beteckna det som stridande mot någon rättsprincip att i lag fastställa vissa regler även rörande förhållandet mellan statskyrkan och de frikyrkliga samfunden, även om dessa samfunds medlemmar icke officiellt utträda ur kyrkan och bilda dissentersamfund.

Vilka frågor skall då en eventuell lagstiftning på detta område främst ta sikte på? Uppenbart är, att de fria samfunden icke önska något slag av förstatligande, d. v. s. någon sådan ordning, som ställer dem i beroendeförhållande till staten. De ha omfattat frikyrkoprincipen, och varje sådant förhållande mellan stat och kyrka, som inkräktar på kyrkans frihet att själv ordna sina inre angelägenheter, strider mot denna princip. De begära icke av staten ekonomisk hjälp för sin religiösa verksamhet. Kyrkofriheten betrakta de som en nödvändig följd av religions- och samvetsfriheten. Denna frihet innebär kyrkosamfundets rätt att utan statligt eller annat tvång verka i enlighet med sina egna grundsatser och fullfölja de syften, för vilka det är till.

När sålunda de fria samfunden önska, att deras rättsliga ställning i samhället ordnas i överensstämmelse med religions- och kyrkofrihetens grundsatser, så gäller det för det första deras ställning till staten som sådan, t. ex. deras skyldighet att betala skatt. Här råder för närvarande ett ganska kaotiskt förhållande. Medan exempelvis metodistkyrkan och evangeliska brödräfsamlingen samt katolska kyrkan gälla som fromma stiftelser och sålunda äro befriade från inkomst- och förmögenhetsskatt och betala arvsskatt efter en lägre skala, räknas icke baptistsamfundet och svenska missionsförbundet samt evangeliska fosterlandsstiftelsen som fromma stiftelser, varför de nödgas betala skatt efter andra skalor. Det är ett livligt önskemål bland de frikyrkliga att de religiösa samfundens skatteplikt fastställes efter mer enhetliga grunder än vad nu är fallet.

För det andra har man pekat på en fråga, varom särskild motion blivit väckt vid årets riksdag, nämligen om den frikyrkliga vigselns legalisering. Från frikyrkligt håll har man vid flera olika tillfällen framhållit det obligatoriska civiläktenskapet som den från religions- och samvetsfrihetens synpunkt lämpligaste formen för äktenskapets ingående. Riksdagen har emellertid helt nyligen avslagit en motion om obligatoriskt civiläktenskap. Det är lätt att förstå de olägenheter, som ligga däri, att de frikyrkliga nu måste underkasta sig två vigslar, en borgerlig och en religiös. Det faktum, att den frikyrkliga vigseln icke har rättslig karaktär, annat än om det gäller vigsel verkställd av pastor inom dissentersamfund och om de som vigas äro från statskyrkan utträdade, ger åt denna vigsel en lägre valör än den kyrkliga har. Denna fråga är för de frikyrkligas vidkommande ingen liten fråga. En eventuell utredning av spörsmålet skall säkerligen finna former, som kunna vara fullt trygghande för staten och på samma gång ge rättvisa åt de frikyrkliga samfunden. Klart är ju, att samhället eller staten måste kräva vissa kvalifikationer av dem, som skola utföra en legal handling, men de frikyrkosamfund, som beröras av en eventuell lagstiftning härvidlag, ha nått den stadga och ordning, att de väl kunna fylla berättigade krav i detta avseende. Om staten genom något sitt organ efter vederbörlig prövning ger licens eller auktorisa-

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

tion åt personer, som samfundens styrelser under ansvar förorda, föreligger nog ingen risk för missbruk av rätten.

En tredje fråga, som borde kräva uppmärksamhet från statsmakternas sida, är religionsundervisningen i skolorna. Om en person formellt utträder ur statskyrkan, förlorar han därmed rätten att meddela religionsundervisning eller bli folkskollärare. Det finns för närvarande många hundra folkskollärare och läroverkslärare inom de frikyrkliga samfunden, men om dessa skulle bli dis-senters, d. v. s. utträda ur statskyrkan, kunde de icke behålla sin anställning. Metodister, som utträtt ur statskyrkan, äro nu utestängda från möjligheten att bli lärare, huru väl kvalificerade för uppgiften de än äro, medan den formella tillhörigheten till statskyrkan ger även mot kristendomen fientligt inställda personer rätten och vad folkskollärarna angår väl också skyldig-heten att meddela religionsundervisning.

Ett fjärde exempel i fråga om de frikyrkliga samfundens förhållande till statskyrkan utgör den frikyrkliga begravningen. När den nu gällande begravningslagen för några år sedan antogs, tillgodosågo statsmakterna i viss utsträckning ett frikyrkligt önskemål. Frikyrkopastorerna kunde nu få rättig-het att begrava den, som givit förordnande därom eller vilkas anhöriga därom gjorde hemställan. Men dessa begravningar fingo icke kallas frikyrkliga begravningar. Man fastställde i lag två begravningsformer, nämligen begravning i svenska kyrkans ordning och begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Åtskilliga slitningar ha uppstått på grund av de frikyrk-ligas önskan att vid anmälan om begravning kalla denna senare begravnings-form för frikyrklig vid sidan om den officiella beteckningen. Vidare infördes i lagtexten den bestämmelsen, att kyrka icke må upplåtas för sådan begravning, såvida ej särskilda skäl därtill äro. För somliga kyrkoherdar finnas aldrig några »särskilda skäl». De öppna aldrig en kyrka för en frikyrklig begravning. Därför måste ofta frikyrkliga begravningar äga rum under det svåraste väder ute på kyrkogårdarna, medan kyrkan står tom och uppvärmd alldeles intill. Gravkor finnas nämligen icke överallt. Här behövdes, menar man på frikyrkligt håll, tydligare bestämmelser, av vilka det kunde framgå, att en frikyrklig begravning också kan vara en kristlig begravning och följ-aktligen icke kan anses som något vanhelgande av kyrkorummet.

För det femte och till sist påpekas behovet av lagstiftning rörande ideella föreningars rättsliga ställning. Det skulle i detta fall gälla de frikyrkliga församlingarna i deras egenskap av ideella föreningar. Dessa församlingar ha ju i allmänhet antagit stadgar, som reglera deras verksamhet, men gång efter annan uppstå rättsfall, för vilkas avgörande det icke finns någon ledning vare sig i gällande lag eller domstolspraxis. Även i fråga om förhål-landet mellan samfunden och församlingarna, d. v. s. mellan överföreningar och underföreningar, kunna rättsfall förekomma, utan att några lagbestäm-melser finnas, som kunna åberopas vid förekommande tvister. Det råder i vissa fall mycken osäkerhet rörande äganderättsförhållanden, förhållandet mel-lan majoritet och minoritet o. s. v. Då de frikyrkliga samfunden och försam-lingarna besitta egendom till mycket stora värden — endast de tre nämnda samfunden ha mer än två tusen kyrkor och kapell med ett värde av betydligt mer än 60 miljoner kronor — förstår man, att äganderättsproblem här kunna uppstå, som samhället icke borde vara alldeles likgiltigt inför. En utredning av dessa frågor synes i varje fall vara väl motiverad.

Med denna motivering, för vilken jag, såsom jag inledningsvis anförde, har den inom utskottet av rektor Nordström förebrogta utredningen att tacka, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

Herr **Ewerlöf**: Herr talman! Jag befinner mig i den något ovanliga ställningen att gentemot utskottets ärade ordförande få föra utskottets talan. Eljest bruka ju han och utskottets majoritet vara ett.

Jag tror mig våga påstå, att den föreliggande frågan har behandlats på ett mycket välvilligt sätt såväl från majoritetens som minoritetens sida. Att vi slutligen kommit att stanna i olika meningar, torde närmast ha sin förklaring däri, att vi haft olika uppfattning om lämpligheten av att taga den föreliggande motionen såsom utgångspunkt för en utredning av ifrågavarande synnerligen ömtåliga och invecklade spörsmål.

Utskottet har ju den praxis, att det tillstyrker beslut om utredning på grund av en väckt motion i sådant fall, då det anses, att motionen dels uppvisar ett behov av en utredning av ett visst spörsmål, och dels lämnar uppslag för utredningens bedrivande, som te sig från utskottets synpunkt framkomliga.

Vad nu först beträffar frågan om behovet av en riksdagens framställning om utredning av dessa frågor, ber jag att få framhålla, att det i mycket näraliggande syften gjorts framställningar, som äro på Kungl. Maj:ts prövning beroende. Dels föreligger en framställning från 1929 års kyrkomöte, att Kungl. Maj:t ville i samband med behandlingen av 1925 års religionsfrihetssakkunnigas betänkande låta verkställa en allsidig utredning angående vissa med frågan om vidgad rätt om utträde ur svenska kyrkan sammanhängande kyrkoorganisatoriska frågor, och dels har en skrivelse ingivits till Kungl. Maj:t den 17 juni 1935 från frikyrkliga samarbetskommittén av i huvudsak samma innehåll som den nu väckta motionen. Det finns således redan nu anledning för Kungl. Maj:t att, om så anses lämpligt, igångsätta en utredning av dessa spörsmål. Därest nu jämväl riksdagen beslutar en framställning i frågan, så kan det lätt uppfattas som en opinionsyttring till förmån just för de i motionen angivna riktlinjerna, under det att eljest Kungl. Maj:t har frihet att lägga upp utredningen på ett mera allsidigt sätt.

I fråga om de riktlinjer, som äro angivna i motionen, ha vi ju av det anförande, som herr Schlyter nyss hållit, fått veta, att tyngdpunkten i motionen icke är, att man vill bereda ökad möjlighet för utträde ur statskyrkan och en förbättrad dissenterlagstiftning för de samfund, som på det sättet taga steget ut från statskyrkan, utan det är, att man vill för dessa samfund åstadkomma en rättslig reglering inom statskyrkans ram. Det är själva huvudfrågan i denna motion, och genom att på grundval av motionen besluta en utredning får man också anses ha tagit ställning till denna fråga. Efter det anförande, som herr Schlyter höll, är det ju tydligt, att han helt och hållet har anslutit sig till den uppfattning, som inom utskottet framlades från rektor Nordströms sida. Vi hade ju dessutom förmånen att i utskottet få en utläggning av dessa frågor från en representant för statskyrkan, nämligen kyrkoherde Andræ. Han har emellertid inte lämnat något skriftligt dokument efter sig, och därför befinner jag mig tyvärr inte i samma gynnsamma läge som herr ordföranden, att jag kan komma ifrån min uppgift genom att uppläsa det anförande, han höll inför utskottet.

När det gäller en reglering av de frikyrkliga samfunden inom statskyrkans ram, kan jag mycket väl vara med, så långt det gäller en reglering för s. k. ideella föreningar överhuvud taget, d. v. s. en reglering sedd ur mera rent civilrättslig synpunkt. Jag tror också, att det kan vara ett behov — och det är ett behov, som gör sig gällande även på andra samhällslivets områden — att få en lagstiftning om ideella föreningar. Men det upplyses ju också i utskottsutlåtandet, att man inom justitiedepartementet har igångsatt en förberedande utredning angående lagstiftning för ideella föreningar. Därmed är motionären emellertid inte tillfreds, utan han syftar dessutom till att få en legalisering av vissa

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

kyrkliga handlingar ifrån frikyrkosamfundens sida inom statskyrkans ram, bland annat att få erkänd rättsverkan åt vigsel i frikyrklig ordning. Det förefaller mig åtminstone, och jag tror, att det har varit bestämmande för utskottets majoritet, att det icke kan vara en framkomlig väg att på detta sätt söka en lösning på de frågor, som här anmäla sig. Jag tror inte, att det är möjligt, så länge vi ha en statskyrka, att inom dess ram genom statens mellankomst legalisera även formerna för de fria samfundens kyrkliga handlingar. Det är en helt annan sak än den civilrättsliga frågan, som anknyter sig till en lagstiftning angående ideella föreningar, en lagstiftning som efter vad jag nyss framhållit även jag finner behöfvlig.

Sedan är det vissa andra, mera perifera frågor, som varit berörda här, nämligen skattefrågorna. Första lagutskottet har knappast ansett, att det har möjligheter att tränga närmare in i frågan huruvida vissa ändringar i nu gällande beskattningsregler, närmast då arvs- och gåvobeskattningen, skulle vara påkallade för att skapa rättvisa på detta område. Det är mycket möjligt, men det är en fråga, som i så fall lämpligen bör aktualiseras i ett annat sammanhang än det förevarande.

Jag tror, herr talman, att jag med dessa ord i korthet har angivit, vad som har varit för utskottet bestämmande, när man icke har velat på grundval av denna motion hemställa om att Kungl. Maj:t måtte vidtaga en utredning. Vi ha därmed icke alls avsett att ställa oss avvisande mot att en utredning — en allsidig och opartisk sådan — sker i dessa frågor, men vi ha utgått ifrån att en sådan under alla förhållanden skall komma till stånd genom Kungl. Maj:ts försorg på grund av de framställningar, som äro till Kungl. Maj:t ingivna och där kunna förväntas bli föremål för prövning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Reuterskiöld*.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Den motion, som utgjort utgångspunkten för det utskottsutlåtande, som här föreligger, avser dels en utredning av de frikyrkligas ställning inom svenska kyrkans ram, dels en revision av dissen-terlagen. Hela denna fråga är för det första ganska ingripande och för det andra mycket ömtålig.

Förhållandet mellan kyrkan och de frikyrkliga samfunden har undergått en mycket glädjande förändring under de senaste årtiondena. Den, som kommer ihåg hur det var i slutet av 1870- och början av 1880-talen, minnes, hur stark spänning som då rådde mellan de frikyrkliga och kyrkan. Jag har från denna tid många minnen, som äro pinsamma att tänka på, men allt eftersom tiden har gått, har förståelsen mellan kyrkan och de frikyrkliga samfunden blivit allt större, och man kan, såsom också motionären påpekat, med glädje konstatera, att en bestämd avspänning har skett och att i vidsträckt omfattning ett samarbete äger rum mellan kyrkan och de frikyrkliga samfunden.

Jag kan också säga, att de frikyrkligas arbete varit till välsignelse för vårt folks religiösa fostran, och även kyrkan har lärt mycket och tagit impulser från de frikyrkliga kretsarna, som varit till gagn och välsignelse. Detta vill jag erkänna. På samma gång torde jag också kunna säga, att kyrkan i sin mån har utövat ett välgörande inflytande på de frikyrkligas framträdande och åskådningssätt.

Det råder alltså nu en glädjande fred mellan svenska kyrkan och de fria kristna församlingsbildningarna, men i allt fall är tillståndet i många avseenden ganska oklart. Man ser ju, att det finns tendenser från de frikyrkligas håll att alltmer tränga in på kyrkans verksamhetsområde. Särskilt måste man

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)
observera, att man börjar begära legalisering av kyrkliga handlingar, t. ex. brudvigsel, så att dylika handlingar, om de utföras av föreståndare eller predikanter inom de frikyrkliga föreningarna, skulle ha full legal verkan.

Om så blir fallet, kommer detta att innebära, att varje frireligiöst samfund blir en kyrka inom kyrkan, men det anser jag vara lika förkastligt som om någon korporation blir en stat i staten — något, som man aldrig ansett vara tolerabelt. Att ha *ett* prästerskap i den svenska kyrkan, som förrättar vigsel, och *ett annat* prästerskap i vart och ett av de frikyrkliga samfunderna, som hade samma befogenhet — allt inom samma kyrka — det bleve ren anomali. Att frikyrkopredikanter kunna förrätta jordfästning är en annan sak; den går ju under namn av borgerlig begravning.

När jag hör herr Schlyter beskriva, hur det kan gå till vid frikyrkliga begravningar, så undrar jag om han inte betydligt avviker från vad som faktiskt äger rum. Att t. ex. de frikyrkliga med sina begravningar skulle få stå ute i det allra värsta oväder, medan kyrkoportarna äro stängda för dem, är icke riktigt. Vid kyrkomötets behandling av frågan var det tvärtom en förutsättning, att när det rådde ett svårt och hälsofarligt väder, skulle kyrkan öppnas även för borgerliga begravningar. Vidare ha frikyrkosamfunden sina missionshus, och i alla de fall jag känner till sker själva jordfästningen i missionshuset, och sedan tågar begravningsföljet ut till kyrkogården, där liket nedsättes. Då kan det hända, att detta sker i svårt väder, men de kyrkliga begravningarna få också underkasta sig detta. Jag tror, att det inte är riktigt, vad herr Schlyter har sagt härom.

Jag framhöll, att förhållandena äro oklara, och jag tror inte, att man vinner någon full klarhet, så länge de frikyrkliga formellt stå kvar inom kyrkan. Det finns i vårt land ett stort antal frireligiösa riktningar, och nya frikyrkosamfund växa ideligen fram. Ett av dessa samfund, pingstvännerna, som har en mycket stor utbredning, är ett ganska nyligen bildat samfund, och andra kunna tänkas uppkomma efter hand, så att det blir en stor mängd av sådana. Att ha alla dessa inom kyrkan kan inte i längden lända till någon välsignelse för det andliga livet i vårt land. Kyrkan kommer därigenom helt enkelt att upplösas inifrån, och de frikyrkliga samfunden komma att trängas med varandra inom kyrkans ram. Jag tror inte, att det kan bli någon fullkomlig reda och några tillfredsställande förhållanden på annat sätt än att de frikyrkliga bilda fullt självständiga kyrkosamfund utanför statskyrkans ram.

Det är klart, att detta skulle kräva en omfattande förändring i vår lagstiftning. Det skulle naturligtvis förutsätta fritt utträde ur den svenska kyrkan och vidare förändring av grundlagen i de delar, där de frikyrkliga äro avstängda från vissa rättigheter i staten och samfundet. Men jag tar för givet, att detta är en sak, som inte är oövervinnelig. Skall man göra en verklig reform, så får man naturligtvis göra den grundligt med sikt på lång framtid och söka ordna det så, att det kan bli verkliga gränser och klara förhållanden. Vi ha ju haft länder, där stat, kyrka och frikyrka ha stått fullständigt fristående från varandra, t. ex. Skottland. Det kyrkliga livet i Skottland har gått sin gilla gång, och dessa kyrkor ha icke kommit i oförsonlig strid med varandra, utan det gick tvärtom så, att de så småningom slöto sig tillsammans och arbetade vid varandras sida i det största samförstånd.

Kyrkoproblemet är en mycket ingripande och omfattande fråga. Det kan hända, att den sista utvägen blir, att man på allvar tar upp frågan om upplösning av det månghundraåriga band, som har rått mellan den svenska kyrkan och den svenska staten. Jag må säga, att jag visserligen inte ser med någon glädje framåt mot ett dylikt perspektiv, därför att jag vet och erkänner, att kyrkan har haft mycket gagn av det stöd, hon har fått av staten. Men å

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

andra sidan lägger också staten på kyrkan sitt förmynderskap, som mången gång sätter henne i ett prekärt läge. Vi kunna visserligen inte klaga över att staten på något sätt har förhindrat en fri evangelisk förkunnelse, och det äro kyrkans representanter mycket tacksamma för, men när det gäller särskilda uppfattningar av kristendomen ser man ju, hurusom staten visar tendenser att vilja inblanda sig även i kyrkans allra intimaste angelägenheter. Därför kan det hända, att det vore bättre för vår kyrka, om den vore en fri kyrka, som kunde bestämma över sina egna angelägenheter. Och jag tror, att man skulle kunna komma till en tillfredsställande uppgörelse i godo med staten om en sådan utveckling, liksom jag också tror, att man skulle kunna beträffande de frikyrkliga på ett försonligt och vänligt sätt ordna för dem, även om de skulle nödgas bilda fristående, självständiga kyrkosamfund.

Jag tyckte mig märka, att herr Schlyters sympatier lågo mycket mer på de frikyrkligas sida än på kyrkans, och det kan ju så vara, det vill jag inte alls klandra någon för och inte herr Schlyter heller. Men jag lade märke till att herr Schlyter yttrade, att det nog finnes möjligheter att för de frikyrkliga åstadkomma en lagstiftning, som är fullt betryggande för staten och även tillfredsställande för dem själva. Men vad kyrkan skulle känna och hur den skulle uppfatta saken, det berördes inte med ett enda ord.

Vi få naturligtvis försöka vid en eventuell utredning taga hänsyn till alla parter. Om jag nu ser på den reservation, där herr Schlyters namn står först, så vill jag säga, att jag inte skulle ha så särdeles mycket emot en utredning sådan som den begäres här i reservationen om man bara inte tar hänsyn till den motion, som ligger bakom, ty vad som fordras i själva reservationen är, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om en revision av gällande dissenterlagstiftning. Om man därmed endast menar deras rättsliga ställning i statssamhället, då har jag för all del ingenting att säga. Jag vill, att de skola ha fullt ut lika stora rättigheter i statssamhället som statskyrkans medlemmar; det böra de rättvisligen ha. Men gäller det att tränga in i svenska kyrkans legala verksamhet och att usurpera kyrkliga handlingar, som skulle med samma rättsliga verkan utföras av frikyrkliga församlingsföreståndare, blir jag ganska betänksam. Det kan medföra stora slitningar, och därigenom kan det goda förhållande, som nu råder emellan kyrkan och de frikyrkliga, äventyras.

Är det emellertid fråga bara om dessa civilrättsliga förhållanden, tycker jag att man kan nöja sig med den utredning, som redan pågår om ideella föreningar, vid vilken utredning ju även de frikyrkligas rättigheter kunna upptagas, och då anser jag, att en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak inte alls är behövlig.

Jag skall inte upptaga tiden längre utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Dissenterlagen av 1873 avsåg att reglera den religionsutövning i vårt land, som bedrevs i andra former än de för statskyrkan gällande. Utvecklingen på det kyrkliga området har emellertid inte följt de banor, lagstiftarna då tänkte sig. Någon uppdelning av befolkningen i bekännelsetrogna och främmande trosbekännare förekommer som bekant inte. På det religiösa området företer vårt folk en provkarta på de mest olikartade åskådningar, från öppna kristendomsfiender och religiöst indifferent till dem, som efter bokstaven omfatta den rena evangeliska läran eller som anslutit sig till något frikyrkosamfund.

Det förhållandet, att en överväldigande majoritet av svenska folket tillhör

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

statskyrkan utan att känna detta som något olidligt tryck, visar, att gällande bestämmelser varit så elastiska, att en ny tids förhållanden kunnat inordnas i de gamla formerna. Därtill torde också i hög grad ha bidragit den tolerans och den kulturella vidsynthet, som kyrkans män visat. Vårt land har därför hittills varit förskonat från häftiga strider på det kyrkliga området. Att detta varit till gagn torde väl ingen bestrida. Emellertid anmäla sig vissa problem, som man gör klokt i att observera i lugna tider, då omdömet på intet håll fördunklas av den lidelse, som just på det religiösa området ofta förmår sätta känslorna i svallning. Ett problem, som man därvid, såvitt jag kan se, inte kan komma förbi, har tagits upp i den motion, som kammaren nu håller på att behandla. Det är frågan om de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning.

Som jag nyss nämnde, avsåg dissenterlagen att reglera denna fråga. Man utgick emellertid på 1870-talet från att de s. k. främmande trosbekännarna skulle anmäla sitt utträde ur statskyrkan och bilda egna dissenterförsamlingar. Så har dock inte skett i någon större utsträckning mer än inom metodistsamfundet. Förhållandet illustreras bäst genom några i utskottsutlåtandet eller i reservationen omnämnda siffror. Man räknar med att den frikyrkliga rörelsen omfattar inemot 600,000 personer i vårt land, alltså ungefär tio procent av befolkningen, medan det i vårt land finns endast 17,700 dissenter. Av dessa äro då 5,300 katoliker och 6,650 mosaiska trosbekännare. Dissenterlagen är behövlig för att reglera förhållandet mellan statskyrkan och de s. k. främmande trosbekännarna, och den kan, som det också här framhålles i motionen och reservationen, vara i behov av en revision. Men vida viktigare är problemet om vilken ställning de inom statskyrkan kvarstående religiösa samfunden böra intaga. En rättslig reglering av dessa svårlosta frågor måste anses påkallad, inte minst därför att medlemmarna inom denna omfattande folkrörelse med stor samstämmighet kräva en sådan undersökning.

Utskottets ärade ordförande har i sitt långa anförande här ingående sysselsatt sig med de problem, som ur frikyrklig synpunkt sett aktualiserat denna fråga. Jag skall inte upprepa några av de synpunkter, som han där förde fram. Jag vill bara gentemot biskop Bergqvist här framhålla, att det visserligen kan synas, som om den enda verkligt konsekventa lösningen av alla dessa problem är, om frikyrkosamfundens medlemmar utträda ur statskyrkan, men detta medför, som jag tror också herr Schlyter berörde i sitt anförande, vissa konsekvenser, som man inte under nuvarande situation i frikyrkliga läger är beredd att taga. Det medför som bekant, att dessa medlemmar skulle förlora sin rätt att deltaga i kyrkostämmor, och i de delar av vårt land, där skolväsendet ännu ligger under kyrkan, skulle därmed också deras rätt att utöva något inflytande på skolväsendet inom kommunen helt och hållet tagas bort. Dessa ur statskyrkan utträdade förlorade också rätten att inneha vissa ämbeten eller befattningar, bland annat folk- och småskollärarebefattningar. Det aktualiserar också en annan fråga, som man då inte torde kunna komma förbi, frågan om hur det skulle förfaras med dessa frikyrkligas skatteplikt efter utträdet ur statskyrkan. Det aktualiserar också i mycket hög grad ett annat problem, om vilket tidigare stått strid här i landet men där nu en viss borgfred kan anses råda, nämligen frågan om religionsundervisningens ordnande i skolorna.

Alla dessa frågor måste naturligtvis lösas, om statskyrkoproblemet på allvar skall tagas upp till behandling. Går man in för den konsekventa linje, som biskop Bergqvist ehuru med en viss smärta närmast syntes beredd att rekommendera, nämligen att upplösa bandet mellan staten och kyrkan, så måste man också se till, att dessa av mig nyss berörda frågor nu få sin lösning.

Innan man emellertid rekommenderar en så radikal åtgärd, synes man böra undersöka, om det inte finns andra vägar, som kunna beträdas och som inte

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

skulle medföra så stora omvälvningar. Det är just detta, som motionärerna här ha tänkt sig, och det är detta, som reservanterna i utskottet ha rekommenderat.

Den ärade talesmannen för utskottets synpunkter, herr Ewerlöf, gjorde gällande, att också därest riksdagen nu skulle avslå motionen och den föreliggande reservationen, såsom utskottet föreslår, skulle Kungl. Maj:t vara oförhindrad att på grund av en skrivelse från kyrkomötet och på grund av olika framställningar från de frireligiösa samfunden igångsätta en sådan utredning. Naturligtvis är detta riktigt, men om vi i riksdagen ha den uppfattningen, att det är önskvärt, att man igångsätter en sådan förutsättningslös utredning, en utredning, som rekommenderas bli allsidig och där man inte tar ställning på förhand till de problem, som skola bli föremål för utredningen — då tycker jag, att vi följa riksdagens traditioner bäst, om vi i överensstämmelse med den föreliggande reservationen besluta hos Konungen hemställa om en sådan utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den föreliggande, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Wagnssons yttrande instämde herrar *Roos, Bjurström* och *Sam Larsson*.

Herr Lindström: Herr talman! Jag har en mycket stark sympati ur principiella synpunkter för den motion, som har väckts i andra kammaren i detta ärende, och sålunda också med innehållet i den reservation, som har fogats till det föreliggande utskottsutlåtandet. I motsats mot den ärade företrädaren för utskottsmajoritetens synpunkter är jag förvissad om att det finns ett mycket starkt behov av åtgärder i den riktning, som motionärerna och reservanterna förorda. Vi behöva ju inte vara så värst väl bevandrade i de senaste årens riksdagshistoria för att veta, att detta krav i olika former gång efter annan har kommit tillbaka, och bara det förhållandet, att under de sista tjugu åren två offentliga utredningar ha sysselsatt sig med detta och närliggande problem, understryker att det finns ett verkligt behov att få saken utredd och ordnad.

Ur dessa två offentliga utredningar, som jag talat om, har det egentligen bara kommit fram en liten reform. Det är införandet av den s. k. borgerliga begravningen. Men den praktiska utformningen av den har ju också, som vi hörde av herr utskottsordförandens anförande, varit föremål för mycket starkt missnöje inom de kretsar, som främst ha drivit på, när det har gällt denna reform.

Vad jag egentligen ville säga var emellertid detta: även om kammaren, som jag hoppas, bifaller reservationen, så beröres blott en mindre del av hela det problemkomplex, som reser sig framför oss, då vi diskutera medborgarnas förhållande till statskyrkan. För min del skulle jag vilja taga upp denna fråga ur betydligt vidare synpunkter än motionären och sålunda även än reservanterna.

Om man konsekvent vill omfatta religionsfrihetens sak — och religionsfriheten har ju sedan länge ansetts vara en dyrbar klenod inom det svenska folkväldet — då måste man gå ett steg vidare och möjliggöra för människor, som icke omfatta en kristen världsåskådning eller uppfattning, att utträda ur statskyrkan utan att inträda i något annat religionssamfund. Det är den tanken, jag skulle vilja med några ord förorda. Något yrkande i detta hänseende kan ju inte ställas.

Jag anser, att vi ha ett föredömligt exempel, när det gäller dessa problem, i den finska lagen av den 10 november 1922, där denna rätt till utträde ur statskyrkan medges finska medborgare, som ha andra skäl än religiösa. Jag

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

skulle tycka, att det vore ganska egendomligt just ur religionsfrihetens synpunkt, om vi i längden här i landet skulle upprätthålla en lag och ordning, som icke gjorde det möjligt för ateister eller överhuvud taget människor, som stå på en annan åsiktgrund än den kristna, att göra sig fria från den blott och bart formella förbindelse, som de ha med den svenska statskyrkan. Jag upprepar än en gång: detta kräver religionsfrihetens princip.

Det finns i vida kretsar av vårt land sympati för den tanken, och, herr talman, denna sympati har jag känt särskilt starkt i samband med den bekanta prästerliga opinionsyttring i den s. k. lärofrågan, som har förekommit under de senaste månaderna. Det är flera personer, som skrivit till mig och sagt, att detta uppträdande från prästerligt håll, som de förmena icke står i överensstämmelse med modern syn på de religiösa problemen, måste för många människor aktualisera frågan om möjlighet att utträda ur statskyrkan utan att ansluta sig till något annat religionssamfund. Naturligtvis rullar detta upp en hel rad andra problem. Jag vill inte närmare gå in på dem. Det är problem i samband med skatteförhållandena, det är, som den närmast föregående talaren påpekade, problem i samband med religionsundervisningen i skolorna och en hel rad andra ting. Dessa problem och i synnerhet skatteproblemet ha dock kunnat lösas i den finska lag, som rör hithörande förhållanden, och även om det, så länge som folkbokföringen i vårt land åligger kyrkans tjänare, är ett i vissa detaljer svårlost problem, så bör det inte vara olösligt, om man tar upp det till granskning och prövning.

I det läge, som frågan nu kommit i, herr talman, vill jag ansluta mig till reservanternas förslag. Jag gör det därför, att jag betraktar det som ett första steg på den väg, som nu måste beträdas. Jag är övertygad om att fortsättningen kommer att peka åt det håll, som jag har försökt att antyda i detta korta anförande.

Häri instämde herrar *Strömberg* och *Härdin*.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Jag kan inte underlåta en liten replik i anledning av det anförande, herr Lindström höll nu. Dessa framstötter och krav på reformer, när det gäller vår kyrkliga organisation, tyda på en viss förvirring. Det är inte så länge sedan vi behandlade en motion från en herr Lindströms partivän i andra kammaren, vilken motion gick ut på rätt för frikyrkliga att förrätta vigsel. Några dagar därefter behandlade vi en motion av en herr Lindströms partivän i denna kammare, som inte tyckte, att det behövdes någon vigsel alls. Han ville ha en sådan ordning, att om två personer sammanbodde någon längre eller kortare tid, så skulle de utan vidare spisning vara gifta. Han ville ha en ordning, som innebar ett slags legalisering av fritt sammanboende, och det skulle kallas för äktenskap. När man tänker på dessa motstridiga ståndpunkter, kan man inte komma ifrån, att det verkar, som om här rådde en viss förvirring.

Nu uppträdde herr Lindström här och talade om, att han har fått tjänstgöra som en instans, där man anför besvär över vissa företeelser i detta land. Det har kommit en mängd överklaganden — han sade kanske klagomål — över vissa prästers sätt att uttrycka sin mening om vissa ämbetsbröder. Dessa klagomål ha ställts till herr Lindström. Jag vet nu inte, av vilken anledning man har betraktat honom som en instans, där man kan anföra besvär eller påpeka missnöje med saker och ting, det kan jag inte riktigt förstå, men det måtte ha varit på det sättet, att man tror, att han skall kunna hjälpa en ur ens nöd.

Dessa många brev och klagomål tar emellertid herr Lindström till intäkt för det krav, han ställde här i dag. Det föreligger ett starkt behov, säger han, av

Ang. de frikyrkliga samfundens rättsliga ställning. (Forts.)

att få en sådan reform till stånd, att medborgarna få möjlighet att utträda ur statskyrkan, utan att de inträda i något annat kyrkligt samfund. Ja, det är inte längesedan herr Lindström från samma plats i kammaren pläderade för att vår gudstjänstordning skulle ändras därhän, att alla medborgare, oavsett åskådningar och uppfattningar i religiöst och kristligt avseende, inte skulle kunna undgå att trivas inom statskyrkans väggar. Detta tycker jag också, jämfört med den uppfattning han här företrädde i dag, visar på en viss förvirring. Jag tror inte, att det skulle vara lyckligt. Jag vill understryka, vad biskop Bergqvist yttrade här för en stund sedan, att om alla dessa olika kyrkliga och religiösa samfund skulle tillerkännas laglig rättsställning gentemot statskyrkan och likväl befinna sig inom statskyrkans ram, skulle det bli en massa konkurrerande organisationer inom en annan organisation, som skulle ha — åtminstone är det väl herrarnas mening — i stort sett samma uppgift att fylla. Jag tror, att det inte skulle vara lyckligt.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 58.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markbyten mellan kronan och Borås stad;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av mark för utvidgning av Bodens ingenjörkårs broslagningsplats vid Ängesholmen;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel ur Stockholms varvs byggnadsfond för inköp av en villabyggnad å Stora Fjäderholmen;

nr 145, i anledning av väckta motioner om flyttningersättning åt fanjunkaren i Norrbottens regementes reserv K. Swedberg; samt

nr 146, i anledning av väckt motion om anslag till inköp av livsmedel att ställas till Barcelonaregeringens förfogande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av riksdagens år 1937 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1936—30 juni 1937.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1937 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisade, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; och hade utskottet därvid följt den ordning, som blivit i revisionsberättelsen iakttagen.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Ang. kostnaderna för försvarsväsendets personallrullor.

Under försvarsdepartementet, § 5, hade revisorerna gjort vissa erinringar rörande försvarsväsendets rullor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Såsom av revisorerna framhållits uppgöras för de olika försvarsgrenarna skilda rullor, för vilkas tryckning och utgivning icke oväsentliga belopp av statsmedel årligen anvisas. I likhet med revisorerna finner utskottet, att ett nedbringande av dessa kostnader skulle kunna ske, därest en för hela försvarsväsendet gemensam rulla trycktes, ur vilken sedan erforderliga särtryck för de olika försvarsgrenarna kunde göras. Det synes utskottet vidare lämpligt, att den sålunda ifrågasatta gemensamma rullan uppgöres under överinseende av en och samma befattningshavare. Härigenom skulle erforderlig enhetlighet i rullans redigering kunna åstadkommas.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för upprättande av en för hela försvarsväsendet gemensam personallrulla.»

Herr **Borell**: Statsrevisorerna ha i sin berättelse anmärkt, att för närvarande varje försvarsgren upprättar och trycker sin egen rulla, men att besparingar borde kunna åstadkommas om det trycktes en gemensam rulla för hela försvarsverket, från vilken sedan de särskilda försvarsgrenarna kunde få särtryck. Jämväl utskottet har ansett, att besparingar sannolikt skulle kunna vinnas på detta sätt, och i det sammanhanget uttalat, att det syntes utskottet lämpligt, att den sålunda ifrågasatta gemensamma rullan uppgjordes under överinseende av »en och samma befattningshavare».

Ang. kostnaderna för försvarsväsendets personalrullor. (Forts.)

Det har kommit till min kännedom, att man ansett, att detta uttryckssätt »en och samma befattningshavare» är otydligt och kan leda till missförstånd. I anledning därav ber jag att få nämna, att det varit utskottets avsikt, att överinseendet skulle äga rum inom den för samtliga försvarsgrenarna gemensamma kansliavdelningen inom försvarsdepartementet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 3—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16 och 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19—22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av konsthögskolan m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet;

nr 150, i anledning av väckt motion om ersättning till Hablingbo kommun och Gotlands läns landsting för vissa sjukvårdskostnader; samt

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Om statlig
kasko- och
lastförsäkring
för mindre
fartyg.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående statlig kasko- och lastförsäkring för mindre fartyg i fraktfart.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 127, hade herr *Lindström* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheten att med statens bistånd anordna en lämplig form för kasko- och lastförsäkring för mindre fartyg i fraktfart, särskilt s. k. motorseglare, samt att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen framkomma med de förslag, till vilka utredningen gäve anledning.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 127 icke måtte föranleda till någon första kammarens åtgärd.

Herr **Lindström**: Bara ett par ord, herr talman! Utskottet har behandlat denna min motion mycket välvilligt, för vilket jag ber att få framföra mitt tack. De många yttranden, som utskottet har infogat i sitt utlåtande, vittna om att det finns ett mycket starkt behov att få denna outredda fråga upplärd, och jag väntar, att när det nu kommer till den utredning, som skall företas av försäkringssakkunniga, frågan skall få den prövning, som den förtjänar.

Jag har också hoppats, att vederbörande myndighet, när denna fråga närmare skall prövas, har möjlighet att låta representanter för de sjöfartsmän, som det närmast gäller, inför utredningen framföra sina synpunkter. Jag tror, att just detta är mycket viktigt för att frågan skall lösas på ett tillfredsställande sätt.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande vapenkungörelse; samt

nr 11, i anledning av väckt motion angående utredning om utlandssvenskarnas rättigheter och skyldigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 318 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till arméns reservstater; och

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 282, till Konungen angående yngre sjukhusläkares avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om förstärkt grundlagsskydd för vissa fundamentala principer för det nuvarande samhället; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tekniska läroverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande och underhåll av landsvägsbro mellan Sverige och Norge över Svinesund; samt

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av bombskyddstak å kraftstationen vid Stadsforsen i Indalsälven m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

nr 46, i anledning av väckt motion om lagstiftning m. m. för tillrättaläggande av missförhållanden i följd av samverkan mellan psykiatri och rättsskipning; samt

nr 47, i anledning av väckta motioner angående polisväsendets förstatligande m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handel med fodermedel;

nr 54, i anledning av väckta motioner om viss ändring av gällande bestämmelse angående tillsättande av underläkare vid vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag), dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för kompensation åt arbetare i statens tjänst för familjepensionsavdrag;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för avskrivning av å statens allmänna fastighetsfond bokförda tillgångar m. m.;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning å statens allmänna fastighetsfond av vissa fastigheter, disponerade av Uppsala och Lunds universitet;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1938/39 m. m.;

nr 287, i anledning av väckta motioner om stöd åt den mindre skeppsfarten; samt

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 15 kap. strafflagen;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag ur kyrkofonden till bostadsbyggnad för en kontraktsadjunkt i Ammarnäs i Sorsele församling;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m.; samt

nr 300, i anledning av väckt motion angående de inom statskyrkans ram existerande fria evangeliska samfundens rättsliga ställning m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 318, angående statsbidrag för vårterminen 1938 till vissa allmänna läroverks ljus- och vedkassor.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16 och 17, statsutskottets utlåtanden nr 152—154, första lagutskottets utlåtanden nr 45—47, andra lagutskottets utlåtanden nr 53—55 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tekniska läroverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion, skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 324, angående anstånd med avsked åt viss i statens tjänst anställd sjuksköterskepersonal.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa med flera;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående folktandvård, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.;

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts framställning om anslag till livräntetillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av §§ 5 och 6 lagen den 29 maj 1896 (nr 34) angående blindundervisningen samt lagen den 7 juli 1921 (nr 408) om skyldighet för landstingsområde och stad, som ej i landsting deltagar, att bidra till kostnaden för vård av blinda med komplicerat lyte;

första lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 202) om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av väckta motioner om åtgärder för elektrifiering av avlägset belägna, glest befolkade bygder i Norrland;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från kronoegendomen Valsberga nr 2 i Södermanlands län m. m.;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till underlättande av belåning av jordbruksegendom med växande skog jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
